

**Karolinska
Institutet**

Klinisk Medicin 2

En sammanfattning av Younes M.

Geriatrisk.....	2
Biologisk ålder.....	3
Skörhet.....	3
Den geriatriska patienten.....	5
Undernäring.....	5
Hälsoprofessionerna.....	6
Läkemedel hos äldre.....	7
Akut förvirring (Delirium).....	10
Demens.....	11
Juridiska aspekter hos äldre.....	15
Geriatrisk vårdkedja.....	16
Palliativ vård.....	18
Farmakologi.....	22
Klinisk prövning.....	23
Farmakokinetik och farmakodynamik.....	26
Koncentrationsbestämningar och farmakogenetik.....	27
Läkemedelsinteraktioner.....	28
Läkemedelsbehandling vid nedsatt njurfunktion.....	30
Läkemedelsbiverkningar.....	31
Kön, etnicitet och LM.....	32
Infektion.....	34
Luftvägar.....	35
Urinvägar.....	44
Sepsis.....	46
GI och Lever.....	49
CNS.....	61
Hud.....	69
Ortopedi.....	73
Endokardit.....	77
HIV.....	80
Tropik.....	83
Övriga infektioner.....	88
Hud.....	95
Venerologi.....	96
Hår, naglar och adnexorgan.....	112
Eksem.....	124
Papuloskvamösa sjukdomar.....	136
Urtikaria och andra reaktionsmönster.....	145
Bett och infestationer.....	160
Hudtumörer.....	166
Blod och lymf.....	187
Fotodermatologi och pigmentförändringar.....	197
Bindvävssjukdomar, blåsdermatoser och systemsjukdomar.....	202
Gendermatoser.....	217
Infektioner.....	223

Geriatik

Biologisk ålder

- Ackumulerad ålder som avser kroppens nuvarande funktion i förhållande till jämnåriga inom en population

Skörhet

- Definition
  - Biologiskt tillstånd med minskad reservkapacitet och motståndskraft mot stressorer pga nedgång i multipla fysiologiska system och ger en ökande sårbarhet för dåliga utfall
- Frieds kriterier
  - 5% Viktminskning senaste året
  - Trötthet
  - Låg fysisk aktivitet
  - Långsamhet
  - Svaghet
- Clinical Frailty Scale (CFS)
  - Mäts hur det var de senaste 2v
  - 1-3 bra
  - 4-5 medel
  - 6-9 dåligt
  - 9 nivåer
    - Mycket vital
      - Individer som är starka, aktiva, energiska och motiverade.
      - De brukar ofta träna regelbundet.
      - De tillhör de som är i bäst skick för sin ålder.
    - Vital
      - Individer som inte har några sjukdomssymtom
      - Men som är i sämre skick än individer i kategori 1.
      - De tränar ofta eller är emellanåt mycket aktiva, t.ex. beroende på årstid.
    - Klarar sig bra
      - Individer vars medicinska problem är väl kontrollerade
      - Men oregelbunden aktivitet utöver vanliga promenader.
    - Sårbar
      - Är inte beroende av andras hjälp i vardagen
      - Men har ofta symtom som begränsar deras aktiviteter
      - Ett vanligt klagomål är att de begränsas ("saktas ned") och/eller blir trötta under dagen.
    - Lindrigt skör
      - Dessa individer är ofta uppenbart långsammare, och behöver hjälp med komplexa I-ADL
      - Lindrig skörhet försämrar i allmänhet förmågan att handla och gå ut på egen hand, laga mat och utföra hushållsarbete.
    - Måttligt skör
      - Individer som behöver hjälp med alla utomhusaktiviteter och hushållsarbete.
      - Inomhus har de ofta problem med trappor, behöver hjälp med att tvätta sig, och kan behöva minimal hjälp (uppmaning, stöd) med att klä på sig.
    - Allvarligt skör
      - Är helt beroende av andra för personlig egenvård oavsett orsak (fysisk eller kognitiv).
      - Trots det framstår de som stabila och utan hög risk för att dö (inom ungefär 6 månader).

- Mycket allvarligt skör
      - Helt beroende, närmar sig livets slut.
      - De kan i allmänhet inte tillfriskna ens från en lindrig sjukdom.
    - Terminalt sjuk
      - Närmar sig livets slut.
      - I den här kategorin ingår individer med en förväntad återstående livslängd på mindre än 6 månader utan övriga uppenbara tecken på skörhet.
- Comprehensive Geriatric Assessment (CGA)
  - Definition
    - Multidimensionell, interdisciplinär process för att bedöma äldre patienters behov med syfte att skapa en individualiserad vårdplan.
  - Team
    - Geriatriker
    - SSK
    - Biståndshandläggare
    - Dietist
    - etc.
  - Indikation
    - Komplexa sjukdomsfall hos äldre.
    - Planera rehabilitering, hemsjukvård eller särskilt boende.
    - Förebygga inläggning eller optimera utskrivning från sjukhus.
- Behandling skörhet
  - Träning och nutrition
- Komplikationer till immobilisering/sängliggande
  - Försämrad andning --> Atelektaser --> Pneumoni
  - Försämrad blåstömning --> Resurin --> UVI
  - Försämrad tarmtömning --> Förstoppning
  - Tromboembolism
  - Trycksår
  - Snabb försämring av muskelstyrka (1,5%/d)
  - Ortostatism
  - Osteoporos
  - Depression
- Bedömning av funktion
  - I-ADL
    - Instrumentella Aktiviteter i Dagliga Livet
      - Handla
      - Tvätta
      - Städa
  - P-ADL
    - Personliga Aktiviteter i Dagliga Livet
      - Hygien
      - Matintag
      - Klä på sig

Den geriatriska patienten

Geriatric giants

- Immobilitet
- Instabilitet och fall
- Inkontinens
- Kognitiv svikt

Faktorer som försvårar bedömning av den geriatriska patienten

- Multisjuklighet
- Polyfarmaci
- Kommunikationsproblem
- Förändrad symptombild
- Läkemedelsbiverkningar

Risker med inläggning av geriatriska patienter

- Konfusion
- Sömnstörningar
- Nedsatt nutrition
- Fallskador
- Trycksår
- Katetrar, sondrar, drän

Fall

- Identifiera riskindivider med hög risk för fall
  - Downton Fall Risk Index
  - Stop walking when talking
  - Head shake test

Undernäring

- 70% av inlagda geriatriska patienter har undernäring
- Riskbedömning vid någon av följande
  - Ofrivillig viktförlust
    - > 5 % senaste 6 mån
    - > 10 % senaste 6+ mån
  - Ätsvårigheter
    - Aptitlöshet
    - Dysfagi
  - Undervikt
    - BMI < 20 för pat yngre än 70
    - BMI < 22 för pat äldre än 70
- Riskbedömning
  - Mini nutritional Assessment (MNA)
- Diagnostiska kriterier
  - Global Leadership Initiative on Malnutrition (GLIM)

- Fenotypiska kriterier
    - Ofrivillig viktförlust
      - > 5 % senaste 6 mån
      - > 10 % senaste 6+ mån
    - Ätsvårigheter
      - Aptitlöshet
      - Dysfagi
    - Undervikt
      - BMI < 20 för pat yngre än 70
      - BMI < 22 för pat äldre än 70
  - Etiologiska kriterier
    - Minskat näringsintag/Minskad digestion
    - Inflammation
  - Diagnos: 1 fenotypiskt och 1 etiologiskt
- Behandling
    - Säkerställ det totala näringsintaget (Tänk 30-1-30)
      - Energi
        - Rullstolsburen: 25 kcal/kg/dygn
        - Uppegående: 30 kcal/kg/dygn
        - Rehabilitering: 35 kcal/kg/dygn
      - Protein
        - Minst 1 g/kg/dygn
        - Äldre friska: 1,2 g/kg/dygn
        - Sjuk äldre med risk för undernäring: 1,2-1,5 g/kg/dygn
      - Vätska
        - 30 ml/kg/dygn
    - Refeeding syndrom (RFS)
      - Tillförsel av näring till allvarligt undernära patienter kan ge uphov till akuta, livshotande komplikationer inom 3 dygn
      - Symptom:
        - Multiorgansvikt
        - Elektrolytrubbningar
          - Hypo
            - Fosfatemi
            - Kalemi
            - Magnesemi
          - Tiaminbrist
          - Hypernatremi
          - Störd vätskebalans

Hälsoprofessionerna

Arbetsterapeut

- Fokus på individens dagliga liv och aktiviteter.
- Hjälpa personer att klara av vardagsaktiviteter trots fysiska, psykiska eller kognitiva begränsningar.
- Vanliga insatser:
  - Anpassning av hemmiljö, arbetsplats eller hjälpmedel (t.ex. rullstolar, gripverktyg).
  - Träning i vardagliga färdigheter, som matlagning eller personlig hygien.

- Stöd vid kognitiva svårigheter, t.ex. minnesstrategier eller planeringsförmåga.
- Åtgärder för att återintegrera en individ i arbetslivet eller studier.

Fysioterapeut

- Fokuserar på kroppens rörelseapparat och funktion.
- Behandlar och förebygger besvär som påverkar muskler, leder, nerver och rörelseförmåga.
- Vanliga insatser:
  - Rehabilitering vid skador eller sjukdomar (t.ex. efter en stroke, idrottsskada, eller operation).
  - Smärtlindring och återställande av fysisk funktion.
  - Träning för att förbättra rörlighet, styrka och balans.
  - Användning av tekniker som manuell terapi, träning och elektroterapi.

Logoped

- Kommunikationssvårigheter
- Ätsvårigheter
- Sväljsvårigheter
- Läs och skrivsvårigheter
- Tal och språk-störningar

Dietist

- Nutritionsdiagnos (GLIM)
- Nutritionsbehandling

Kurator

- Psykosocialt stöd
- Sociala insatser
- Information
- Rådgivning

Biståndshandläggare

- Utredda behov av stöd

Läkemedel hos äldre

- Vanligaste biverkningar orsakade av interaktioner
  - Konfusion
  - Hypotension
  - Akut njursvikt
- Principer
  - Undvik preparat med stor risk att skapa konfusion
  - Utvärdera nya läkemedel
  - Psykofarmaka med selektiv receptoraffinitet
  - Ge så låga doser som möjligt
  - Fördela doser över dygnet
  - Använd slow-release preparat
  - Undvik om möjligt behandling med flera typer av läkemedel
  - Undvik om möjligt läkemedel med många interaktioner

Läkemedel som bör undvikas hos äldre

- Detta är de viktigaste men det finns fler:
  - Benzodiazepin
    - Diazepam
    - Stesolid
  - Tramadol mot smärta
    - Tramadol
  - Propiomazin
    - Propavan
  - Kodein
    - Citodon
    - Kodein
    - Treo Comp
    - Amitryptilin
  - Antikolinergiska
    - Atarax
    - Atropin
    - Ketogan
    - Lergigan
    - Oxybutynin
    - Saroten
    - Tavegyl

Antikolinergiska bördan

- Kumulativ påverkan av en eller flera LM med antikolinerg effekt
- Antikolinergika används mot:
  - Depression
  - Psykiska tillstånd
  - Allergier
  - Hosta
  - Förkylningar
  - Inkontinens
  - Kronisk smärta
- Antikolinergiska biverkningar
  - Konfusion
  - Yrsel
  - Fall
  - Försämrad syn
  - Förstoppning
  - Torrhet
  - Problem med blåskontroll (Urinretention)
- Varningar
  - Ökad dödlighet vid användning av AK hos äldre med demens
  - Lewybodydemens är en absolut kontraindikation till AK
  - Antipsykotiska och neuroleptika hjälper inte svårighetsgrad, duration, inläggning eller mortalitet - Men kan ges ändå vid behov, tex tydlig konfusion och agitation

Förstahandsläkemedelsbehandling av sjuka äldre

- Akut konfusion
  - Heminevrin eller Imovane
- Beteendemässiga och Psykiska Symptom vid Demens (BPSD)
  - Ändra miljö till mer bekväm
  - Symptomatiska läkemedel (SSRI, Heminevrin etc.)
- Demens
  - Donepezil
- Depression
  - Sertralin
- Diabetes
  - Metformin
- Epilepsi
  - Valproinsyra
- Förstoppning
  - Moxalol
  - Laktulos
- Oro/Ångest
  - Oxascand
- Parkinson
  - Levodopa + Karbidopa
- Smärtlindring
  - Paracetamol
    - eGFR > 50: Max 3g/d
    - eGFR < 50: Max 2g/d
  - Morfin eller Oxikodon
- Sömnstörningar
  - Melatonin

Läkemedelsgenomgång

1. Kartlägg
  1. Vilka LM?
  2. Varför LM?
  3. Styrka och dosering?
  4. Vilka används faktiskt?
  5. Vilka övriga LM används?
    - Egna salvor
    - Naturläkemedel
    - Etc.
  6. Compliance?
2. Är läkemedelsbehandlingen ändamålsenlig och säker?
3. Åtgärda problem som går att lösa direkt
4. Behövs en fördjupad läkemedelsgenomgång eller uppföljning
5. Till patienten
  1. Individuellt anpassad information
  2. Utskriven läkemedelslista

Akut förvirring (Delirium)

- **Definition**
  - Organdysfunktion av hjärnan till följd av ökad somatisk påfrestning eller sjukdom
  - Akut insättande psykiskt syndrom (Timmar - Dagar)
  - Intellektuell och psykomotorisk störning
  - Hög mortalitet hos äldre
  - Symptom kan inte förklaras av demenssjukdom
  - 70% av alla delirium fall identifieras inte
  - Kan pågå i månader
- **Symptom**
  - 3 typer
    - Hyperaktiv
      - Agiterad
      - Orolig
      - Upprörd
      - Plockig
      - Rastlös
      - Hallucinerar
      - Aggressiv
    - Hypoaktiv
      - Passiv
      - Inåtvänd
      - Somnolent
    - Blandform
- **Diagnostik**
  - Bedömningsinstrument
    - Confusion Assessment Method (CAM)
      - 1 + 2 + 3 eller 1 + 2 + 4 krävs för diagnos
      - Akut debut eller flukturerande förlopp
      - Störning i uppmärksamhet
      - Splittrad tänkeförmåga
      - Förändrad medvetandegrad/vakenhetsgrad
    - 4AT
      - Vakenhet
      - AMT4
      - Uppmärksamhet
      - Akut förändring eller Flukturerande förlopp
- **Riskfaktorer**
  - Ålder
  - Demens
  - Multisjuklighet
  - Syn/Hörselnedsättning
  - Förlängd vårdtid
  - Immobilisering
  - Sömnbrist
  - Tidigare delirium
- **Differentialdiagnos**

- Demens
  - Smygande debut
  - Kronisk
  - Klart medvetande
  - Uppmärksamhet ua
  - Kognition nedsatt
  - Orientering nedsatt
  - Synhallucinationer
- Delirium (Jämförelse)
  - Akut debut
  - Övergående
  - Medvetande grumlat
  - Flukturerande uppmärksamhet
  - Kognition nedsatt
  - Orientering nedsatt
  - Synhallucinationer
- **Behandling**
  - Behandla bakomliggande orsak
  - Icke farmakologisk behandling
    - Ljust på dagen, mörkt på natten
    - Tyst och lugnt på natten
    - Tydlig klocka och kalender till patienten
    - Uppmuntra anhöriga att umgås med patienten och ta med något personligt föremål
    - Påminn spontant om patientens namn
    - Mobilisera
  - Farmakologisk behandling
    - Ges vb
      - Oxascand
      - Antipsykotiska medel, OBS - Ej vid LBD
        - Haloperidol
        - Risperidon
      - Sömnsvårigheter
        - Melatonin
        - Zopikon
        - Heminevrin

Demens

Introduktion

- Demens = Symptomdiagnos
- Orsakas av olika sjukdomar
  - Alzheimers (60%)
  - Vaskulär Demens (20%)
  - Lewy Body Demens (15%)
  - Frontotemporal demens (5%)
  - Alkoholrelaterad demens (2%)
- Kognitiva funktioner som påverkas
  - Minne (Amnesi)

- Frontala funktioner (Primitivisering)
- Språk (Afasi)
- Beabertning av sinnesintryck (Agnosi)
- Praktiska färdigheter (Apraxi)
- Nyckelsymptomdomäner vid demens
  - Kognition
  - Beteende
  - Funktion (ADL)
- Beteende och Psykiska Symptom vid Demens (BPSD)
  - Affektiva symptom
    - Depression
    - Mani
    - Ångest
  - Psykossymptom
    - Hallucinationer
  - Hyperaktivitet
    - Agitation
  - Apati
    - Initiativlöshet
- Riskfaktorer
  - Hereditet
  - Låg utbildning
  - Rökning
  - Alkohol
  - Upprepad skalltrauma
  - Hypertoni/Diabetes
  - Ålder

Utredning

- Basal demensutredning i primärvården
  - 4 saker
    - Anamnes
    - Kognitiv screening
      - MMT (MoCA) + Klocktest
        - Max 30p
        - >23 - lätt demens
        - 12-22 - medelsvår demens
        - <12 - svår demens
        - MEN tolka alltid i kontext av klinisk bild
    - Lab
      - Uteslut anemi, hypotyreoidism, hyponatremi, hypoglykemi, LM intox
    - DT
      - Uteslut andra sjukdomar
      - Bedöma atrofigrad och distribution
- Remiss
  - Sedan skickas en remiss till kognitiv mottagning
  - Frågeställning "Demens?"
  - Ha med alla 4 delar av basal utredningen i remissen
- Diagnosen ställs hos specialister

- Diagnoskriterier
  - DSM4
    - Amnesi + Afasi/Apraxi/Agnosi
  - DSM5
    - Försämring av en eller flera av minne/språk/exekutiv funktion etc.
- Hjärnabbildningsmetoder
  - DT
    - Hjärnanatomi
  - MR
    - Detaljerad hjärnanatomi
  - Amyloid-PET
    - Molekylär patologi
  - FDG-PET
    - Funktion av hjärnceller
  - DaT-SCAN
    - Funktion av hjärnceller
  - EEG
    - Funktion av hjärnceller
- Skattning av atrofi (Högre poäng --> Värre)
  - Medial temporallob atrofi (MTA) 0-4p
  - Global kortikal atrofi (GCA) 0-3p
- Konsensusdiagnos på minneskliniken

Vanligaste demenssjukdomarna

- Alzheimers sjukdom
  - 60% av alla demensfall
  - Temporoparietal dominans
  - Amyloidopati
  - Långsamt insjuknande och förlopp
  - Initial minnesstörning
    - Episodminnesstörning
    - Försämrade inlärningsförmåga
    - Orienteringsproblem
  - Senare temporoparietal påverkan
    - Exekutiv förmåga
    - Språk
    - Praxis
  - Väl bevarad personlighet
  - 3 faser
    - Tidigt
      - Kan leva på egen hand
      - Behov av minneslappar
      - Full insikt
      - Depression
    - Måttlig
      - Behov av daglig tillsyn (hemtjänst)
      - Nedsatt orientering, apraxi, anomi, beteendestörningar
      - Insikten försvinner

- Svår
      - Behov av boende
      - Helt beroende av hjälp
  - Lab
    - T-tau ökar
    - P-tau ökar
    - B-amyloid 42 minskar
  - APOE-gentyp ökar risk för Alzheimers
    - Specifikt e4 allelen
- Vaskulär demens (VaD)
  - 30% av alla demenser
  - 3 typer
    - Multiinfarkt demens
    - Småkärlsdemens
    - Demens vid strategisk infarkt
  - Kriterier
    - Demens
    - Cerebrovaskulär sjukdom
    - Koppling mellan båda
      - Tex demensdebut efter en stroke
  - Vanligaste orsaken är mikroangiopati
- Lewykroppsdemens (DLB)
  - Nesatt uppmärksamhet
  - Nedsatt visuospatialförmåga
  - Kärnsymptom (minst 2 krävs för diagnos)
    - Fluktuerande kognitiv funktion
    - Synhallucinationer
    - Parkinsonsymptom
  - 1 års regeln
    - Rörelsesymptomen har inte funnits i mer än 1 år före demenssymptomen
  - Ortostatism, synkope, fall etc
  - Känslighet för neuroleptika
  - Utredning
    - DT/MR ua
    - FDG-PET - Hypometabolism i occipitala cortex
    - Patologi - Lewykroppar (Synuklein) i hjärnstammen och barken
- Pannlobsdemens
  - "Frontotemporal demens" (FTD)
  - Tidigt
    - Drabbar personligheten eller språklig funktion
  - Senare
    - Sämre minne
  - Drabbar yngre <65 åå
  - Ärftlig
  - Diagnostik
    - Beteende/Kognitiva störning i form av personlighet eller språk
    - Försämring från tidigare funktions nivå och social förmåga
    - Fortlöpande försämring
    - Störningar beror inte på andra medicinska tillstånd

- Vanligaste typen: BvFTD (Beteende variant Frontotemporal demens)
  - MR: Frontal eller temporal atrofi
  - FDG-PET - Lobar hypometabolism
  - Likvor - Förhöjt Neurofilament (NFL)
- Blanddemens
  - 30% av AD patienter har också VaD

Behandling

- 2 typer av behandlingar
  - Symptomatisk
    - Acetylkolinesterashämmare
      - Ca 1/5 får måleffekt
      - Donepezil
      - Rivastigmine
      - Galantamine
    - NMDA-antagonist
      - Memantine
  - Sjukdomsbromsander
    - Anti-Amyloida LM
- Baserat på sjukdom
  - AD
    - Måttlig
      - AChEI
    - Svår
      - AChEI + Memantine
  - DLB
    - AChEI + Memantine + L-dopa
  - VaD
    - ASA
  - FTD
    - Ingen specifik
    - Mer symptombaserad
      - (SSRI, neuroleptika etc..)
  - Blanddemens
    - ASA + AChEI

Juridiska aspekter hos äldre

Godman eller Förvaltare

- Äldre patienter kan vara begränsade i tillgångar till sina rättigheter
  - Uppgifter
    - Bevaka rätt
      - Ansöka om bidrag
      - Överklaga beslut
      - Kontakta myndigheter
    - Förvalta egendom

- Betala räkningar
    - Deklarera
  - Sorja för person
    - Förbättrar personens liv genom boende, vård och sociala kontakter
- Ansökan för Godman eller Förvaltare
  - Huvudmannens samtycke
    - Krävs för Godman
    - Krävs ej för Förvaltare
  - Läkarintyg
  - Tingsrätten beslutar
- Skillnad Godman och Förvaltare
  - Godman
    - Frivillig
    - Huvudmannen bestämmer över Godmannen
    - Huvudmannen **bibehåller** sin rättshandlingsförmåga (Tex tillgång till sitt konto)
    - Huvudmannen **kan** ta egna beslut om privata grejer
  - Förvaltare
    - Bestämmer över huvudmannen
    - Huvudmannen **behåller inte** rättshandlingsförmåga (Tex har ej tillgång till sitt konto)
    - Huvudmannen **kan** ta egna beslut om privata grejer

Körkort

- Läkare som misstänker att patienten är olämplig att ha körkort måste anmäla det till transportstyrelsen

Vapen

- Läkare som misstänker att patienten är olämplig att inneha skjutvapen måste anmäla det till polismyndigheten

Nödvärn

- Du får skada någon som angriper dig
- Man får inte använda mer våld än tillåtet
- Ex
  - Om en patient är aggressiv får vakter agera för att skydda personal och andra patienter

Nödrätt

- Rätt till saker som annars är olagliga vid nödsituationer
- Ex:
  - Om en bil åker ner i en sjö och föraren drunknar får du krossa fönstret för att rädda de
  - Om ditt hus brinner får du förstöra grannens staket för att få ut en vattenslang

Nödvärn - är skada mot folk när det krävs

Nödrätt - är skada mot egendom när det krävs

Geriatrisk vårdkedja

Generellt

- Äldre får sin sjukvård främst från regionen
- När de inte klarar av att ta hand om sig hjälper kommunen till

Regionernas ansvar

- Ansvar för största delen av hälso- och sjukvården.
- Sjukhus, kliniker och vårdcentraler
- Ex
  - Dela mediciner
  - Administrera injektioner
  - Provtagning
  - Såromläggning
  - Hälsokontroller
  - Läkemedelsgenomgång
  - Stöd med nutrition (sondmat)
  - Rehabilitering
  - Vissa andra vårdåtgärder

Kommunernas ansvar

- Särskilda boenden för äldre
- Korttidsboenden
- Bostäder
- Service för funktionsnedsatta
- Dagverksamheter
- Hemsjukvård (I hela landet förutom stockholm)
- Läkarinsatser ingår inte
- Ex
  - Svara på trygghetslarm
  - Inköp
  - Matlåda
  - Städ och tvätt
  - Stöd med förflyttningar (tar sig i/ur sängen)
  - Kläder
  - Hygien, dusch, toalett
  - Matlagning och matintag
  - Socialt stöd, promenader

Geriatrisk problemlista och vårdplan

1. Bedömning

- Medicinsk
- Funktionell
- Psykosocial

2. Problemlista

- Skriva upp alla problem som en patient har/som läkaren identifierat
- Ex
  - Behöver patienten hjälp med mediciner eller injektioner?
  - Kan patienten komma till vårdcentralen för att lämna blodprover eller ska hemsjukvården åka hem för detta?
  - Hur ska behandlingen följas upp?
  - Kan patienten larma själv till 112 eller behövs det ett trygghetslarm?

- Vem ska handla, tvätta, städa, betala räkningar?
- Vem ska laga mat?
- Hur blir det med kläderna, med toalettbesök, med dusch, med tandborstning?

3. Upprätta en vårdplan

- Utifrån problemlistan

Palliativ vård

Faser av palliativ vård

- 3 faser
  - Kurativ vård
Brytpunkt
  - Tidigt palliativt skede
Brytpunkt
  - Sent palliativt skede
  - Förklaring
    - Tidigt palliativt skede
      - Instabila symptom
      - Ökat vårdbehov
      - Svarar sämre på behandlingar
      - Vilar > 50% av dagen
      - S-Albumin < 25
      - Viktnedgång > 10% senaste året
    - Sent palliativt skede
      - Nästan helt sängbunden
      - Svårt att inta mat och vätska
      - Uttalad svaghet och utmattning
      - Ökande andningssvårigheter
      - Kommunikerar mindre eller inte alls, medvetandesänkning
      - Behov av kontinuerliga symtomlindrande läkemedel
      - Multiorgansvikt
      - Symtomen svarar dåligt eller inte alls på behandlingar

2 typer av palliativ vård

- Allmän palliativ vård
  - Normal palliation
- Specialiserad palliativ vård
  - Komplexa symptom som kräver specialist
  - Palliativ vård av barn
  - Otillfredställande symtomlindring

De viktiga samtalen

- Att tänka på
  - Trygg miljö
  - Ge utrymme att ställa frågor
  - Lyssna aktivt

- Tillåt tystnad
- Tänk på kroppsspråk
- Bekräfta känslor
- Berätta vad som händer härnäst
- Har de förstått informationen
- Typer av samtal
  - Stödjande samtal
    - Dela tankar
    - Småprat
    - Görs av:
      - Alla professioner
  - Existentiella samtal
    - Görs av:
      - Vårdpersonal
      - Religiösa företrädare
  - Terapeutiska samtal
    - Görs av:
      - Kurator, psykolog
  - Samtal vid allvarlig sjukdom
    - Så tidigt i den palliativa processen som möjligt
    - Erbjud i förväg
    - Görs av:
      - Läkare
  - Brytpunktssamtal
    - Samtal mellan läkare och patient om ställningstagande att övergå till palliativ vård i livets slutskede
    - Möjlighet att planera, förbereda sig och få prioritera vad som är viktigt den sista tiden
  - Närståendesamtal
  - Efterlevandesamtal
    - Veckor-månader efter dödsfallet
    - Kvarvarande frågot efter dödsfallet

Livsuppehållande åtgärder och behandlingsbegränsningar

- Ex
  - HLR
  - IVA
  - Dialys
  - NIV
  - Etc.
- HLR
  - Kan ske på 3 grunder
    - Patienten vill inte ha HLR
      - Patienten får bestämma detta
    - Palliativt beslut
      - Döden är nära oavsett medicinska insatser
    - Ligger inte i patientens intresse
      - Smärta
      - Kronisk sjukdom

■ Lidande

- Beslut måste tas av Leg. Läkare
- Alltid i samråd med Leg. Kollega (Läkare eller SSK)
- Beslutet görs om vid varje ny inläggning eller byte av klinik

Tecken på att patienten kan vara döende

- Sista dagarna
  - Sämre urinproduktion
  - Medvetandesänkning
  - Svårigheter att ta tabletter
  - Dysfagi
  - Cirkulationssvikt
  - Respirationssvikt
- Sista timmarna
  - Dyspné
  - Vaxartad hud
  - Vit, spetsig näsa
  - Perifert kall
  - Blå marmorering på knäna

Symptomlindrande behandlingar i livetslutskede

- Farmakologisk
  - Smärta
    - Morfin
    - Oxynorm
  - Oro/Ångest/Agitation
    - Midazolam
  - Illamående/Förvirring/Hallucinationer
    - Haldol
  - Dyspné (Hjärtsvikt)
    - Furosemid
- Icke-farmakologisk
  - Skapa trygghet och lugn
  - Informera och ta hand om närstående
  - Svält i rummet

Konstatera dödsfall

- Ingen palpabel puls
- Inga hörbara hjärtljud vid auskultation
- Ingen spontanandning
- Ljustela, oftast vida, pupiller

Dödsbevis

- Intyg skrivs av läkare som konstaterade dödsfallet
- Skickas till skatteverket inom en arbetsdag
- Ifylls elektroniskt - WebCert

Dödsorsaksintyg

- Intyg med information om
  - Underliggande dödsorsak
  - Bidragande dödsorsaker
  - Kort beskrivning av omständigheterna kring dödsfallet
- Skickas till socialstyrelsen inom 3 veckor av dödsfall
- Ifylles elektroniskt - WebCert

Farmakologi

Klinisk prövning

Läkemedelsutveckling

Fas	Fokus	Studiepopulation	N	Jämförelsebehandling
1	Kinetik och säkerhet	Friska	< 100	Ingen
2	Proof of concept	Patienter	100-300	Placebo
3	Effektstorlek	Patienter	1000-3000	Placebo eller Annan behandling
4	Säkerhet	Patienter	> 3000	Ingen eller Annan behandling

Studietyper

- Observationsstudier
  - Fall-kontrollstudie
    - Utfall --> Exponering
  - Kohortstudie
    - Exponering --> Utfall
- RCT
  - Styrk exponering --> Utfall
- Review
  - Icke systematisk
  - Systematisk

Superiority

- 95% konfidensintervall är över jämförelsen
- Då visar studien superiority

Non-superiority studien

- Visar att nya behandlingen inte är sämre än comparison
- Ex
  - En ny behandling har enklare administreringsväg
  - Man jämför denna behandling med den accepterade behandlingen
  - Då kan man göra en non superiority studie för att bevisa att den inte är sämre i effekt än den accepterade behandlingen

Power

- Statistisk styrka
- Sannolikheten att en studie korrekt identifierar ett verkligt samband eller skillnad mellan grupper när en sådan skillnad faktiskt finns (d.v.s. det är ett sant positivt resultat)
- Beror på flera faktorer
  - Sample storlek
    - Minskar slump
  - Storleken på skillnaden mellan grupperna
    - Ju större skillnad desto enklare att se att det är skillnad
  - Signifikansnivå

- Brukar vara 0,05
  - Varians
- Betydelse av power
  - Hög power
    - Stor sannolikhet att hitta en skillnad
  - Låg power
    - Riskerar att missa en verklig skillnad

Confounding

- En tredje variabel påverkar både den oberoende variabeln (exponeringsfaktorn) och den beroende variabeln (utfallet), vilket leder till en felaktig tolkning av sambandet mellan dem.

Precision

- Ett mått på hur nära upprepade mätningar är varandra.
- Det handlar om spridningen kring medelvärdet vid upprepade mätningar

Bias

- Systematisk snedvridning i resultat eller slutsatser från en studie
- Det finns en tendens i insamling, analys eller tolkning av data som leder till en systematisk avvikelse från det sanna värdet.
- Ex
  - De som inkluderas i en studie är inte representativa för den bredare populationen
  - Felaktig insamling av data

Redovisning av studiedata

- Intention to treat (ITT)
  - Alla som fått minst en dos räknas med
  - Effekten överskattas ej
- Per protocol (PP)
  - Endast de som genomfört studien korrekt räknas med
  - Effekten överskattas
- Surrogatmått
  - Man mäter något som är enklare att mäta än det som faktiskt testas
  - Ex
    - Blodsocker istället för diabeteskomplikationer
    - Antal infektioner istället för immunsystemets funktion

Relative Risk Reduction (RRR)

- Definition
  - Anger hur mycket en behandling minskar risken för en negativ händelse relativt till kontrollgruppen
- Formel
  - $(\text{Risk i kontroll} - \text{Risk i intervention}) / \text{Risk i kontroll}$

Absolute Risk Reduction (ARR)

- Definition
  - Anger den faktiska minskningen av risk mellan behandlingsgruppen och kontrollgruppen i procentenheter
- Formel
  - Risk i kontroll - Risk i intervention

Exempel:

- Placebo risk för STEMI är 4,1%
- Behandling A risk för STEMI 2,7%
- RRR = 34%
- ARR = 1,4%

Numbers Needed to Treat (NNT)

- Definition
  - Anger hur många patienter som behöver behandlas för att förhindra en negativ händelse hos en patient
- Formel
  - $1/ARR$
- Ex
  - ARR = 1,4%
  - NNT = 71 personer

Numbers Needed to Harm (NNH)

- Definiton
  - Anger hur många patienter som behöver utsättas för en behandling innan en negativ biverkning eller skada inträffar hos en individ
- Formel
  - $1/Riskökning$
- Ex
  - En behandling ökar risk för biverkningar från 2% till 6%
  - NNH = 25 personer

Sammanfattning beräkningar

- CER = Control Event Rate
- TER = Treatment Event Rate
- Formler
  - RRR
    - $CER-TER/CER$
  - ARR
    - CER-TER
  - NNT
    - $1/CER-TER$
  - NNH
    - $1/TER-CER$

Generaliserbarhet

- Hur väl resultaten kan appliceras till den genomsnittliga befolkningen
- "Extern validitet"

Om man har för strikta exklusion och inklusionskriterier minskar den externa validiteten men power för den patientgruppen blir hög. Om man har för accepterande exklusion och inklusionskriterier ökar generaliserbarheten men power minskar.

Statistisk signifikans

- Man har med säkerhet hittat en skillnad

Klinisk signifikans

- En skillnad som påverkar det kliniska omhändertagandet

Dessa måste inte vara samma

- Ett LM kan med hög statistisk signifikans minska BT med 0,1 mmHG jämfört med kontroll, men det är inte indikation för att byta läkemedel
- Dvs fyndet har statistisk men inte klinisk signifikans

Farmakokinetik och farmakodynamik

Biotillgänglighet

- Den andel av läkemedel administrerat per os som når systemkretsloppet
- Påverkas av
  - GI absorption
  - Leverns förstapassagemetabolism
- Formel
  - $AUC_{p.o} / AUC_{i.v}$

Distributionsvolym (Vd)

- Definition
  - Den volym som skulle krävas för att rymma den totala mängden läkemedel i kroppen vid den koncentration som finns i plasman
- Tolkning
  - Hög Vd
    - Läkemedlet distribueras i hög grad till vävnader och har låg koncentration i plasma
    - Ex: Lipofila läkemedel som ackumuleras i fettvävnad
  - Låg Vd
    - Läkemedlet stannar främst i blodbanan och distribueras minimalt till vävnader
    - Ex: Hydrofila läkemedel eller läkemedel som binder starkt till plasmaproteiner
- Ex:
  - Digoxin
    - Hög Vd (~500 L) eftersom det distribueras till många vävnader, särskilt hjärtvävnad.
  - Warfarin
    - Låg Vd (~10 L) eftersom det huvudsakligen stannar i blodet och binder till plasmaproteiner.

Metabolism

- 0:te ordningens kinetik

- Eliminationshastigheten är konstant och oberoende av läkemedlets koncentration
- Ett fast mängd läkemedel elimineras per tidsenhet
- Ej konstant halveringstid
- 1:a ordningens kinetik
  - Eliminationshastigheten är proportionell mot läkemedlets koncentration i plasma
  - En viss andel av läkemedlet elimineras per tidsenhet
  - Konstant halveringstid

Steady state

- Den punkt där mängden läkemedel som tillförs per tidsenhet är lika stor som mängden som elimineras. Vid steady state förblir läkemedlets plasmakoncentration stabil vid upprepad dosering.
- Det tar alltid 4-5 halveringstider för att nå C_{ss}
- Enzymhämning ökar halveringstiden
- Enzyminduktion minskar halveringstiden

Koncentrationsbestämningar och farmakogenetik

TDM

- Definiton
  - Mätning av koncentrationen läkemedel i patientens blod för att säkerställa att doseringen ger optimal terapeutisk effekt utan att orsaka toxicitet
- Syfte
  - Optimera läkemedelsbehandling
  - Undvika biverkningar
  - Säkerställa effekt
  - Individanpassning
- Indikation
  - LM med smalt terapeutiskt fönster
  - LM med variabilitet i farmakokinetik
  - LM som inte har en tydlig klinisk markör för effekt
  - LM vid långtidsbehandling
  - IVA fall
    - Mycket varierande dosbehov
    - Dagliga förändringar av HVM och eGFR
- Vanliga LM som TDM används för
  - Digoxin
  - Warfarin
  - Aminoglykosider
  - Litium
  - Antiepileptika (Valproat)
  - Immunsuppressiva (Takrolimus)
- Processen
  - Blodprovstagning
    - Det är den totala koncentrationen i plasma som oftast mäts
    - Men endast den fria koncentrationen ger effekt och biverkningar
    - Dalvärde - Strax före nästa dos (Vanligast)
    - Toppvärde - Kort efter administrering

- Mätning av läkemedelskoncentration
- Jämförelse mot terapeutiskt intervall
- Dosjustering

Att skriva remiss för läkemedelskoncentration

1. Beställare och kontaktinformation
2. Önskad analys
3. Provtagningsstid
4. Tidpunkt för senaste dos
5. Aktuell dosering
6. Datum för insättningen eller dosjustering av läkemedel
7. Kliniska uppgifter/Provtagningsindikation
8. Njurfunktioner/Kroppsvikt/Övriga LM

Farmakogenetik

- Gentotypning som grund för läkemedelsval och dosval
- Genetisk polymorfism
  - UM - Ultrarapid metabolizer
  - EM - Extensive metabolizer
  - IM - Intermediate metabolizer
  - PM - Poor metabolizer

Läkemedelsinteraktioner

Farmakodynamiska interaktioner

- Flera LM med samma verkan
  - Förstärkt effekt
  - Försämrade effekt
- Flera LM med olika verkan men samma effekt
  - Förstärkt effekt
  - Försvagad effekt

Vanliga interaktionseffekter

- Antikolinerga effekter
  - Muntorrhet
  - Förstoppning
  - Urinretention
  - Konfusion
  - Dimsyn
- Sedering
- Ortostatism
- Ökad blödningsbenägenhet
- Serotonerga effekter
  - Agitering
  - Tremor
- Kramprisk

- Förlängt QT
  - Risk för TdP
- Njurtoxicitet

Janusmed

- Riskprofil
  - Ger en teoretisk uppskattning av den totala risken översatt till en risknivå
  - Kan vara fler än 2 LM som interagerar
- Interaktioner
  - Klassificering
    - A
      - Interaktion saknar klinisk betydelse
    - B
      - Interaktion okänd eller varierar
    - C
      - Relevant interaktion som kan hanteras tex genom dosjustering
    - D
      - Interaktion som bör undvikas
  - Dokumentationsgrad
    - 0
      - Data från studier gjorda på liknande LM
    - 1
      - Data från ofullständiga studier
    - 2
      - Data från väldokumenterade fallrapporter
    - 3
      - Data från studier på friska personer
    - 4
      - Data från kontrollerade studier på relevant populationsgrupp

Mekanismen för interaktioner

- Förändring av pH i magsäck
  - PPI
- Förändring av tarmmotilitet
  - Opioider
- Påverkan av transportproteiner
- Komplexbildning
  - Metaller
- Påverkan på tarmflora
  - Antibiotika
- Toxiska effekter på slemhinna
  - Cytostatika

Enzymhämmning

- Läkemedlet binder oftast reversibelt till enzymet som då hämmas

Enzyminduktion

- Läkemedel orsakar ökat genuttryck av enzymet

- Effekt brukar ses efter 2v

NSAID

- Minskar renalt blodflöde
- Sänker GFR

P-Glykoprotein (p-gp)

- Effluxpump i tarm, lever och njurar
- Ökat uttryck innebär minskad biotillgänglighet (om tarm) eller ökad clearance (om njure)

Läkemedelsbehandling vid nedsatt njurfunktion

Allmänt

- Äldre har normalt hälften GFR jämfört med när de var yngre
- De kan samtidigt ha låg muskelmassa så kreatinin kan vara normalt även fast att deras njurfunktion är nedsatt
- Riktlinjen för behandling av njursjuka är att de ska ha samma plasmakoncentrationer av farmakologiskt aktivt medel som njurfriska
- Kombination av flera nefrotoxiska LM bör undvikas
- LM bör alltid misstänkas som orsak till njursjukdom då ingen annan klar diagnos finns
- Vd
  - Vid nedsatt njurfunktion blockeras albuminets bindningsställen av endogena substanser
  - Vd ökar
- GFR < 30
  - Påtagliga förändringar i farmakodynamik och kinetik
  - Överväg att:
    1. Sätta ut kaliumsparande diuretika
    2. Kaliumsubstitution
    3. Byta tiazider till loop
    4. Reducera dosen av LM med renal utsöndring och liten terapeutisk bredd
- Innan man påbörjar LM behandling är det viktigt att ställa följande frågor:
  - Har patienten nedsatt njurfunktion?
  - Har läkemedlet
    1. Renal elimination
    2. Liten terapeutisk bredd?
    3. Aktiva metaboliter
    4. Potentiell nefrotoxicitet
  - Om svar på alla förutom d är ja - Ska doseringen anpassas till njurfunktionen
  - Om svar på fråga d också är ja - Överväg annan terapi

Läkemedel kan utsöndras via njurarna på 3 sätt

- Renalt clearance
  - Utsöndring i oförändrad form via njurar
- Metabolt clearance
  - Metabolism eller biotransformation i levern
- Kombination
  - Metabolism via lever och utsöndring via njurar

Minskad njurfunktion - Leder till

- Minskad clearance
- Ökad halveringstid
- Ökad tid till steady state
- Metabolt clearance påverkas inte

Principer för anpassning av dos

- Vid nedsatt njurfunktion behöver dosen reduceras
- Men i många fall tex antibiotika behöver man komma upp i rätt koncentration snabbt
- Därför bör den första dosen **inte** reduceras
- För underhålls dosen gäller:
  - Renal clearance
    - LM med liten terapeutisk bredd - TDM
    - LM med stor bredd - Dosanpassas under GFR 30
    - Loop diuretika - Öka dos vid nedsatt njurfunktion
  - Kombinerad clearance
    - Dosanpassa om renal clearance > 50% och GFR<30
- Dosen kan minskas på 3 sätt
  - Minskning av enskild dos
  - Förlängning av dosintervall
  - Kombination 1 och 2
- Minskning av enskild dos bättre för LM med smal terapeutisk bredd pga färre koncentrationstoppar som ger biverkningar

Läkemedelsbiverkningar

Typer av biverkningar

- Typ A
  - "Augmented"
  - Förklaring
    - Dosberoende
    - Förutserbar
    - Känd
  - Exempel
    - Hypoglykemi av insulin
- Typ B
  - "Bizzare"
  - Förklaring
    - Ej förutsägbar
    - Ej dosberoende
    - Ovanlig
  - Exempel
    - Allergisk reaktion mot kåvepenin
- Typ C
  - "Chronic"

- Förklaring
  - Relaterad till kumulativ dos
- Exempel
  - Kortisons hämning av HPA-axeln
- Typ D
  - "Delayed"
  - Förklaring
    - Dosberoende
    - Manifest efter en tids användning
  - Exempel
    - Cancerutveckling
- Typ E
  - "Error"
  - Förklaring
    - Oväntad terapivikt
  - Exempel
    - Graviditet efter p-piller

Svart triangel

- LM är föremål för utökad övervakning
- Mer data krävs kring biverkningar
- Alla biverkningar ska rapporteras

Kön, etnicitet och LM

Kön

- Längre transittid i GI hos kvinnor
- P-gp (effluxpumpar) lägre uttryckta hos kvinnor - Högre Vd
- Kvinnor mer kroppsfett än män
  - Vd högre för lipofila LM hos kvinnor
  - Vd högre för hydrofila LM hos män
- GFR 10% lägre hos kvinnor än män
- Kvinnor har längre QT tid än män
- Kvinnor har högre risk för läkemedelsbiverkningar

Etnicitet

- Afroamerikaner högre GFR än andra
- Screening ska göras för förekomst av HLA-B1502 vid behandling med karbamazepin hos sydostasiater

Ålder

- Barn 1-2 år större lever i förhållande till sin kropp

Graviditet

- Minskad albumin
- Anemi
- CYP3A4 ökar
- GFR ökar

- Kroppsfett ökar

Kost och livsstil

- Svält inducerar CYP3A4
- Grapefruktjuice hämmar CYP3A4
- Rökning inducerar CYP1A2
- Kalcium hämmar absorption av ex tetracyklin

Sjukdomar

- Hjärtsvikt
  - Ökad exponering och längre halveringstid för LM
- Allvarlig leversjukdom
  - Undvik ACE och NSAID
  - Välj LM som utsöndras renalt
  - Försiktighet med första passage metabolism
- Obesitas
  - Vd ökar för lipofila LM

Infektion

Pneumoni

Allmänt

- Agens
  - Pneumokock > 50%
  - Haemophilus influenzae 5-10%
  - Mycoplasma Pneumoniae 5-10%
  - Legionella 1-2%
  - Virus 10-20%
    - Influenta, RS, Covid, Metapneumo
- Högst incidens är barn under 5 år och äldre över 75 år, men alla drabbas
- 1/3 behöver sjukhusvård
- Anamnes:
  - Debut?
    - Akut - Pneumokock
    - Långsam - Mycoplasma
  - Hållsmärta?
    - Intensiv, kortvarig, andningskorrelerad bröstsmärta
      - Pneumokock (pga pleurit)
  - Huvudvärk?
    - Mycoplasma
  - Föregående influensa?
    - Staf. aureus
  - Immunsupprimerad?
    - Pneumocystis
  - Omgivningsfall?
    - Mycoplasma
  - Utlandsresa
    - Legionella
- DS-CRB65
  - **Diagnos**
    - Allvarlig sjukdom i lunga, hjärta, njure, lever eller CNS
  - **Saturation**
    - < 90%
  - **Confusion**
    - Nyttillkommen förvirring
  - **Respiration**
    - AF > 30
  - **Blood preassure**
    - BT < 90/60 (minst en av dem)
  - **65**
    - Ålder > 65 år

Symptom

- Hosta
- Feber
- Dyspné
- Andningskorrelerad bröstsmärta

Diagnostik

- På alla som läggs in görs:
  - Blododling
  - Sputumodling
  - NPH-odling
    - Endast pneumokock och H. influenzae som är relevant i NPH
  - Antigentest i urin
    - Pneumokock och legionella
  - PCR
    - Covid/RS/Influensa
- Misstanke om:
  - Atypisk genes - PCR Mycoplasma/Legionella
  - Viral genes - Utvidgad panel
  - Tuberkulos - Mikroskopi, PCR och odling från sputum

Behandling

- Generellt
  - Mild sjukdom - Riktad behandling
  - Svår sjukdom - Bred empirisk behandling
  - Täck alltid pneumokocker
  - Smalna av efter odlingsvar
- Handläggning
  - DS-CRB 65:
    - 0p - Öppenvård
    - 1-2p - Öppen/Slutenvård
    - 3-4p - Slutenvård
    - 4-6p - Överväg IVA
- Antibiotika
  - DS-CRB 65:
    - 0-1p
      - Normal
        - PcG/PcV
      - Kronisk lungsjukdom
        - PcG/Amoxicillin
      - Atypisk genes
        - Doxycyklin/Erytromycin
      - Penicillin allergi
        - Doxycyklin/Erytromycin
    - 2-3p
      - Normal
        - PcG
      - Kronisk lungsjukdom

- PcG
    - Atypisk genes misstanke
      - PcG + Doxycyklin/Erytromycin
    - Anslutning till influensa
      - Cefotaxim
    - Penicillin allergi
      - Cefotaxim
  - 4-6p
    - Normal
      - Cefotaxim + Erytromycin/Moxi/Levo
      - PcG + Moxi/Levo
    - Kronisk lungsjukdom
      - Pip/Tazo + Erytromycin/Moxifloxacin/Levofloxacin
    - Penicillin allergi
      - Cefotaxim + Erytromycin/Moxifloxacin/Levofloxacin
- Övrigt
  - Syrgas
    - Målsaturation minst 93%
  - PEP-andning
  - Ev kortison på IVA
- Parapneumonisk effusion
  - Pleuravätska
  - 50% av sjukhusvårdade
  - Kan vara orsak till feber trots adekvat behandling
  - Diagnos: Blodgasspruta i pleuravätskan
  - Vid pH < 7,2
    - Dränera
    - Odlä

Pneumokock

Allmänt

- Koloniserar NPH
- Aspiration av bakterien leder till pneumoni
- 50% av pneumonier

Symptom

- Snabbt insjuknande
- Feber
- Frossa
- Produktiv hosta
- Missfärgad sputum
- Takypné
- Andningskorrelerade bröstsmärtor

Diagnostik

- Sputumodling
  - NPH fungerar också
- Antigen urin
  - Hög spec
- Lab
  - LPK > 15
  - CRP Mycket förhöjt

Behandling

- PcG
eller
- PcV

Mycoplasma

Allmänt

- Inkubationstid 2-3v
- Finns år med fler mycoplasmafall
- < 40 år
- **Omgivningsfall**
- Komplikationer
  - Hemolytisk anemi
  - Erytema Nodosum (Knölros)
  - Encefalit
  - Guillan-Barre

Symptom

- Huvudvärk
- Torrhosta
- Långsamt insjuknande

Diagnostik

- **PCR Sputum**
  - Diagnostikt
- Övrigt
  - Lab
    - CRP relativt lågt
    - SR högt
    - LPK normalt
  - Lungröntgen
    - Spridda infiltrat

Behandling

- Doxycyklin/Erytromycin

H. Influenza

Allmänt

- Ses främst hos **KOL patienter**

Symptom

- Hosta
- Missfärgat sputum
- Feber

Diagnostik

- Sputumodling
  - NPH fungerar också
- Lab
  - CRP Hög

Behandling

- Ampicillin/Amoxicillin

Legionella

Allmänt

- Inkubationstid 2-10d
- **Sprids via vatten**
- **Vanligt utomlands**

Symptom

- Relativ bradykardi
- Buksmärtor
- Diarré
- Huvudvärk
- Feber

Diagnostik

- Sputum PCR
- Sputumodling
- Lab
  - ALAT/ASAT förhöjt
  - Hyponatremi
  - Krea förhöjt
- Antigen urin

- **Hög spec**
- Testar endast en serotyp
- Lägre sens

Behandling

- **Levofloxacin**
eller
- **Moxifloxacin**
eller
- **Erytromycin**

Tuberkulos

Allmänt

- Granulombildnade
- Kan vara latent i **flera decennier**
- Ibland decennier mellan smitta och sjukdom
- **Anamnes**
  - **Uppväxt**
  - **Resor**
  - **Fängelse**
  - **Flyktingläger**
  - **Känd kontakt**

Symptom

- **Långsamt insjuknande**
- **B-symptom**
  - **Feber**
    - **Oförklarlig långvarig feber**
  - **Nattliga svettningar**
    - **Vaknar genomblöt på natten utan att det är kallt**
  - **Viktnedgång**
    - **10% < 6 månader**
    - **Utan förändring i kost eller aktivitet**
- **Hemoptys**

Diagnostik

- Isolering vid misstanke
  - Skyddsutrustning (FFP3)
  - Slussat rum
- **Sputum**
  - **Direktmikroskopi**
    - **Mått på smittsamhet**
    - **Positiv - Högsmittsam**
    - **50% sens**
  - **PCR**

- **Odling**
  - **2-8v**
- DT
  - Kan vissa många olika bilder
  - Ofta apikala förändringar

Behandling

- **Antibiotika**
  - Rifampicin - 6 mån
  - Isoniazid - 6 mån
  - Pyrazinamide - 2 mån
  - Etambutol - 2 mån
- **Övrigt:**
  - Smittanmäl
  - Smittspåra
    - Uteslut aktiv TB
      1. Anamnes
      2. Undersökning
      3. Rtg Pulm
    - Uteslut latent TB
      1. IGRA
- Preventiv behandling ges vid:
  - Latent tuberkulos efter smittspridning
  - Latent tuberkulos och planerad immunsupprimering
    - TNFa hämmare
    - Graviditet

Influensavirus

Allmänt

- Inkubationstid 1-4d
- Influenza A och Influenza B
  - A vanligast och allvarligast
- Vanligt runt årsskiftet
- Sekundär pneumoni
  - Misstänks vid pos influensa och:
    - Lång duration
    - Hög CRP
    - Feberrelaps
  - Agens
    - Staf. aureus
    - Pneumokock

Symptom

- Feber
- Huvudvärk

- Muskelsmärter
- Torrhosta
- Bröstsmärter
- Rinnande snuva
- Konjunktivit

Diagnostik

- PCR
  - NPH
- Lab
  - CRP
    - Lätt förhöjd
    - 50-100 - svår influensa
    - >150 misstänk bakterie

Behandling

- De flesta behandlas ej
- Oseltamivir (Tamiflu) indicerat vid:
  - Allvarlig influensa (Inläggningsbehov)
  - Kronisk hjärt- eller lungsjukdom
  - Andra relevanta kroniska sjukdomar
  - >65 år
  - Gravid

Covid-19

Allmänt

- Inkubationstid 2-5d
- Smittar 1-2d innan symptomdebut, minskad smittsamhet från dag 5 efter symptom

Symptom

- Feber
- Anosmi
- Ageusi
- 3 faser
  - Fas 1 - Virusreplikativ fas (0-7d)
    - Feber
    - Normal CRP
  - Fas 2 - Pulmonell fas
  - Fas 3 - Hyper inflammation (8d-...)
    - Feber relaps
    - Andningspåverkad
    - Stigande CRP

Diagnostik

- PCR på NPH

- "Lilla viruspaketet"
- Testas Influensa A+B, RS och Covid
- DT (Görs vid svår sjukdom)
  - Fas 1 - Normal
  - Fas 3 - Groundglass

Behandling

- Mild sjukdom (Inga sviktande organsystem, inga riskfaktorer)
  - Ingen behandling
- Svår sjukdom (Andningspåverkad, riskgrupp)
  - Fas 1
    - Remdesivir eller Paxlovid
  - Fas 3
    - Kortison
    - JAK hämmare

RS-virus

Allmänt

- Barn under 2 år, äldre med komorbiditeter
- Vinterhalvåret
- Kontakt- och droppsmitta

Symptom

- Feber
- Snuva
- Hosta
- Expiratoriska ronki
- AF > 50

Diagnostik

- PCR på NPH
  - "Lilla viruspaketet"
  - Testas Influensa A+B, RS och Covid

Behandling

- Ingen behandling
- Evidens finns för andningsoxygen via grimma, högflödesgrimma, eller CPAP

Urinvägar

Akut cystit

Allmänt

- E. coli **vanligast** i alla åldrar
- Staf. Saprophyticus även vanlig hos yngre kvinnor
- Överväg STI hos sexuellt aktiva som differentialdiagnos

Symptom

- 2/3 av följande:
  - Miktionssveda
  - Täta trängningar
  - Frekvent miktion

Diagnostik

- Okomplicerade fall (Icke gravid frisk kvinna som inte har recidiv)
  - 2/3 av symptomen är diagnostiskt
  - Ingen utredning nödvändig
- Komplicerade fall (Recidiv, terapivikt, män, barn, gravida)
  - Urinodling (Mittstråle)

Behandling

- Antibiotika
  - Pivmecillinam (Selexid)eller
- Nitrofurantoin

Pyelonefrit

Allmänt

- Febril UVI innefattar pyelonefrit eller akut bakteriell prostatit
- Agens
  - E. coli vanligast (70%)
  - Proteus mirabilis
  - Klebsiella
  - Staf. aureus
  - Pseudomonas (KAD bärare)

Symptom

- Feber
- Frossa
- Illamående
- Kräkningar

- Flanksmärta

Diagnostik

- Urinodling
  - Mittstråle
- Blododling
  - Tas vid påverkat AT
  - Diagnostiskt om fynd av typisk bakterie för pyelonefrit
- Urinsticka
- Lab
  - CRP Förhöjt
  - LPK Förhöjt
  - PCT Förhöjt

Behandling

Antibiotika

- Ciprofloxacin po
eller
- Cefotaxim iv
eller
- Pip/Tazo iv

Valet beror på om

- Behandling sker i öppenvård eller slutenvård
  - Öppenvård
    - Ciprofloxacin
  - Slutenvård
    - Ciprofloxacin
    - Cefotaxim
    - Pip/Tazo
- Om det föreligger resistens mot ciprofloxacin
  - Cefotaxim
  - Pip/Tazo
- GFR är låg
  - Pip/Tazo (Behöver inte dosreduceras förrän GFR 20)

Sepsis

Sepsis

Allmänt

- Livshotande organdysfunktion orsakat av ett stort systemiskt svar på en infektion
- Vanligaste patogen:
  - Samhällsförvärvade
    - E.coli
    - S.aureus
    - Pneumokocker
  - Vårdrelaterade
    - Enterobacterales
    - Enterokocker
    - Pseudomonas
    - etc
- Vanligaste fokus för infektion är 1. lungor, 2. urinvägar, hud- och mjukdelar och buk
- qSOFA
  - Andningsfrekvens ≥ 22
  - Systoliskt blodtryck ≤ 100
  - Medvetandepåverkan
- SOFA score
  - 6 organ värderas avseende dysfunktion
    - Respiration - PaO₂
    - Koagulation - TPK
    - Lever - Bilirubin
    - Cirkulation - Blodtryck (MAP)/katekolamin
    - CNS - Glasgow Coma Scale (GCS)
    - Njure - Kreatinin eller diures
  - Varje organ kan ge 0-4p där 4 är sjukast

Symptom

- Feber/Hypotermi
- Frossa
- Dyspné
- Medvetandepåverkan
- Buksmärta
- Kräkning/Diarré
- Synkope
- Marmorerade knän

Diagnostik

- Vitalparametrar (Misstänk sepsis)
  - Hypotension
  - Tachypné

- Hypertermi/Hypotermi
- qSOFA (Sannolik sepsis)
  - 2/3 talar för Sepsis
- SOFA (Diagnostisk sepsis)
  - Akut ökning på ≥ 2 i SOFA-score i samband med infektion diagnostiskt för sepsis

Behandling

1. Venös infart
2. Syrgas
3. Kristalloid vätska
4. Blodgas
5. Odling
  - Blododling
    - Endast 30% blir positiva
  - Urinodling
  - Övriga odlingar baserat på symptom
6. Lab
  - Blodgas, Laktat, Elstatus, Hb, Glukos
  - CRP + LPK
  - TPK
  - Kreatinin
  - ALAT, ASAT och Bilirubin
  - APTT och PK(INR)
  - U-sticka
7. Empirisk antibiotikabehandling
  - Ska sättas in inom 3h
  - Beror på fokus:
    - Okänt
      - Cefotaxim 1g x 3
        - 2g x 3 om misstanke om staf aureus
      - Pip/Tazo 4g x 3
    - Luftvägar
      - Okomplicerad
        - Bensylpenicillin 3g x 3 + Levofloxacin/Moxifloxacin
      - Komplicerad
        - Cefotaxim + Erytromycin
    - Urinvägar
      - Okomplicerad
        - Cefotaxim 1g x 3
      - Komplicerad
        - Pip/Tazo 4g x 3
    - Buk/Genitalia
      - Cefotaxim 2g x 3 + Metronidazol 1,5g x 1
      - Pip/Tazo 4g x 3
    - Akut bakteriell meningit
      - Cefotaxim 3g x 4 + Ampicillin 3g x 4 + Kortison 0,12mg/kg x 4 (max 8mg/dygn)
      - Meropenem 2g x 3 + Kortison
    - Fasciit
      - Meropenem + Klindamycin

- Betalaktamer ges en extra gång mellan första och andra dosen
- 8. Source control
  - Att få kontroll över infektionsfokus
  - Kan innebära:
    - dränage av abscesser, pleuraempyem, incisioner
    - avlägsnande av katetrar

Septisk chock

Allmänt

- Sepsis med kvarstående hypotension som kräver vasopressor för att upprätthålla MAP > 65 mmHg tillsammans med p-laktat > 2 mmol/l trots adekvat vätsketillförsel

Symptom

- Samma som sepsis

Diagnostik

- Samma som sepsis

Behandling

- Samma som sepsis förutom:
  - Antibiotika
    - Okänt fokus
      - Cefotaxim 2g x 3 + Aminoglykosid
    - Luftvägar
      - Cefotaxim 2g x 3 + Makrolid/Kinolon
    - Urinvägar
      - Cefotaxim 2g x 3 + Aminoglykosid
    - Buk/Genitalia
      - Cefotaxim 2g x 3 + Metronidazole 1,5g x 1 + Aminoglykosid

GI och Lever

Salmonella

Allmänt

- Agens
  - S. enteritidis och S. typhimurium
- Inkubationstid 1-3d

Symptom

- Diarré
- Buksmärta
- Feber

Diagnostik

- PCR screening
  - För att kunna testa för flera patogen samtidigt
- Odling
  - Görs vid positiv PCR screening
  - För att bedöma resistensmönster
- Blododling
  - Vid feber, frossa och allmänpåverkan
  - Utesluter septisk salmonella

Behandling

- Okomplicerad enterit
  - Symptomatisk behandling
  - Ingen antibiotika
- Smittskyddsanmäl
- Kontrollodla före återgång till riskyrke

Tyfoid feber

Allmänt

- Salmonella typhi/paratyphi
- Fekal-oral
- Inkubationstid 2-3v

Symptom

- Feber
- Huvudvärk
- Ledmuskelvärk
- Ej klassisk gastroenterit
  - Men ibland diarré och förstoppning

- Relativ bradykardi
- Splenomegali
- Roseoler
  - 3 mm rund utslag kring bålen

Diagnostik

- Blododling
- Faecesodling
- Urinodling

Behandling

- Inläggning
- Uppvätskning
- Antibiotika
  - Cefotaxim
    - Karbapenem om risk för resistens
  - Efter resistensbesked
    - Azithromycin/Ciprofloxacin

Campylobacter

Allmänt

- Campylobacter jejuni
- Vanligaste bakteriella agens vid gastroenterit i Sverige
- Kyckling
- Sensommar

Symptom

- Feber
- Buksmärtor
- Diarré
  - Voluminösa
  - Vattniga
  - Kan vara blodiga
  - Kan ha tenesmer

Diagnostik

- PCR Bakteriepanel
  - Indicerat vid:
    - Diarré, feber och CRP stegring
    - Blodiga diarréer
    - Långvariga diarréer
    - Diarréer efter antibiotikabehandling

Behandling

- Mild sjukdom

- Drink vätska
  - ORS - Vatten, salt och socker
- Undvik laktos
- Svår sjukdom
  - Ringer Acetat
    - Ca 2 liter på 4h
    - Sedan 30 ml/kg/dag

Shigella

Allmänt

- *Shigella spp.*
- Gramnegativ stav
- Sprids via fekal-oral väg, vanligt i samband med dålig hygien och förorenat vatten/mat
- Mycket smittsam, lågt infektionsdos

Symptom

- Feber
- Buksmärtor
- Diarré
  - Små mängder
  - Slemmiga
  - Ofta blodiga
- Tenesmer (smärtsamma kramper som leder till en känsla av att behöva tömma tarmen)

Diagnostik

- PCR eller odling på fecesprov
  - Indicerat vid:
    - Blodiga diarréer
    - Svåra buksmärtor
    - Långvariga eller svåra diarréer
    - Utlandsresor till endemiska områden

Behandling

- Mild sjukdom
  - Drink rikligt med vätska
  - ORS – vatten, salt och socker
- Svår sjukdom
  - Ringer-Acetate
  - Antibiotika
    - Ciprofloxacin eller azitromycin
    - Ges vid indikation
      - Riskyrke
      - Immunsupprimerad
      - IBD

- Kvarvarande symptom vid diagnos

Övrigt

- Isolera patienten tills 48h efter symptomfrihet på grund av hög smittsamhet
- Smittskyddsanmäl
- Kontrollodla före återgång till riskyrke

Yersinia

Allmänt

- *Yersinia spp.*
- Gramnegativ stav
- Orsakar ofta infektion via förorenad mat, särskilt fläskkött
- Vanligare under vintermånaderna

Symptom

- Feber
- Buksmärter, ofta i nedre högra kvadranten (kan misstas för appendicit)
- Diarré
  - Vanligtvis vattnig
  - Kan ibland vara blodig
- Illamående och kräkningar
- Artrit eller erythema nodosum kan uppträda som reaktiva komplikationer

Diagnostik

- PCR av feces
  - Indicerat vid:
    - Diarré och buksmärter som varar mer än några dagar
    - Feber och CRP-stegring utan annan förklaring
    - Misstanke om pseudotuberculosis (kan kräva serologi)

Behandling

- Mild sjukdom
  - Vätskeersättning vb
  - Symptomatisk
- Svår sjukdom
  - Antibiotika kan övervägas vid komplicerade fall
    - Cipro
    - Doxy
  - Ringer-acetat vb av iv vätska
- Uppföljning för att övervaka och behandla eventuella komplikationer, såsom artrit
- Smittskyddsanmäl

EHEC

Allmänt

- Zoonos
- Främst småbarn men alla kan drabbas
- Shigatoxin (stx1 och stx2)
- Inkubationstid 2-8d

Symptom

- Kolit
  - Diarré
    - Blodiga
  - Illamående
  - Kräkningar
  - Buksmärtor
  - Feber
- HUS (10%)
  - Njurinsuff
  - Trombocytopeni
  - Hemolytisk anemi

Diagnostik

- PCR på shigatoxiner

Behandling

- Vätska
- Symtomatisk
- HUS kan kräva dialys
- EJ Antibiotika

Övrigt

- Smittskyddsanmäl
- Kontrollodla före återgång till riskyrke

ETEC

Allmänt

- Vanligaste orsaken till "Turistdiarré"
- Inkubationstid 1-3d

Symptom

- Diarré
  - Vattnig
- Buksmärta
- Feber

- Illamående
- Ibland kräkningar

Diagnostik

-

Behandling

- Vätska

Clostridium difficile

Allmänt

- Clostridioides difficile (tidigare Clostridium difficile)
- Grampositiv, sporbildande anaerob bakterie
- Orsakar antibiotikaassocierad diarré och pseudomembranös kolit
- Förekommer ofta efter antibiotikabehandling, särskilt med bredspektrumantibiotika (Klindamycin)

Symptom

- 5-10d efter antibiotika behandling
- Diarré
- Buksmärtor
- Sjukdomskänsla
- Kan ge flera bilder
  - Asymptomatiskt bärarskap
  - Övergående diarré
  - Långdragen ihållande diarré
  - Fulminant kolit/Toxisk megacolon
  - Pseudomembranös kolit

Diagnostik

- PCR av feces riktat mot toxiner från CD
- Gradering av svårighetsgrad:
  - Mild-Medelsvår CDI
- Klinik men fyller ej kraven för nedan
- Svår
  - LPK > 15
  - Kreatinin > 130
  - Temp 38,5
- Svår-Komplicerad
  - Hypotension
  - Septisk chock
  - Hög Laktat
  - Toxisk megacolon
  - Tarmperforation
- Recidiv
  - Återfall med CDI inom 12v av tidigare CDI

Behandling

- Primär infektion och låg risk för recidiv
  - Vancomycin
- Primär infektion och hög risk för recidiv
  - Fidaxomicin
- Första recidiv
  - Vancomycin + FMTeller
- Fidaxomicin
- Multipla recidiv
  - Vancomycin + FMT

Extra

- Hög risk innebär någon av följande:
  - >65 år
  - Sjukhusvårdad senaste 3 mån
  - CDI senaste 6 mån
  - Fortsatt behandling med icke-CDI antibiotika
  - Njursvikt
  - Immunsuppression
- Fidaxomicin är mycket dyrare än vancomycin - Påverkar valet i praktiken

Calici

Allmänt

- "Vinterkräksjuka"
- RNA virus
- Norovirus och Sapovirus är undergrupper till Calicivirus
- Mycket smittsam
- Inkubationstid 0,5-2d

Symptom

- Snabbt insjuknande
- Illamående
- Kräkningar (Hög frekvens)
- Diarré
- Feber (50%)

Diagnostik

- Klinisk diagnos
- PCR virus vid utbrott, ta också bakterie PCR

Behandling

- Mild
  - Drick små mängder vatten med mellanrum
  - ORS - Vatten + Glukos + Salt
- Svår
  - Ringer Acetat

Rota

Allmänt

- Inkubationstid 1-3d
- Barn mellan 6 mån och 2 år

Symptom

- Snabbt insjuknande
- Illamående
- Diarré (Dominerar över kräkningar)
- Kräkningar
- Feber

Behandling

- Vaccination i barnvaccinationsprogrammet

Giardia

Allmänt

- Ofta efter utlandsresor

Symptom

- Buksmärtor
  - Epigastriet
- Diarré
  - Intermittent och långvarig
  - Ofta i veckor
- Viktnedgång

Diagnostik

- PCR feces
  - Intermittent så kan behövas flera prover

Behandling

- Metronidazol
eller
- Tinidazol

- Anmälningsskyldig

Amoeba

Allmänt

- Granulombildning och abscesser i levern
- Kan gå till alla vävnader

Symptom

- Akut kolit
  - Diarré
  - Buksmärta
  - Blod och slem vanligt, men inte alltid
- Fulminant kolit
  - Hypovolem
  - Feber
- Amöbom
  - Granulom i tjocktarm som ser ut som tumör
- Lever abscess
  - Vanligaste extraintestinala uttrycket

Diagnostik

- PCR feces

Behandling

- Asymptomatisk
  - Diloxanidfuroat
- Symptomatisk/Akut infektion/Lever abscess
  - Metronidazol + Diloxanidfuroat
eller
- Tinidazol + Diloxanidfuroat

Hepatit A

Allmänt

- Smitta: Fekal-oral
- Inkubationstid: 2-6v
- Smittsam 2v före till 1v efter symptom
- Sannolikhet för symptom
  - Vuxna - 75%
  - Barn - Asymptomatiska
- Aldrig kronisk
- Vaccin finns

Symptom

- Akut virushepatit
  - Preikterisk fas
    - Allmän sjukdomskänsla
    - Trötthet
    - Tyngdkänsla höger arcus
    - Muskelvärk
    - Feber
  - Ikterisk fas
    - Ikterus
    - Mörk urin, Ljus avföring
    - Förbättring av allmänsymptom

Diagnostik

- Serologi
  - anti-HAV IgM
  - anti-HAV IgG

Behandling

- Ingen behandling

Övrigt

- Smittskyddanmäl
- Smittspåra

Hepatit B

Allmänt

- Smitta: Sex, Blod, Mamma-barn
- Risk för kronisk:
  - Barn: 90%
  - Vuxna 5%
- Inkubationstid 2-6 mån
- Risk för symptom
  - 50%
- Smittsam period
  - 8v före symptom till så länge viruset är aktivt (ofta ca 2 mån)

Symptom

- Akut virushepatit
  - Preikterisk fas
    - Allmän sjukdomskänsla
    - Trötthet
    - Tyngdkänsla höger arcus

- Muskelvärk
- Urtikaria
- Ledvärk
- Ikterisk fas
  - Ikterus
  - Mörk urin, Ljus avföring
  - Förbättring av allmänsymptom

Diagnostik

- Serologi

Frågor:	Finns virus?	Akut infektion?	Har/Harhaft HB?	Utläkt eller immun	Högaktivsjukdom?
Markörer:	HBsAg	Anti-HBc IgM	Anti-HBc total	Anti-HBs	HBeAg
Akut HB	+	+	+	-	+
Kronisk HB	+	-	+	-	-
Utläkt HB	-	-	+	+	-
Vaccinerad	-	-	-	+	-

Behandling

- Behandling:
  - Nukleosidbehandling
  - Livslång
  - Botar ej
- Vaccin:
  - Pre expositions profylax
    - Barnvaccinationsprogrammet
    - Riskgrupper
      - MSM
      - Sjukvårdsyrke
  - Post expositions profylax
    - Nyfödda där mamma har HB
    - Stickincident
    - Sexuell exposition

Övrigt

- Smittskyddanmäl
- Smittspåra

Hepatit C

Allmänt

- Smitta: Blod
- Inkubationstid 1-4m
- Risk för kronisk
  - 75%
- Risk för symptom
  - 15%

Symptom

- Akut virushepatit
  - Preikterisk fas
    - Allmän sjukdomskänsla
    - Trötthet
    - Tyngdkänsla höger arcus
    - Muskelvärk
    - Feber
  - Ikterisk fas
    - Ikterus
    - Mörk urin, Ljus avföring
    - Förbättring av allmänsymptom
- Kronisk hepatit C
  - Asymptomatisk
  - Kronisk hepatit --> Fibros --> Cirros --> HCC

Diagnostik

- Serologi
  - anti-HCV
    - Positivt vid akut, kronisk och genomgången
  - HCV-RNA (PCR)
    - Positivt vid akut och kronisk

Behandling

- Direktverkande antiviraler
  - Få biverkningar
  - Botar 95%
  - Rekommenderas till alla
- Inläggning vid PK > 1,6

Övrigt

- Smittskyddanmäl
- Smittspåra

Pneumokockmeningit

Allmänt

- Bör vårdas på IVA

Symptom

- Feber
- Huvudvärk
- Illamående
- Kräkningar
- Medvetandepåverkan
- Nackstyvhet
- Tecken på fokus
  - Luftvägssymptom
  - Värk från öra eller sinus

Diagnostik

- Lumbalpunktion
  - Ska omedelbart göras inom 15-30 min
  - Om kontraindikation föreligger görs blododling och antibiotika sätts in utifrån den
    - Kontraindikationer
      - Lång anamnes (flera dagar)
      - Antikoagulantia
      - Kramper
      - Medvetslös
  - Likvor
    - Grumlig
    - Tryck >35
    - Glukos
    - Laktat
    - Albumin
    - LPK cellantal
    - PCR och antigen test
- Blododling
- Blodprov
  - B-diff
  - CRP
  - Hb, LPK, TPK
  - Elektrolyter
  - Leverstatus

Behandling

- Antibiotika iv
  - Cefotaxim och Ampicillin (3g x 4)

Eller

Meropenem (2g x 3)

- Ges i 10 dagar
- Misstanke om resistent pneumokocker
  - Lägg till Vancomycin (1g x 3) eller Linezolid
- Kortison iv
  - Betapred
  - 0,12 mg/kg x 4 (max 8mg/dos)
- Minska ej dos och övergå ej till po antibiotika eftersom barriärfunktionen blir bättre vid tillfrisknande och det blir ännu svårare att passera BBB

Meningokockmeningit

Allmänt

- Barn och ungdomar

Symptom

- Snabbt förlopp
- Petekier kan ses
- Sepsis kan ske vid meningokock bakteriemi

- Feber
- Huvudvärk
- Illamående
- Kräkningar
- Medvetandepåverkan
- Nackstyvhet

Diagnostik

- LP
- Bloddodling
- Blodprov

Behandling

- Bensylpenicillin
  - 3g x 4
  - 5-7d

Tuberkulös meningit

Allmänt

- Ovanlig

Symptom

- Långsamt förlopp, kan ta flera veckor
- Huvudvärk
- Feber
- Neurologiska symptom
  - Kranialnervspares

Diagnostik

- LP
  - LPK stegring med mono dominans
  - Låg glukos
  - Mycket hög albumin
  - Direktmikroskopi
    - Positiv 50%
  - Odling
    - Positiv 70%
    - Tar 3v

Behandling

- Isoniazid
- Etambutol
- Pyrazinamid
- Rifampicin

Bakteriell meningit - Riktade behandlingar

Allmänt

- Detta är alltså vad man ger efter att man har fått odlingsvaret och vet vilken bakterie det är
- Innan odlingsvaret ges alltid Cefotaxim + Ampicillin + Kortison

Meningokocker

- Bensylpenicillin 3g x 4

Pneumokocker

- Bensylpenicillin 3g x 4

Haemophilus influenzae

- Ampicillin 3g x 4

Listeria

- Ampicillin 3g x 4

Hjärnabscess

Allmänt

- Agens
  - Blandflora oftast
  - Vanligt förekommande:
    - Alfa streptokocker
    - Anaeroba streptokocker
    - Staf aureus vid trauma

Symptom

- Successiva symptom
- Ökar oftast långsamt under flera dagar
- Huvvärk
- Fokal neurologi
- **Kramper**
- Feber

Diagnostik

- Lab normal
- EJ LP!
- Gör DT, ev MR
- Neurokirurgisk punktion
  - + Odling
  - Görs om möjlighet finns

Behandling

- Kirurgisk behandling
  - Görs vid lesioner > 2 cm
- Medicinsk behandling
  - Cefotaxim 3g x 3 + Metronidazol iv
  - Kortison
    - Endast vid hotande inklämning

Enterovirusmeningit

Allmänt

- Vanlig under sommar-höst
- Barn och unga vuxna
- Vanligt med omgivningsfall

Symptom

- Bifasiskt insjuknande
- Viral meningitsymptom

- Huvudvärk
- Ljuskänslighet
- Ljudskygghet
- Illamående
- Kräkningar
- +/- Feber
- +/- Nackstyvhet
- Konjunktivit
- Luftvägssymptom
- GI
- Exantem
- Blåsor
- Om neurologiska symptom
  - Misstänk:
    - Meningoencefalit
    - Meningomyelit
    - Myelopati

Diagnostik

- LP
  - PCR för:
    - HSV1
    - HSV2
    - VZV
    - Enterovirus
  - TBE-Serologi IgM och IgG (Serum)
- Ingen radiologi nödvändig

Behandling

- Symptomatisk

Herpes Simplex Meningit

Allmänt

- Vanligaste orsaken till viral meningit i Sverige
- Kan recidivera (30%)
- HSV-2 vanligare än HSV-1

Symptom

- Viral meningitsymptom
  - Huvudvärk
  - Ljuskänslighet
  - Ljudskygghet
  - Illamående
  - Kräkningar
  - +/- Feber

- +/- Nackstyvhet
- Herpesblåsor
- Neurologiska symptom vanligt

Diagnostik

- LP
  - LAB
    - LPK: Mono dominans
    - Alb: Lätt förhöjt
    - Glukos: Normal
  - PCR
    - Diagnostiskt
- LAB
  - IgM pos
    - Primärinfektion
  - IgG pos
    - Recidiv
- Radiologi
  - Ej nödvändigt

Behandling

- Primär och Recidiv:
  - Valaciklovir iv
- Vid kräkning/illamående
  - Aciklovir iv

VZV-Meningit

Allmänt

- Flesta infektioner orsakade av VZV är *reaktiverade infektioner*
- VZV meningit + facialispares + herpes zoster utslag: Ramsey Hunt Syndrome

Symptom

- Viral meningitsymptom
  - Huvudvärk
  - Ljuskänslighet
  - Ljudskygghet
  - Illamående
  - Kräkningar
  - +/- Feber
  - +/- Nackstyvhet
- Herpes-Zoster utslag
- BötrosHörsel och öronsymptom

Diagnostik

- LP
  - LAB
    - LPK: Mono
    - Alb: Lätt förhöjt
    - Glukos: Normal
    - Laktat: Normal
  - PCR
    - VZV
    - Diagnostiskt

Behandling

- Valaciklovir eller Aciklovir
  - Kräver högre doser än HSV
- Kortison

Herpesencefalit

Allmänt

- HSV-1 - 95%
- HSV-2 - 5%
- Alla åldrar

Symptom

- Prodomala symptom innan neurosymptom
  - Huvudvärk
  - Feber
- Neurologiska symptom
  - Medvetandepåverkan
  - Desorientering
  - **Personlighetsförändring**
  - Dysfasi
  - Epileptiskt anfall (diff: A b s c e s s)
  - Pares
  - +/- Nackstyvhet

Diagnostik

- LP
  - PCR
    - HSV-1
      - Kan vara negativ första 3d
      - Måste tas om om misstanke kvarstår efter negativt resultat
    - HSV-2
    - VZV
    - Enterovirus
- LAB
  - Serologi
    - TBE

- Radiologi
  - DT hjärna med kontrast görs första dygnet
  - MR dock känsligare
- EEG
  - Görs om pt får epileptiska anfall

Behandling

- Aciklovir iv
  - Empirisk vid misstanke på viral encefalit
- Kortison
  - Vid symptom på hög ICP

TBE-Encefalit

Allmänt

- Alla åldrar
- Inkubationstid 8d (4-28d)

Symptom

- Bifasiskt insjuknande (80%)
  - Fas 1
    - Huvudvärk
    - Feber
    - Trötthet
    - Muskelvärk
  - Fas 2
    - Ataxi (svårighet att koordinera rörelser)
    - Dysfasi
    - Medvetandepåverkan
    - Konfusion
    - Ljuskänslighet
    - Ljudskygghet
    - Tremor
    - Kranialnervspåverkan

Diagnostik

- LAB
  - Serologi
    - IgM serum
      - Positiv i akut skede
    - IgG serum

Behandling

- Ingen behandling

Erysipelas

Allmänt

- Äldre
- *S. pyogenes* vanligast
- Orsaker:
  - Lokalt ödem
  - Venös insuff
  - Lymfödem
  - Hudskada
    - Eksem
    - Bensår
    - Svampinfektion
- Diffa från cellulit:
  - Upphöjt
  - Välavgränsat

Symptom

- Rodnat, välavgränsat utslag
  - Ömhet, svullnad, värmeökning, upphöjt
  - Utslaget kan sitta överallt, men oftast i nedre extremiteter (80%)
- Tydlig sjukdomskänsla
  - Allmänpåverkan
  - Feber
  - Kräkning

Diagnositk

- Klinisk diagnos
- Sårodling från möjlig ingångsport

Behandling

- Antibiotika
  - Mildare fall
    - PcV
  - Svårare fall
    - PcG sedan PcV
- Högläge och kompression
- Behandla ev. orsaker
- Recidiv
  - PcV profylax

Cellulit

Allmänt

- Utgår ofta från sår eller abscess eller efter injektioner
- Orsaker:
  - Lymfödem
  - Diabetes
  - Övervikt
  - Venös insuff
- S. aureus eller S. Pyogenes

Symptom

- Utslag (ben och ansikte vanligast)
  - Rodnat, ömt, värmeökat, svullet
  - **EJ välavgränsat**
- Feber
- Trötthet

Diagnositk

- Odling
  - Blododling
  - Sårodling
- Radiologi
  - Om misstanke om abscess

Behandling

- PcV
- Klindamycin vid penicillinallergi
- Svårt fall --> PcG + inneligg

Nekrotiserande fasciit

Allmänt

- **GAS vanligast**

Symptom

- Snabbt insjuknande
- Smärta
  - **Pain out of proportion**

- Otrolig smärta
- Frossa
- Allmänpåverkan

Diagnostik

- Odling
  - Blod
  - Sår
  - Svalg
- StrepA
  - Från sår
  - Om inget sår från underliggande pus
- Följ CK, myoglobin och laktat

Behandling

- **Ring kirurg/ortoped och IVA direkt**
- Omedelbar antibiotika
  - Hudfokus
    - Empiriskt
      - Imipenem/Meropenem + Klindamycin
    - När GAS bekräftad
      - Betsylpenicillin + Klindamycin
- Kirurgisk revision
  - Viktigt
  - Detta är den botande behandlingen
  - Antibiotika kommer egentligen knappt penetrera nekrotiserande vävnad men ges ändå
  - Kirurgin är de viktiga

Djurbett

Allmänt

- Agens:
  - Pasturella multocida
  - Staf
  - Strep
  - Anaerob

Symptom

- Svullnad och rodnad kring bittet
- Kan snabbt bli värre (1-3h)

Behandling

- Rengöring
  - Viktigast
  - NaCl
- Antibiotika

- PcG/PcV
Eller
- Amoxicillin
Eller
- Amox/Klav

Herpes Zoster (Bältros)

Allmänt

- Reaktivering av vattkoppor
- >50 år

Symptom

- Smärta innan blåsor
- Feber
- Sedan blåsor över dermatom på buken

Diagnositk

- Klinisk diagnos
- PCR
  - Vid osäker diagnos

Behandling

- Valaciklovir

Septisk artrit

Allmänt

- Agens
  - **Staf aureus**
  - Streptokocker
  - Gramnegativa tarmbakterier
  - KNS

Symptom

- Akut monoartrit
- Stora leder
- Smärta, Svullnad, rodnad, värmeökad
- Feber och allmänsymtom
- Minskad rörlighet

Diagnostik

- Ledpunktion
  - Visuellt
    - Lågviskös grumlig
  - Lab
    - LPK
      - 50-200
      - >70% Poly
    - Glukos
      - Mycket låg
    - Laktat
      - >7
  - Odling
    - Viktigast
    - Om bara lite vätska prioriteras odling
  - Mikroskopi
    - Gramfärgning, sens 50%
  - PCR om:
    - Negativ odling
    - Svårodlad
    - Antibiotika gavs innan punktion (odling)
- Blododling

Behandling

- Antibiotika
  - EMPIRISK
    - Normalpatient
      - Kloxacillin
    - Misstänkt Bukfokus/Tarmbakterier/Riskpatient

- Cefotaxim
    - Misstänkt ESBL
      - Meropenem
    - Penicillinallergi
      - Klindamycin
  - EFTER ODLING
    - Staf aureus
      - Flukloxacillin
    - Streptokocker
      - Amoxicillin
    - Tarmbakterier
      - Ciprofloxacin
    - Penicillinallergi
      - Klindamycin
  - 4v behandling
- Spolning
  - Kontakta genast ortoped
  - **Spola leden för att sänka trycket och bli av med bakterier (viktig)**
  - Om trycket ökar igen görs en till spolning, upprepas flera gånger första dygnet

Spondylit

Allmänt

- Hematogen spridning
- Plats:
  - Ländrygg
  - Thorakalrygg
  - Nackrygg
- Agens:
  - Staf aureus (50%)
  - Stretokock (40%)
  - Gramneg
  - TB och brucella
- Kan spridas från kota till disk
- Riskfaktorer
  - Endokardit
  - IV missbruk
  - Diabetes
  - Immunosupp
  - Malignitet
  - Trauma

Symptom

- Akut konstant ryggvärk
- Feber
- **Dunkömhet spinalutskott**

Diagnostik

- Akut MR
  - Ödem
  - Ev epidural abscess
- Blododling
  - Fynd av enterococcer, alfa-strep --> Uteslut även subakut endokardit --> TEE
- Vid NEG blododling
  - DT-ledd punktion

Behandling

- Antibiotika
  - EMPIRISK
    - Cefotaxim
  - EFTER ODLING
    - Staf aureus
      - Kloxacillin
    - Streptokocker
      - Bensyl-PC
    - Enterococcus faecalis
      - Ampicillin
    - Enterobacterales
      - Cefotaxim

Ledprotesinfektion

Allmänt

- 3 typer
  - Akut hematogen
  - Tidig postoperativ
  - Kronisk

Symptom

- Smärta, Svullnad, Rodnad, Väremökat

Diagnostik

- Ledpunktion
- DT/MR
- Blododling

Behandling

- Kontakt med ortoped
  - DAIR
    - Kirurgi med biopsi och odlingsprover
    - Antibiotika
      - Kloxacillin
- Följt av

- Rifampicin + Kinolon

Fotabscess/Diabetesfot

Allmänt

- Abscess i foten ger upphov till försämrad lokal ischemi
- Gangrän

Symptom

- Svart tå
- Sår
- Svullnad
- Illaluktande

Diagnostik

- Röntgen
- Ytlig och djup odling

Behandling

- Ytliga, milda infektioner
  - Staf aureus och streptokocker behandlas
  - Ignorera enterokocker och gramnegativer
  - Antibiotika
    - KloxacillinEller
- Klindamycin
- Svåra infektioner
  - Omedelbar kontakt med kirurg för dränering
  - Antibiotika
    - Pip/TazoEller
- Meropenem
- Cefotaxim + Metronidazol

Endokardit

Akut endokardit

Allmänt

- Agens:
  - Staf aureus
  - GAS
  - Pneumokocker
- Orsakas främst av staf aureus bakteriemi (SAB)
- Endokardit uppkommer i 10% av fall med SAB
- Anamnes
  - IV missbruk
    - Staf aureus
    - KNS
  - Tandproblem
    - GAS
  - Fula sår
    - Staf aureus
  - Avföringsvanor
    - Enterococcus faecalis

Symptom

- Feber
- Smärta i kroppen
- Mental påverkan

Komplikationer

- Septika embolier till:
  - Lungor (Högersidig, IV Missbrukare)
  - Hjärna
  - Hud
    - Janeway lesions
    - Oslers knutor
- Mjälte
- Osteomyelit
- Artrit
- Spondylodiskt
- Abscesser

Diagnostik

- TEE
- Blododling

Övrigt

- Leta efter ingångsport

- Leta efter tecken på emboliseringar
- Alla med SAB bör genomgå TEE
- Auskultera hjärtat - Blåsljud
- DT/MR vid:
  - CNS påverkan eller ryggsmärtor

Behandling

- Om septisk
  - Sepsis behandling, ignorera endokardit
- Endokardit (4v beh)
  - Nativa klaffar
    - Staf aureus misstanke
      - Kloxacillin
    - Ej staf aures misstanke
      - Bensyl-PC + Aminoglykosid
  - Klaffprotes
    - KNS misstanke
      - Vancomycin
    - Ej KNS misstanke
      - Cefotaxim
- Kiurgi (40%)
  - Indikationer:
    - Hjärtsvikt
    - Abscess
    - Stor vegetation med emboli risk
- Antibiotika efter odlingssvar
  - Staf aureus
    - Kloxacillin
  - Beta-streptokocker
    - Bensyl-PC
  - Enterokocker
    - Ampicillin + Ceftriaxon/Aminoglykosid
  - Protes endokardit
    - Cefotaxim + Vancomycin (Täcker KNS också)

Subakut endokardit

Allmänt

- Agens
  - Alfa-streptokocker
  - Enterokocker
  - HACEK
- Mortalitet 10%

Symptom

- Långdragen låggradig feber

- Blåsljud
- Hudemboliseringar
  - Janeway lesions
  - Oslers knutor
  - Splinterblödningar under naglar

Diagnostik

- Blododling
  - 3 blododlingar, 6 flaskor, 10d
- TEE
- EKG
- DT/MR vid neurosymptom

DUKE's kriterier

- (Det krävs 2 major eller 1 major och 3 minor)
- Major:
  - 2 positivablood odlingar med relevanta bakterier för IE
  - EKO som tyder på IE
  - PET-DT som tyder på IE
- Minor
  - Riskgrupp
  - Feber
  - Septiska embolier
  - Immunologiska fynd
  - Mindre relevanta blododlingar

Behandling

- Antibiotika (4v)
  - Alfa-strep
    - Bensyl-PC
  - Enterococcer
    - Ampicillin
  - Om osäker diagnos kan man vänta med antibiotika
- Kirurgi (30%)

HIV

HIV

Allmänt

- Slarvigt virus - Går ej att framställa vaccin

Symptom

- Primärinfektion (Ses hos 50% 3v efter smitttillfälle, går över efter 1-2v)
  - Feber
  - Tonsillit
  - Lymfadenopati
  - Makulösa utslag på rygg, bröst, armar och ben
  - Slemhinneulcerationer
  - GI besvär
  - Huvudvärk
  - Lab
    - Pancytopeni
    - Höga transar

Diagnostik

- Ag/AK test
  - Blir pos 3v efter smitta
  - Neg 6v efter utesluter HIV
- HIV-RNA PCR
  - Vid stark klinisk misstanke
  - Positiv före antikroppar

Mätning av sjukdomsintensitet hos behandlade patienter

- CD4 T-celler
- HIV-RNA
- När HIV ökar minskar CD4 och tvärtom
- Vid < 50 HIV RNA/ml räknas man som välbehandlad
- < 20 HIV RNA/ml behöver ej berätta till sin partner
- Denna mätning sker 1 gång/år

Behandling

- Anti retroviral terapi
  - 2 NRTI + 1 INSTI

Pre expositions profylax (PREP)

- Tivicay tillsvidare
- MSM med STDs
- Drogranvändning
- Resor till endemiska områden med sex

Post infektions profylax (PEP)

- Tivicay i 4v
- Inom 36 från exposition
- HIV test görs dag 0 och 6v efter

Pneumocystis Pneumoni (PCP)

Allmänt

-

Symptom

- Smygande symptom
- Torrhosta
- Feber
- Trötthet
- Dyspné vid ansträngning

Diagnostik

- Lung röntgen
  - Bilateral interstitiella infiltrat
  - Normal röntgenbild tidigt i sjukdomen
- PCR
  - Sputum eller BAL
- Diagnos:
  - Positiv PCR + Typiska symptom och lungröntgen fynd

Behandling

- Trim-Sulfa högdos

Candida

Symptom

- Vita beläggningar på tunga

Diagnostik

- Esofagoskopi
- Odling från beläggningar

Behandling

- Flukanazol

Kryptokock meningit

Symptom

- Långsam debut
- Huvudvärk
- Feber
- Mental påverkan

Diagnostik

- Serologi i likvor eller blod

Behandling

- Amfotericin B + Flucytosin + Flukonazol

Malaria

Allmänt

- Mistänk alltid vid feber efter tropikresa

Symptom

- Feber (oregelbunden)
- Hosta, andfåddhet, bröstsmärtor
- Diarré, kräkningar, buksmärtor
- Huvudvärk, konfusion, medvetandesänkning
- Urogenitala symtom
- Hudutslag
- Led- och muskelvärk

Allvarlig malaria, en av följande:

- GCS < 11
- Kramper
- Lungödem
- BT < 80
- Hb < 70
- Laktat > 5
- Krea > 265
- Viremi > 10%

Diagnostik

- Snabbtest
- LAMP
- Tjock droppe och utstryk

Om allvarlig malaria

- Blodgas
- blododling

Behandling

- Mild malaria
  - Riamet
- Allvarlig malaria
  - Artesunat

Spolmask

Allmänt

- *Ascaris lumbricoides*
- 20 cm

Symptom

- Magsymptom
- Obstruktiv ileus
- Lunginfiltrat
- Eosinofili

Behandling

- Albendazole
Eller
- Mebendazole

Springmask

Allmänt

- *Enterobius vermicularis*
- 1 cm max
- Föreskolebarn
- Fekaloral
- Ägg perianalt

Symptom

- Anal klåda

Diagnos

- Tejprouv

Behandling

- Mebendazol

Denguefeber

Allmänt

- Flavivirus (RNA)
- 4 serotyper
- Inkubationstid 3-7d
- Majoriteten asymtomatiska

Symptom (Duration 3-7d)

- Hög feber
- Huvudvärk
- Uttalad ledmuskelvärk
- Konjunktivit
- Exantem
- Petechier
  - Händer
  - Fötter
  - Gom
- Hemmoragisk denguefeber
  - Sällsynt
  - Återkommande feber några dagar efter. förbättring
  - Blödning från
    - GI
    - Urinvägar
    - Inre organ
  - Plasmaläckage med ödem
- Klinisk bild
  - Första 3d
    - Hög feber
    - Normala prover
    - Dehydrering (svett)
    - Hög viremi
  - Dag 4-6
    - Normal temp
    - Låg TPK
    - Hög Hematokrit
    - Låg viremi
    - Chock bleeding
  - Därför viktigt med snabb diagnositk - för det blir sämre ju längre man väntar

Diagnostik

- Leukopeni
- Trombocytopeni
- **Hög ALAT/ASAT**
- PCR
- Ag-test
  - Första veckan
- Serologi, IgM positiv
  - Efter första veckan

Behandling

- Vätskebehandling

Vaccin

- Till de som haft tidigare

- Eftersom större risk för hemorragisk feber om man haft tidigare

Gula febern

Allmänt

- Inkubationstid 3-6d
- 20-50% mortalitet

Symptom

- Blödningar, t ex näsblödningar, hematemes, petekier
- Hepatit
- Ikterus (därav namnet gula febern)
- Njursvikt
- Hypotension
- Koma, kramper
- Myokardskada

Diagnostik

- Lab
  - Leukopeni
  - Proteinuri
  - Förhöjt leverstatus (ASAT > ALAT)
  - Högt bilirubin (svåra fall)
- Serologi: IgM mot flavivirus kan upptäckas efter ungefär en veckas sjukdom
- PCR
  - Kan skilja gula febern från annat

Behandling

- Symptomatisk

Vaccin

- Veldig bra

Rickettsia

Allmänt

- Gramneg intracellulär
- Myggor, löss, loppor, fästingar

Symptom

- **Eschar**
  - Blå-röd rodnad runt bittet med svart krusta
- Hög Feber, Huvudvärk och Muskelvärk
- Fläckfeber

- Tyfus
- Konjunktivit
- Escar
  - Svart sårskorpa
  - 40%
- Pericardit
- Meningit

Diagnostik

- PCR
- Serologi

Behandling

- Doxycyklin

Leptospira

Allmänt

- Leptospira
- Sprids genom kontakt med infekterat djururin, främst från gnagare.

Symptom

- Inkubationstid: 5–14d
- Initialt:
  - Feber, huvudvärk, muskelvärk, frossa.
- Progressiva stadier: Ikterus, njursvikt, leverpåverkan, meningit (Weil's sjukdom).

Diagnostik

- Serologiska tester: ELISA, mikroskopisk agglutinationstest (MAT).
- PCR på blod eller urin för tidig diagnos.
- Lever- och njurfunktionsprover vid allvarlig sjukdom.

Behandling

- Mild
  - Doxycyklin eller amoxicillin
- Svår infektion
  - PcG eller ceftriaxon

Övriga infektioner

Borrelia

Allmänt

- Vektor: Fästing - Ixodes ricinus
- Agens: Borrelia burgdorferi (Spiroket)
- Säsong mars till november
- Smittorisken ökar med tid fästingen får sitta
  - <24h ingen borreliarisk
  - >72h om den har borrelia kommer man bli smittad

Symptom

- Erythema migrans
  - 70%
- Lymfocytom
  - 3%
  - Örsnibb
  - Bröstvårta
- Neuroborrelios
  - 16%
  - Vanligaste orsaken till encefalit i Sverige
  - Klinik
    - Radikulit
      - Sensoriska symptom
        - Migrerande smärtor: Ben, armar, bål, rygg
        - Främst på nätter
        - Svarar dåligt på analgetika
      - Motoriska symptom
        - Pareser
    - Kranialnervspares (Fascialis)
      - De flesta barn som får fascialis pares har neuroborrelios - Gör alltid LP på de
      - Kan vara dubbelsidig
    - Lymfocytär meningit
      - Huvudvärk
      - Nackstelhet
      - Subferbrilitet
      - Illamående
- Kardiit
  - Olika AV block
- Artrit
  - Monoartrit stora leder
  - Ofta knä
  - Om hudsymtom + leder + CNS = Lyme sjukdom
- Akrodermatit
  - Kvinnor > Män
  - Mån till år efter bett

- Rödaktig svullnad på extremiteternas extensorsidor

Diagnostik

- Serologi
  - IgM och IgG
  - IgM efter 3v
  - IgG efter 7v
  - Skiljer ej på tidigare eller aktuell infektion
  - Isolerad IgG kan vara genomgången inf
  - IgM ospecifikt kan vara falskt positiv korsreaktion från tex CMV
- Erythema migrans
  - Klinisk diagnos
  - Behövs då inte serologi
  - Om feber, allmänsymptom eller multipla symptom - Disserminerad infektion
- Lymfocytom
  - Klinisk diagnos
  - IgG oftast väldigt hög
  - Negativ IgG utesluter lymfocytom
- Neuroborrelios
  - LP
    - Alltid, diagnostiskt
    - LPK: Ökad, mono
    - Albumin: Lätt förhöjd
    - Intrathekala antikroppar
    - Negativ efter 8v - Utesluter neuroborrelios
- Artrit
  - Ledpunktion
    - LPK < 50
    - IgG positiv alltid hos dessa patienter

Behandling

- Simpel erythema migrans
  - Kåvepenin
- Komlicerad sjukdom (alla andra symptom)
  - Doxycylin

TBE

Allmänt

- Fästing vektor - Ixodes ricinus
- RNA virus
- Säsong mars till november
- Anmälningspliktig
- Fler män än kvinnor
- Medelålder (30-70)

- Inkubationstid 1v

Symptom

- Bifasisk
  - Fästingbett
  - Inkubation 1v
  - Stadium 1 - Viremifas
  - Asymptomatisk fas
  - Stadium 2 -
- Feber
- Influensa symptom
- Meningit
- Encefalit
- Myelit
- Neurologiska symptom
  - Ger många
  - Främst allmänpåverkan

Diagnostik

- Lumbapunktion
  - LPK: Mono ca 100
  - Tidig polydominans, sedan mono
- Serologi (serum)
  - Mycket mer specifikt än borrelia
  - IgM - stiger med andra fasen
  - IgG kommer lite efter
- Kemlab
  - Ospecifikt

Behandling

- Ingen behandling
- Vaccin:
  - Tidsschema
    - Dag 1
    - 3 mån
    - 8 mån
    - Sen var 3:e till 5:e år
  - Genombrott
    - 5% av alla fall är fullt vaccinerade
    - Oftast äldre som drabbas

Tularemi

Allmänt

- Francisella tularensis
- Mygga/Fästing stick

- Mest i Norrland
- Anmälningsskyldig
- Inkubationstid 3d (1-10d)

Symptom

- Hög feber, trötthet, huvudvärk
- Torrt sår
- Svullna regionala lymfkörtlar
- Hosta (Vid pulmonellt engagemang)
-

Diagnostik

- Klinisk diagnos
- Eventuell PCR från såret
  - Lyft såret och ta PCR under

Behandling

- Ciprofloxacin/Doxycyklin

Sorkfeber (Nephropathia epidemica)

Allmänt

- Hemorragisk feber med renalt syndrom
- Puumalavirus
- Smitta genom inandning av damm, infekterat av virus utsöndrat av skogssorken
- Inkubationstid: 1-3v
- Immunitet efter genomgången infektion

Symptom

- Akut feber
- Smärtor i:
  - Huvud
  - Muskel
  - Buk
  - Rygg
  - Flank
- Yrsel, trötthet
- Illamående, kräkning, diarré
- Luftvägssymptom
- Blödningar
  - Näsblödning
  - Hematemes
  - Kraftigare menstruationer
- Akut njursvikt

Kliniska fynd:

- Hypotension
- Dunkömhet
- Petekier

Diagnostik

- PCR eller virusserologi mot IgM antikroppar mot puumalavirus i serum

Behandling

- Symptomatisk

Herpes

Allmänt

- DNA virus
- 8 humana
  - Alfa
    - HSV-1
    - HSV-2
    - VZV
  - Beta
    - CMV
    - HHV-6
    - HHV-7
  - Gamma
    - EBV
    - HHV-8

Symptom

- Blåsor
- Neuro

Diagnostik

- PCR
  - Blåsskrap
    - HSV-1, HSV-2, VZV
  - Likvor, blod eller bronksekret
    - Alla
- Serologi
  - IgM - akutinfektion
  - IgG - bärarskap

Behandling

- Aciklovir
  - Byggs in i DNA - viruset kan inte replikera
  - Dålig tarm absorption

- Nefrotoxisk
- Valaciklovir
  - Prodrug till aciklovir
  - Tas upp bättre i tarmarna

HSV-1

Allmänt

-

Symptom

- Blåsor
- Encefalit

Diagnostik

- PCR
  - Blåsskrap
    - HSV-1, HSV-2, VZV
  - Likvor, blod eller bronksekret
    - Alla
- Serologi
  - IgM - akutinfektion
  - IgG - bärarskap
- LP
  - Vid CNS misstanke

Behandling

- Blåsor:
  - Aciklovir
    - Byggs in i DNA - viruset kan inte replikera
    - Dålig tarm absorption
    - Nefrotoxisk
  - Valaciklovir
    - Prodrug till aciklovir
    - Tas upp bättre i tarmarna
- Encefalit
  - Aciklovir
    - Direkt vid klinisk misstanke

HSV-2

Symptom

- Genitala blåsor

- Meningit (recidiverande meningit)

Diagnostik

- PCR
  - Blåsskrap
  - Likvor, blod eller bronksekret
- Serologi
  - IgM - akutinfektion
  - IgG - bärarskap
- LP
  - Om CNS misstanke
  - Påvisning av HSV-DNA med PCR

Behandling

- Aciklovir
  - Byggs in i DNA - viruset kan inte replikera
  - Dålig tarm absorption
  - Nefrotoxisk
- Valaciklovir
  - Prodrug till aciklovir
  - Tas upp bättre i tarmarna
- Fanciklovir

Hud

Venerologi

Klamydia

Epidemiologi

- Vanligaste bakteriella STI i Sverige
- 15-29 år (80%)
- Drabbar män och kvinnor lika ofta
- Allmänfarlig sjukdom
- Smittspårning obligatorisk

Patogenes

- Agens: *Chlamydia trachomatis* - Gramnegativ stav
- Inkubationstid: 1-3v
- Smittvägar:
  - Sex (Vaginal, anal, oral)
  - Mor till barn vid förlossning
- Patogenes
  - Adhesion
    - Till epitelceller, främst i cervix hos kvinnor och uretra hos män
  - Invasion
    - Via endocytos
  - Intracellulär fas
    - Omvandlas till en Retikulär kropp - Metabolisk aktiv form av bakterien
    - Reproducerar intracellulärt
    - Bildar flera infektiösa partiklar - Elementära kroppar
  - Cellskada
    - Elementära kroppar frisätts och orsakar cellskada och inflammation
    - Leder till:
      - Flytningar
      - Dysuri (Miktionsveda)
      - Mellanblödningar
      - Samlagssmärta
      - Buksmärta

Symptom

- Symptom
  - Oftast asymptomatisk
  - Vid symptom:
    - Dysuri
    - Flytningar
    - Mellanblödningar (Blödningar mellan mensperioderna)
- Komplikationer

- Vid obehandlad klamydia
  - Konjunktivit
    - På ett öga - Nästan alltid STI
    - Båda ögonen - Ofta någon allergisk reaktion, ej STI
  - Proktit
  - Reiters syndrom (uretrit, artrit, uveit)
  - Infertilitet (Kvinnor)
  - Extrauterin graviditet (Utomkvedshavandeskap)
  - Kronisk buksmärt
  - Epididymit
  - **Salpingit** (Äggledarinflammation)
    - PID
    - **Vanligaste orsaken till klamydia orsakad infertilitet**
- Kliniska fynd
    - Få kliniska fynd
    - Ibland
      - Flytningar hos män/kvinnor
      - Ömhet i cervix/uretra

Diagnostik

- PCR (NAAT)
  - Tid för svar: 1-2d
  - Specificitet: 100%
  - Provtagning
    - Kvinnor - Vaginalprov (Vaginal sekret, urin fungerar också men sekret bättre)
    - Män - Urinprov (Första portion)
  - Var provet tas beror på sexualanamnes
    - Analprov
    - Svalgprov (Orofarynx)
    - Urinprov
  - Provet ger svar på klamydia och gonorré

Differentialdiagnostik

- Mycoplasma genitalium
- Gonorré
- Ospecifik uretrit/cervicit
- Bakteriell vaginos

Handläggning

- Antibiotika
  - Doxycyklin (100 mg x 2 i 7d)
  - Extragenital klamydia, samma behandling
  - Om stor solexposition

- Lymeicyklin (Tetracyklin)
  - Graviditet
    - Första trimester - Normal behandling
    - > 12v - Amoxicillin
- Patienten ska erhålla muntliga och skriftliga föreskrifter angående sexuella kontakter under behandlingstiden
- Anmälningspliktig
- Smittspårning 1 år tillbaka (Obligatoriskt)
- Kontrollprov EJ nödvändigt

Gonorré

Epidemiologi

- 15-24 år (80%)
- 73% Män
- MSM hälften av alla fall
- Allmänfarlig sjukdom
- Smittspårning obligatorisk

Patogenes

- Agens: *Neisseria gonorrhoeae* - Gramnegativ Diplokok
- Inkubationstid: 2-7d
- Smittvägar:
  - Sex (Vaginal, anal, oral)
  - Mor till barn vid förlossning
- Patogenes:
  - Adhesion
    - Fäster till epitelceller i uretra, cervix, rektum, farynx eller konjunktiva
  - Invasion
    - Bakterien använder pili och andra ytproteiner för att invadera värdceller
  - Intracellulär överlevnad
    - Undviker immunförsvaret genom att blockera fagocytos
  - Spridning och inflammation
    - Frisätter proinflammatoriska cytokiner, leder till symptom:
      - Flytningar (purulenta)
      - Dysuri (miktionsveda)
      - Rodnad och svullnad

Symptom

- Symptom:
  - Asymptomatisk infektion vanligt speciellt hos kvinnor
  - Vid symptom:
    - Miktionsveda
    - Flytningar

- Konjunktivit

- Komplikationer:
  - Epididymit
  - Salpingit (Äggledarinflammation)
    - PID (pelvic inflammatory disease)
  - DGI
    - Disseminerad gonokockinfektion (Gonokocksepsis)
    - Konjunktivit
- Kliniska fynd
  - Sekretion från uretra
  - Vaginal flytning
  - Konjunktivit

Diagnostik

- Asymptomatisk
  - PCR (NAAT)
  - Om positiv --> Odling för resistensbestämning
- Symptomatisk
  - PCR (NAAT)
  - Odling
- Plats för prov tas utifrån sexualanamnes
- Diagnos kan ställas direkt på mottagning via mikroskopi

Differentialdiagnostik

- Klamydia
- Mycoplasma genitalium
- Ospecifik uretrit

Handläggning

- Behandling (Bör ske av venerolog pga resistensproblem)
  - Antibiotika
    - Innan resistensbestämning
      - Ceftriaxon i.m
  - Eller
- Cefixim po
  - Eller
- Cefixim po + Azithromycin po
  - Vid svalggonorré
- Efter resistensbestämning
  - Ciprofloxacin po

- Anmälningspliktig
- Smittspårning obligatorisk
- Kontrollprov med PCR (NAATs) 2v efter avslutad behandling

Mycoplasma genitalium

Patogenes

- Inkubationstid - 10-14d

Symptom

- Symptom
  - Oftast asymptomatisk
  - Vid symptom:
    - Dysuri
    - Flytningar
    - Mellanblödningar (Blödningar mellan mensperioderna)

Diagnostik

- Går inte att odla
- Saknar cellvägg
- PCR (NAAT)
- Diagnostik indicerat vid:
  - Kvarstående symptom efter klamydia behandling
  - Utredning av PID/Epidydit
  - Av partner

Handläggning

- Behandling (Ges även vid samtidig infektion av klamydia, då den täcker båda)
  - Azitromycin
    - 500 mg x 1, 1d
sedan
- 250 mg x 1, 4d

- Mycket resistens - Undvik engångsdoser
- Svårbehandlad
- Lyder ej under SML
- Men provtagning av partner rekommenderas

Ospecifik uretrit/cervicit

Epidemiologi

- 25 % av fall där man ser en infektion hittar man inget agens - Då kallar man det ospecifik uretrit
- Vanligast i ålder 15-24 år
- Oftast förekommande hos sexuellt aktiva personer
- Både män och kvinnor drabbas
- Kan orsakas av olika agens, ofta bakteriella

Patogenes

- Agens:
  - Ofta okänd
  - Möjligvis:
    - Mycoplasma genitalium
    - och annat
- Infektionen uppstår genom:
  - Sexuell kontakt med infekterade partners
  - Adhesion till epitelceller i uretra eller cervix
  - Inflammation uppstår när bakterier invaderar vävnaden och triggar immunresponen

Symptom

- Dysuri (miktionsveda)
- Flytningar
- Ömhet i uretra eller cervix

Diagnostik

- Mikroskopi av direktutstryk
  - Män
    - Uretra
    - >4 neutrofila leukocyter per synfält
  - Kvinnor
    - Cervix
    - >30 neutrofila leukocyter per synfält
- Mikroskopi + Klinisk bild = Diagnos

Differentialdiagnostik

- Klamydia.
- Gonorré.
- Trichomonas.
- Candida.
- Herpes.
- Papillomavirus.

Handläggning

- Doxycylin
- Kan också prova:
  - Tetracykliner
  - Metronidazol

- Undersök partner också
- Rekommenderad sexuell avhållsamhet tills båda är färdigbehandlade

Humant papillomvirus (HPV)

Epidemiologi

- Vanligaste STI globalt
- 1% prevalens hos sexuellt aktiva
- Vanligaste i åldern 20-24 år
- Över 200 typer, de vanligaste:
  - Benigna:
    - HPV 6
    - HPV 11
  - Onkogena:
    - HPV 16
    - HPV 18
- PAP-smear kontroller görs på kvinnor varje 3-7 år
  - PAP-smear – Cytologisk undersökning, mikroskopi av celler (Det är inte en biopsi)
- Inkubationstid: Månader - år

Kondylom (Genitala vårtor)

Patogenes

- Infekterar skivepitelceller via mikroskador i hud och slemhinnor
- Infekterar basalcellerna i epitelet
- Benigna HPV-typer (t.ex. HPV 6 och 11):
  - Integreras ej i DNA (förblir episomalt)
  - Frisätter en del E6 och E7, men inte tillräckligt för att orsaka cancer
  - Immunförsvaret kan kontrollera infektionen
  - Man läker ofta ut infektionen spontant
- Onkoproteiner
  - E6
    - Bryter ner p53
    - Förhindrar apoptos
    - Minnesregel
      - FAS = Femtiotre (p53), Apoptos, Sex (E6)
  - E7

- Inaktierar pRb
- Cellcykeln accelereras
- Minnesregel
  - CR7 = Cellcykel, pRb, E7

Symptom/Kliniska fynd

- Ofta asymptomatisk
- Genitala vårtor (kondylom) som kan finnas på genitalier, perianalt eller i munhålan

Diagnostik

- Klinisk diagnos
- Vid osäkra fall kan en biopsi göras för att utesluta andra diagnoser

Differentialdiagnostik

- Corona glandis-papler (män)
- Vulva-papillomatos (kvinnor)
- Molluskler (Molluscum Contagiosum)
- Lichen Planus
- Lichen sclerosus

Handläggning

- Information om tillståndets ofarlighet
- Pat får inte raka, bara trimma
- Behandling:
  - Podofyllotoxin (Wartec)
  - Eventuellt tillägg av Imikvimod (Aldara), speciellt vid anala kondylom
  - Svårare fall kan kräva kirurgi (t.ex. kryoterapi eller laserablation)

Cervixcancer

Patogenes

- Infekterar skivepitelceller via mikroskador i hud och slemhinnor
- Infekterar basalcellerna i epitelet
- Högrisk HPV-typer (t.ex. HPV 16 och 18):
  - Vid persistent infektion kan viruset integreras i DNA
  - Långvarigt överuttryck av E6/E7 --> Dysplasi
- Onkoproteiner
  - E6
    - Bryter ner p53
    - Förhindrar apoptos
    - Minnesregel
      - FAS = Femtiotre (p53), Apoptos, Sex (E6)
  - E7
    - Inaktierar pRb
    - Cellcykeln accelereras

- Minnesregel
  - CR7 = Cellcykel, pRb, E7

Symptom/Kliniska fynd

- Asymptomatisk innan cancer utvecklas
- Vid cancerutveckling:
  - Vaginalblödning
  - Flytningar
  - Smärta
  - Dyspareuni (smärta vid samlag)
- Cervikala cellförändringar vid cytologisk undersökning

Diagnostik

- Biopsi från cervix
- Kolposkopi för att undersöka livmodertappen
- Stadiindelning via cytoskopi:
  - Stadium I–IV
  - TNM-klassificering
- DT thorax och buk för att bedöma eventuell spridning

Differentialdiagnostik

- Endometriecancer
- Ovarialcancer

Handläggning

- Radiokemoterapi i avancerade fall
- Hysterektomi (kirurgiskt avlägsnande av livmodern) i tidiga stadium

Herpes simplex

Generellt

- Typer av infektioner
  - Primärinfektion
    - Infektion efter att aldrig ha infekterats tidigare av herpes
    - Brukar vara svårare
    - Gravitet har en mortalitet på 25% vid primärinfektion hos mamman
  - Förstagångsinfektion
    - Infektion efter att tidigare haft en annan herpes infektion
    - Till exempel man har haft HSV1 på munnen och sen får HSV2 i genitalia
    - Brukar vara mildare pga korsreaktivitet och immunologiskt försvar
  - Recidiv
    - Man har haft samma herpesinfektion tidigare
    - Föregås vid 50% av fall med prodromala symptom
- Genital herpes orsakas vid primärinfektion oftare av HSV1, men vid recidiv oftare av HSV2

HSV1

Epidemiologi

- 70% seropositiva
- Smitta:
  - Sårkontakt
  - Salivkontakt

Patogenes

- Inträde
  - Slemhinnor i munnen eller huden kring läpparna via direkt kontakt med infekterad saliv eller sår
- Virusreplikation
  - Replikerar i skivepitelcellerna
  - Leder till celledöd och inflammation
- Nervös Latens
  - Sätter sig latent i kranialnervsganglion
  - Ofta trigeminus
- Reaktivering
  - Kan reaktiveras av
    - Stress
    - Immunosuppression
    - UV-strålning.

Symptom

- Oral herpes
  - Munsår
  - 30% av infekterade får återkommande oral herpes
  - Föregås av prodromalsymptom
    - Smärta
    - Klåda
- Ovanliga:
  - Gingivostomatit
    - Vid primärinfektion
    - Inflammerad mun/tandkött
    - Oftast barn
  - Genitala herpes
  - Herpesencefalit
  - Fascialis pares

Diagnostik

- PCR
  - HSV-DNA
  - Från blåsor

Handläggning

- Aciklovir (Zovirax)
eller
- Valaciklovir (Valtrex)
- OBS: Njurfunktion

HSV2

Epidemiologi

- 20% Seropositiva
- Sprids sexuellt

Patogenes

- Inträde:
  - Slemhinnor i genitalia
  - Vid sexuell kontakt
- Virusreplikation:
  - Replikation i skivepitelceller
  - Orsakar celldöd och inflammation.
- Nervös Latens:
  - Transporteras till sakrala nervganglier (S2–S5)
  - Ligger sig latent.
- Reaktivering:
  - Utlöses av stress, immunförsvarsnedsättning, feber, menstruation etc.
  - Reaktiveras och återgår till genitala eller perianala områden.

Symptom

- Primärinfektion
  - Utbredda genitala lesioner på rodnad botten
  - Feber
  - Allmänsymptom
- Reaktivering
  - Prodromalsymptom
    - Smärta
    - Sveda
  - Genitala blåsor
  - Lesioner i uretra och cervix
- Psykosexuella besvär

Ovanliga

- Herpesmeningit
- Neonatal herpes
- Retinit

Diagnostik

- PCR
  - HSV-DNA
  - Från blåsor
  - Alternativt från blod

Handläggning

- Genital herpes
  - Valaciclovir (Valtrex)
eller
- Famciclovir (Famvir)
- Svår herpes hos immunosupp
  - Aciclovir (Zovirax)

Syfilis (Lues)

Allmänt

- Tidig syfilis
  - Smitta senaste året
- Sen syfilis
  - Smitta mer än 1 år tillbaka

Epidemiologi

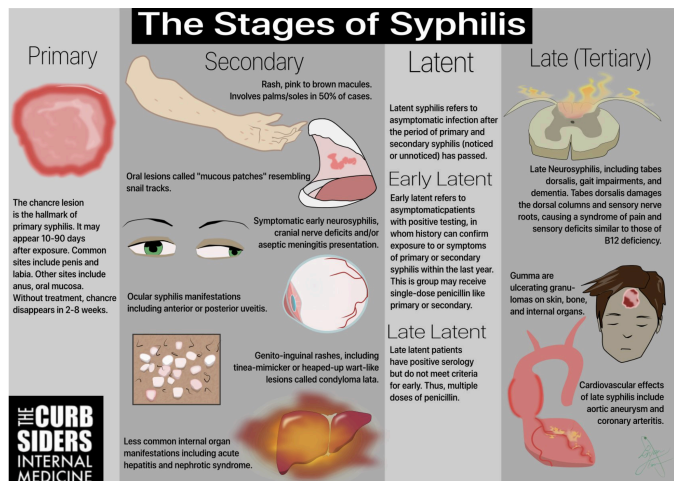
- Ej vanligt i Sverige: Ca 500 fall/år
- Inhemska fall
  - Främst MSM
- Utländska fall
  - Hetero

Patogenes

- Inkubationstid 10-90d
- Smitta
  - Sex
  - Blod
  - Vertikal
- Spiroket: *Treponema pallidum*

Symptom

- Primär syfilis (Tidig)
  - Hård schanker
    - Öomt, oftast solitärt, sår
    - Oftast genital, ibland oral
  - Ömma adeniter
- Sekundär syfilis (Tidig)
  - Hudutslag
    - Rödbruna
    - Makulära
    - Bål, händer, fötter
  - Slemhinnelesioner
    - Condylomata lata
    - Genitala vårtor
  - Allmänpåverkan
    - Febril
  - Multipel organengemang
- Tertiär syfilis (Sen)
  - Benign syfilis
    - Hud
    - Skelett
  - Kardiovaskulär syfilis
    - Aortainsuff
    - Aortit
    - Aneurysm
  - Neurosyfilis
    - Demens

Diagnostik

- Om sår:
  - PCR
    - På T. Pallidum i såret
- Om ej sår
  - Serologi
    - 2 Specifika positiva test krävs för diagnos
- Remittera till venerolog

Differentialdiagnostik

- HSV
- Kondylom

Handläggning

- Benzathinpenicillin i.m.
- Pencillinllergi --> Doxycyklin

Symptomgivande tidig syfilis

- Anmälningspliktig
- Smittspårning obligatorisk
- Handläggs av venerolog

Lichen sclerosus

Epidemiologi

- Kvinnor > Män (10:1)

Patogenes

- Okänd
- Associerad till autoimmuna sjukdomar

Symptom

- Klåda
- Sveda
- Sekundära sammanväxningar
- Samlagssmärtor
- Lokalisation
  - Genitalt absolut vanligast
  - Kan vara oralt
  - Kan vara andra delar av kroppen

Diagnostik

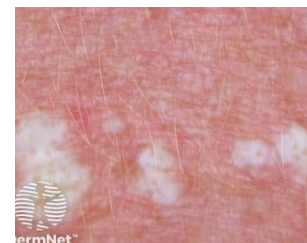
- Klinisk diagnos
- Biopsi
  - Värt att ta pga långvarig behandling

Differentialdiagnostik

- Vitiligo
- Lichen simplex
- Lichen planus

Handläggning

- Kortisonkräm G4
  - Nedtrappning
  - Därefter underhållsbehandling

FIGUR 34.4 Lichen sclerosus. Typisk lokal. Preputiet kan inte längre retraheras.

FIGUR 34.2 Lichen sclerosus.

Bakteriell vaginos

Epidemiologi

- Vanligaste vaginala infektionen hos kvinnor i fertil ålder

Patogenes

- Obalans i vaginalfloran
- Överväxt av anaerober
- Minskning av laktobaciller
- Förhöjt pH bidrar till processen

Symptom

- Tunn, gråvit illaluktande flytning (Fisklukt)
  - Särskilt efter samlag och menstruation (pH ökar då)
- Ibland klåda pga samtidig candida

Diagnostik

- Minst 3 av följande:
  - Förekomst av clue cells i wet smear
  - Sniff test
  - pH-test (>4,5)
  - Grå-gul, skummig vaginal sekret (Fluor)

Differentialdiagnostik

- Atrofisk kolpit
- Klamydia
- Gonorré
- Trichomonas
- Ospecifik cervicit
- Cervixcancer

Handläggning

- Metronidazol (Vaginal gel)
  - Förstahandsval
- Klindamycin (Vagitorier)

Candidavaginit

Epidemiologi

- 75% av kvinnor drabbas någon gång
- Drabbar enbart menstruerande kvinnor

Patogenes

- Överväxt av *Candida albicans*
- Sker när miljön i vagina förändras och pH sänks
  - Antibiotika
  - Graviditet
  - P-Piller
  - Stress

Symptom

- Klåda, Sveda, Rodnad
- Tjock vit flytning
- Dyspareuni (Smärta vid samlag)
- Dysuri (Smärta vid urinering)

Diagnostik

- Mikroskopi av våtutstryk från vagina (wet smear)

Differentialdiagnostik

- Bakteriell vaginos
- Lichen sclerosus
- Lichen simplex
- Kondylom

Handläggning

- Förstahand:
  - Receptfria vagitorier:
    - Ekonazol
eller
    - Klotrimazol
- Andra hand
  - Flukonazol po.

Hår, naglar och adnexorgan

Acne

Allmänt

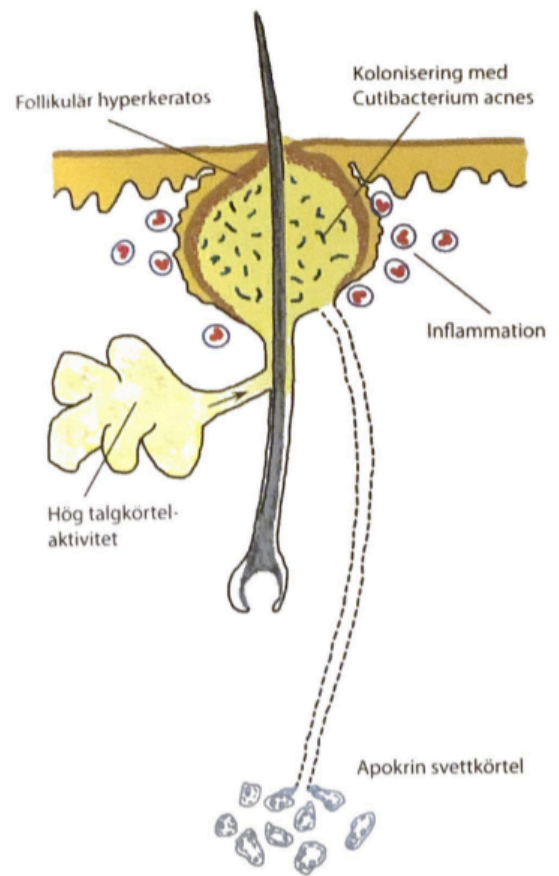
- Infantil akne
  - <1 år - vanligt
- Akne tarda
  - Kvarstår tills man är 50
  - 5 % av Kvinnor
  - 3 % av Män

Epidemiologi

- 85 % av 12-24 åringar har någon form av akne
- Var tredje tonåring har "behandlingskrävande" akne
- 90% har utläkt vid 25 år
- 5 % K och 3 % M - Akne tarda - Akne kvarstår till 40-49 år

Patogenes

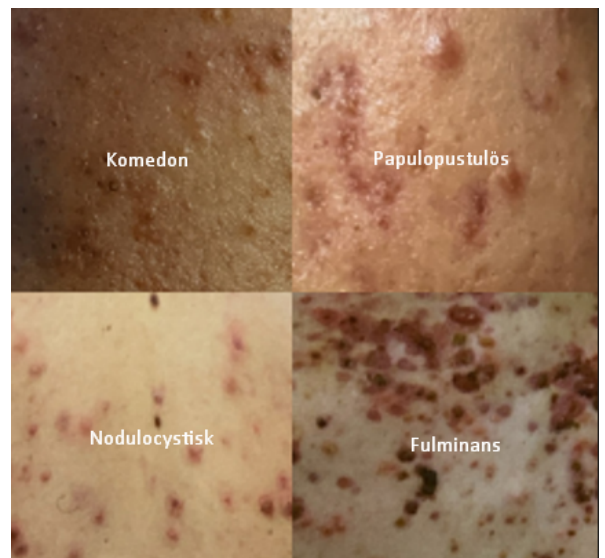
- Före puberteten ökar androgenproduktionen hos både pojkar och flickor.
- Ökade androgener stimulerar tillväxt och utsöndring av sebum (talg) från talgkörtlar till anslutande hårfolliklar.
- Ökad talgproduktion + Hyperkeratos i follikelkanalen --> Proppar (innehållande talg, hornceller och keratiner) som hindras från att komma ut på huden.
- Icke-inflammatoriska aknelesjoner uppstår i form av mikrokomedoner (syns histopatologiskt).
- Mikrokomedoner kan utvecklas till makroskopiska komedoner ("pormaskar").
  - Vita (slutna) komedoner består mest av keratiner.
  - Svarta (öppna) komedoner innehåller mycket talg och oxiderat melanin.
- Komedoner uppstår främst i folliklar med rudimentära hårstrån och stora talgkörtlar (vanligt i ansiktet).
- Ansamling av talg skapar en gynnsam miljö för *Cutibacterium acnes*:
  - En anaerob bakterie som trivs på fettrik hud och är en del av hårfolliklarnas normalflora.
- Vissa stammar av *C. acnes* kan bidra till inflammatoriska aknelesjoner genom:
  - Frisättning av lipaser
  - Stimulering av kemotaktiska faktorer och proinflammatoriska cytokiner
- Akne bör inte betraktas som en klassisk bakterieinfektion utan som ett resultat av:
  - Ökad talgproduktion
  - Hyperkeratos och stagnation av talg i hårfolliklar
  - Kolonisering av follikelkanalen med vissa stammar av kutibakterier
  - Aseptisk inflammation kring hårfollikel-talgkörtelenheten

FIGUR 31.1 Schematisk illustration av patogenetiska komponenter vid akne. Androgenstimulering av sebumproduktionen i kombination med abnorm keratinisering i follikelkanalen skapar talgrika proppar (komedoner) som koloniserar med inflammationsdrivande kutibakterier. Illustration: Ola Rollman.

Symptom

- Uppstår på talgkörtelrika (seborroiska) områden
  - Ansikte
  - Hals
  - Bröst
  - Rygg
- Seborré
  - Oljig hud
  - Tecken på hög sekretorisk talgkörtelaktivitet
- Lesioner i olika utvecklingsstadier
  - Komedoner
    - < 5 mm
    - Röd upphöjning
  - Papler
    - > 5 mm
  - Pustler
    - < 5 mm
    - Papler med vitt synligt i mitten (var)
  - Cystor
  - Ärr (Cicatrix)

Diagnostik

- Typer av akne
  - Komedonakne
  - Papulopustulös akne
  - Nodulocystisk akne
  - Akne fulminans
- Ärr (Cicatrix)
- Postinflammatorisk erytem (PIE)
- Postinflammatorisk hyperpigmentering (PIH)
- Excoriée (Mekaniskt utlösta)
- Conglubata

Differentialdiagnostik

- Rosacea
  - Högre ålder
  - Mer rodnad
  - Inga komedoner
- Follikuliter
  - Uppkommer mer akut
  - Orsakas av bakterier svampar eller kemiska ämnen
- Pseudofolliculitis barbae
  - När man rakar skägget åt fel håll växer de in i huden och det blir inflammation
  - Raka rätt håll eller låt skägg växa ut

- Folliculitis keloidalis
- Furunklar/Karbunklar
  - Djupare, mer akuta, follikulära staf. infektioner

Handläggning

- Behandling:
  - Lindrig akne
    - Bensylperoxid
      - Förstahand
      - Effekt mot lätt papulopustulös akne
      - Viss effekt mot komedoakne
      - Hämmar Cutibacterium acnes
    - Azelainsyra
      - Som bensylperoxid men ej lika effektiv
    - Adapalen
      - Syntetisk vit A (retinoid)
      - Effekt mot komedoakne
  - Måttlig akne
    - Bensylperoxid + Adapalen
    - Bensylperoxid + Klindamycin (Acnatac)
  - Svår akne
    - Tetracykliner
      - Kombineras med Bensylperoxid + Adapalen
    - Isotretinoin
      - Naturlig Vitamin A syra
      - Permanent effekt
      - Endast dermatologer kan skriva recept
      - Ger talgkörtel atrofi
      - Biverkningar:
        - Torrhet
        - Muskelbesvär
        - Leverpåverkan
        - Hyperlipidemi
        - Fosterskaor
- Generellt
  - Avråd från klämning och annan manipulation av akne, ger ärr och infektioner
  - Mild tvål och vatten rekommenderas, alternativt aknelösning eller salicylsyresprit
  - Undvik täckande feta kosmetika
  - För kvinnor kan man även ge p-piller eller spironolakton
- Behandling riktlinjer
  - Komedoakne
    - Adapalen
  - Mild papulopustulös akne
    - Bensylperoxid + Adapalen

- Måttlig papulopostulös akne
  - Bensylperoxid + Adapalen
- Svår Papulopostulös akne
  - Tetracyklin + Topikal behandling
- Nodulocystisk akne
  - Isotretinoin (hudläkare)

Rosacea

Epidemiologi

- Ofta äldre kvinnor med ljus hy
- Debut mellan 30-50 års ålder
- 4-10 % av vuxna
- 75% Kvinnor

Patogenes

- Hereditet av betydelse
- Patogenes ej helt klarlagd
  - Dysreglering av nativa immunförsvaret
  - Störd vasoregulatorisk styrning, neuropeptider
  - Inflammatorisk reaktion mot naturligt förekommande kvalster (Demodex)
- Försämrande faktorer
  - Varma drycker
  - Alkohol
  - Starka kryddor
  - Sol
  - Värme
  - Kyla
  - Topikala steroider

Symptom

- Utslag på ansiktet
- Akneliknande papler och pustler
  - Ej komedoner
- Kroniska erytem
- Telangiektasier
- Flushing
- Ibland ödem
- Ofta en blek zon runt läpparna
- Rinophyma (hypertrof näsa)
- Utslagen ger ofta stickningar/sveda
- Kan ge konjunktivit och andra ögonförändringar vid svårare former av rosacea

Diagnostik

- Klinisk diagnos

Differentialdiagnostik

- Akne
  - Har komedoner
  - Oftast en tonårssjukdom
  - Har ej telangiektasier
- Perioral dermatit
- Seborroiskt eksem
  - Saknar pustler
  - Fjällar mer
  - Lokaliserat tuill hårbotten, ögonbryn, hörselgångar, nasolabialt
- SLE/ACLE
  - Har fjärilsexantem
  - Saknar pustler
- Sakoidos
  - Kan ge papulösa utslag på ansiktet

Handläggning

- Generellt
  - Diskutera möjliga försämrande faktorer, tex mat, dryck och sol
  - Rosacea är lättirriterad, tår sällan starka tvålar
- Behandling
  - Lindrig
    - Metronidazolkräm
    - Azelainsyra
    - Ivermectin
  - Svår
    - Tetracyklin + en av ovanstående

Perioral dermatit

Epidemiologi

- Vanligt hos
  - Unga kvinnor
  - Ljus hylta
  - Barn med inhalationssteroider via mask

Patogenes

- Okänd
- Demodex kvalster inblandad
- Kortisonanvändning inblandad
- Kortisoninhalering på mask leder till minskat immunförsvar på hud och kvalster startar inflammation??

Symptom

- Papler/Pustler runt munnen med en fri zon runt läppar
- Periokulär
- Perinasal
- Ger sveda
- Fjällar ofta
- Inga
  - Komedoner
  - Noduli/cystor
  - Klådor

Diagnostik

- Klinisk diagnos

Differentialdiagnostik

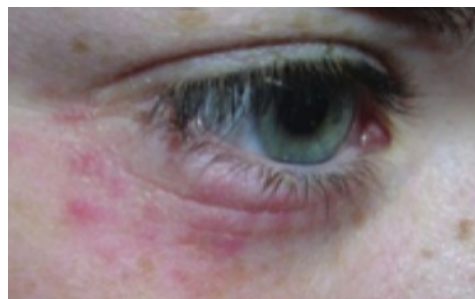
- Akne
  - Har komedoner
- Seborroiskt eksem
  - Finns på fler lokaler
- Rosacea
  - Vanligare i högre åldrar
  - Har telangiektasier, ödem, rhinofyma, konjunktivit

Handläggning

Behandling

- Alla
  - Utsättning av glukokortikoider
    - Kan ge initial försämring (Rebound)
    - Men måste ändå göras
- Mild
  - Metronidazol
  - Calcineurinhämmare
  - Svavel
- Svår
  - Tetracyclin

Prognos

- Kan vara recidiverande
- Går snabbt tillbaka efter behandling
- Låker utan ärr

Försämrande faktorer

- **Lokala steroider**
  - Hjälper initialt men leder sen till försämring
- Varm dryck
- Alkohol
- Kyla, värme, torr luft
- Psykiska faktorer

Håravfall/Alopeci

Olika typer av håravfall:

- Androgen alopeci
  - Ålderrelaterad håravfall
  - Alla får den, men i olika grad
- Telogent
  - 40% drabbas
  - Orsakas av stress
    - föder barn
    - medicinering
    - infektion
  - Omsättningen av hårstrån ökar som gör att de faller av tidigare
  - 95% går över
- Alopecia areata
  - Fläckvis håravfall
  - Drabbar 4%
- Ärrbildande alopeci
  - Lichen planopilaris
  - Lupus erythematosus
- Traumatisk alopeci
  - Om hårfolliklarna är spända väldigt länge kan de dö

Paronychier

Patogenes

- Lokalt trauma
  - Kan även va att man bitit på nageln eller barn som suger på tummen

- Litet sår i anslutning till nagelband (Eponychium)
- Blir infekterat
  - Akut paronychi
    - Ofta staf aureus och GAS
  - Kronisk paronychi
    - Ofta candida
    - I samband med våtarbete (Diskare, bagare, tandläkare)

Symptom

- Akut paronychi
  - Ensidig
  - Snabb debut
  - Rodnad, svullnad och ömhet runt nagelband
  - Varbildning kan förekomma
- Kronisk paronychi
  - Svullnad och rodnad runt nagelband
  - Förtjockad, missfärgad nagel
  - Gradvis utveckling, ofta bilateral

Handläggning

- Akut
  - Mild
    - Klorhexidin
    - Alsolsprit
  - Abscessbildning
    - Incision och dränering
  - Spridning eller feber
    - Antibiotika
      - Flukloxacillin
      - Klindamycin
- Kronisk
  - Behandla svamp

Nagelförändringar vid psoriasis

- Nagelförändringar kan vara det enda tecknet på att man har psoriasis
- 50% av de med psoriasis
- 80% av de med psoriasisartrit
- Svår att skilja på detta och nagelsvamp - Ta svampodling
- 3 typer av nagelförändringar vid psoriasis
  - Fingerborgsnaglar
    - Små gropar i nagelplattan

- Kan liknas vid ytan på en fingerborg.
- Förekommer på en eller flera naglar
- Ger inte mycket besvär
- Uppstår pga psoriasis i nagelplattan
- Onykolys
  - Avlossning av nagelns främre kant från nagelbädden
  - Kan komma plötsligt
  - En eller flera naglar.
  - Uppstår pga psoriasis i nagelbädden
- Subungunal hyperkeratos
  - Nagelplattan blir förtjockad, missfärgad och ojämn
  - Kan orsaka smärta vid tryck från skor och strumpor
  - Denna typ kan likna en svampinfektion

Hidradenitis suppurativa

Allmänt

- Kronisk akneliknande process i områden med svettkörtlar
- Kallas även "Acne inversa"

Epidemiologi

- Drabbar 1-2 %
- Kvinnor > Män
- Debuterar efter puberteten
- Mest aktiv mellan 20-40 åå

Patogenes

- Rökning, övervikt och hormonella faktorer
- Störning i det medfödda immunförsvaret
- Follikulär tilltäppning och cytokindriven inflammation

Symptom

- Lokalisation
  - Axiller
  - Ljumskar
  - Anogenitalt
  - Glutealt
  - Submammart
- Papler
- Pustler

FIGUR 31.19 Hidradenit i armhålan i tidigt skede.

FIGUR 31.20 Hidradenitis suppurativa i kronisk fas.

- Djupgående noduli
- Abscesser
- Illaluktande sekretion
- Sinusbildningar
- Vätskande fistlar

Diagnostik

- Klinisk diagnos
- Skattning enligt Hurley
  - Grad 1
    - Abscesser/Noduli utan hypertrofiska ärr eller fistelgångar
  - Grad 2
    - Återkommande abscesser med fistelgångar och hypertrofiska ärr
  - Grad 3
    - Diffust utspridda abscesser och konglomerat med kommuniserande fistelgångar

Handläggning

- **Rökstopp**
- **Viktninskning**
- Milda fall
  - Azelainsyrakräm
  - Klindamycinlösning
  - Klindamycin + bensoylperoxid
- Svåra fall
  - Tetracyklin
  - TNF a blockad

Hyperhidros

Allmänt

- Överdriven svettning
- Indelning
  - Primär
    - Primär lokaliserad hyperhidros (PLH)
    - Generaliserad
  - Sekundär
    - Generaliserad

Epidemiologi

- 3%
- Debut i tonår

Patogenes

- 50% har familjemedlem med samma besvär

Symptom

- Svettas överdrivet mycket
- Dålig greppförmåga
- Illaluktande
- Färg på kläder
- Kan inte ta folk i handen
- Vätska på föremål som man håller i

Diagnostik

- Diagnoskriterier - PLH
  - Ökad svettning med > 6m duration utan bakomliggande orsaker med två eller flera av följande tilläggs-kriterier:
    - Svettningar begränsar dagliga aktiviteter
    - Svettningar minst en gång/vecka
    - Bilateral och symmetrisk
    - Svettningar upphör under sömn
    - Debut före 25 års ålder
    - Hereditet för hyperhidros
- HDSS
  - 1 - Svettning märks aldrig av och påverkar inte mig under dagen
  - 2 - Svettningen kan hanteras men påverkar mig ibland
  - 3 - Svettningen kan knappt hanteras och påverkar mig ofta
  - 4 - Svettningen är ohanterbar och påverkar mig alltid

Handläggning

- HDSS 1
  - Antiperspirant med aluminiumklorid (Absolut torr)
- HDSS 2
  - + Antikolinergika (Oxybutynin)
- HDSS 3
  - + Botulinumtoxininjektioner
- Övriga behandlingar
  - Miradry
  - Lokal excision

Hirsutism och Hypertrikos

Allmänt

- Hirsutism
  - Ökad hårväxt med ett manligt mönster
  - Drabbar endast kvinnor
- Hypertrikos
  - Överdriven hårväxt
  - Behåring utöver det normala
  - Kan vara överdriven behåring i ansikte, bål, rygg
  - Tex beckerers nevus
  - Androgenberoende, saknar könsspecifikt mönster, till skillnad från hirsutism
  - Vid hypertrikos i ansikte hos kvinnor ska porfyri misstänkas

FIGUR 32.9 Hirsutism. Denna kvinna har också akne, som kan sammanhänga med hyperandrogenicitet.

Patogenes

- Fjuniga vellushår ombildas under inverkan av androgener till grövre och mörkare terminalhår

Symptom

- Lokalisation
  - Överläpp
  - Haka
  - Runt bröstvårta
  - Benen

Diagnostik

- Om påverkad menstruation, infertilitet, röstläge etc:
  - Gynekologisk och hormonell utredning
  - Uteslut hyperandrogenism
  - Orsaker:
    - Vanligaste orsaken är högt testosteron pga PCOS
      - Ofta kombinerad med övervikt och akne
    - Kan även vara cushing eller långvarig kortisonbehandling
    - Kan även vara binjure- eller ovarialtumörer
- Om normal mens och hormonstatus
  - Fysiologiskt ökad hårväxt möjligen pga överkänslighet för androgener i hårfolliklar

FIGUR 32.8 Ovanligt uttalad hypertrikos vid porfyria cutanea tarda.

Handläggning

- Sjukvården brukar inte ge behandling av kosmetiskt syfte, då måste man söka vård privat
- Vissa behandlingar är:
  - Laser
  - Diatermi
  - Elektrolys
  - Laser
  - Intense pulsed light (IPL)
  - Lokalbehandling - Eflornitin
  - PCOS - P-piller

Eksem

Allergiskt Kontakteksem

Allmänt

- Dermatologisk sjukdom som orsakar inflammation och irritation i huden på grund av kontakt med allergener eller irriterande ämnen

Epidemiologi

- Kvinnor > Män
- 15% Av befolkning
- Ej ärftlig

Patogenes

- Patogenes
  - Sensibilisering
    - Hapten passerar hornlagret
    - Binder till protein --> Fungerar då som ett allergen
    - Inflammation och cytokinfrisättning
    - Dendritiska celler binder allergen
    - Presenteras i lymfknutor för lymfocyter
    - Lymfocyter differentieras till minnes-T-celler
    - Minnes-T-celler vandrar till epidermis
  - Nästa exponering
    - Hapten passerar hornlagret
    - Binder protein --> Bildar allergen
    - Presenteras för minnes-T-celler
    - Snabbt svar i form av allergiskt kontakteksem
- Vanliga kontaktallergen (Hapten)
  - Metaller
    - Nickel
    - Kobolt
  - Konserveringsmedel
    - Formaldehyd
  - Parfymer
  - Hårfärgämnen
  - Gummikemikalier
  - Läkemedel
  - Plaster
    - Fenolformaldehydhartser
  - Växter

FIGUR 9.11 Akut allergiskt kontakteksem av

FIGUR 9.3 Akut allergiskt kontakteksem av komponent i kosmetika.

FIGUR 9.10 Kontaktallergisk reaktion utlöst av parfymämne. Foto: Shutterstock.com.

FIGUR 9.14 Uttalat allergiskt kontakteksem av epoxiplast med sekundärinfektion.

Symptom

- 1-2 d efter exposition hos den redan sensibiliserade
- Rodnad
- Ödem
- Papler
- Vesikler
- Klåda
- Vålavgränsad
- Lokalisation
  - Händer och armar
    - Vanligast
  - Ansikte
    - Främst av kosmetika eller damm
  - Kropp, ben och fötter
    - pga kläder

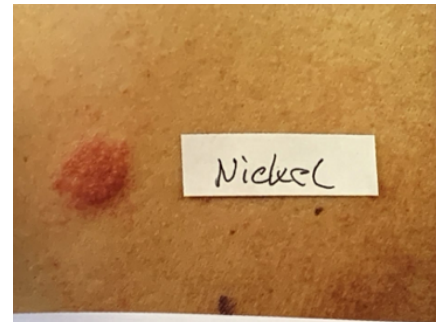
Diagnostik

3 delar

- Anamnes
  - Exponeringsbedömning
  - Djup anamnes angående kemikalier, kläder, flaskor etc
- Epikutantest
  - "Lapptest"
- Relevansbedömning
  - Är fyndet av lapptestet relevant till anamnesen?

Handläggning

- Lokal behandling
  - Kortisonkräm
    - Styrka bestäms av lokalisation, ålder och svårighetsgrad
    - Västskande --> Använd Kräm, EJ Salva
  - Mjukgörande
    - Förlänger tiden till recidiv
- Patientutbildning
  - Minimera tvätt av händerna
  - Undvik rengöringsmedel
  - Undvik uttorkande ämnen
  - Undvik ringar
  - Huden är fortfarande skadad fram till 5 månader efter att eksemet läkt
- Eliminering av skadliga agens
  - Viktigast
  - Vissa behöver byta yrke

FIGUR 9.5 Positivt epikutantest för nickel med rodnad, infiltration och små (spongiosa) vesikler.

FIGUR 9.8 Allergiskt kontakteksem mot krom i läderarmband.

FIGUR 9.9 Kroniskt allergiskt kontakteksem, misstanke om kromallergi före testningen. Testet utföll positivt för krom.

FIGUR 9.13 Allergiskt kontakteksem av komponent i smärtstillande salva.

- (Akut vätskande --> Baddning KMnO4/Alsol)
- (Systemisk behandling, specialistfall - Ciklosporin, Metotrexat, Kortison po)

Irritativt Kontakteksem

Allmänt

- Barriärskada
- Ej allergisk

Epidemiologi

- 80 % Av kontakteksem
- Riskgrupper
  - Personer med torr hud (tex folk met atopiskt eksem sedan tidigare)
  - Vissa yrken

Patogenes

- Långvarig och upprepade exposition för svagt toxiska ämnen
- Skadar gradvis hudens barriärmekanism
- Frisättning av proinflammatoriska mediatorer
- Eksemreaktion
- Orsaker:
  - Handtvätt
  - Lösningemedel (tex Aceton)
  - Torr och Kall luft
  - Blöja --> Blöjeksem
  - Saliv --> Slickningseksem

Symptom

- Torrhet och småsprickor
- Rodnad, infiltration, papler, vesikler, fjällning
- Vanligt ffa på tunn, frekvent utsatt hud (handrygg, fingertoppar, mellan fingrar)

Diagnostik

- Beakta de vanliga och utlösande faktorerna
- Uteslut Allergiskt kontakteksem

FIGUR 9.18 Slickningseksem med försämring vintertid.

FIGUR 9.19 Tylotiskt (hyperkeratotiskt) eksem volart. Smärtsamma fissurer. Liknar psoriasis.

Handläggning

- Lokal behandling
  - Kortisonkräm
    - Styrka bestäms av lokalisation, ålder och svårighetsgrad
    - Västkande --> Använd Kräm, EJ Salva
  - Mjukgörande
    - Förlänger tiden till recidiv
- Patientutbildning
  - Minimera tvätt av händerna
  - Undvik rengöringsmedel
  - Undvik uttorkande ämnen
  - Undvik ringar
  - Huden är fortfarande skadad fram till 5 månader efter att eksemet läkt
- Eliminering av skadliga agens
  - Viktigast
  - Vissa behöver byta yrke
- (Akut vätskande --> Baddning KMnO₄/Alsol)
- (Systemisk behandling, specialistfall - Ciklosporin, Metotrexat, Kortison po)

Atopiskt eksem

Allmänt

- Samma sak som:
  - Atopisk dermatit
  - Böjveckseksem
  - Prurigo Besnier

Epidemiologi

- Vanligaste eksemformen
  - 15-30 % av barn
  - 2-10 % av vuxna
- Debut oftast < 2 års ålder, kan debutera närsomhelst
- Hälften av barn med eksem läker ut men kan återinsjukna med hanc

Patogenes

- Defekt hudbarriär + Abnormt T-cellsdrivet immunsva
- Ärftlighet + Miljökomponent

FIGUR 10.3 Atopiskt eksem med exkorerade papler och nummulära plack lokaliserat runt ett knä.

FIGUR 10.5 Lichenifierat atopiskt eksem med

Symptom

- Generellt torr hud
- Ibland keratosis pilaris
- Hud med låg tolerans för irriterande ämnen, ger klåda
  - Tvål
  - Ylle
- Klåda
  - Dominerande symtomet
  - Värst på kväll/natt
  - Trötthet pga störd sömn vanligt
  - Leder till rivningar som skadar huden och förvärrar inflammationen

Faser

- Infantil < 2 år
  - Ansikte (Kind och haka)
  - Huvud
  - Bål
  - Rygg
  - Extremiteter
- Barndom 2-12 år
  - Böjveck
  - **Baksida lår**
  - Klinkor
  - Händer
- Vuxen > 12 år
  - Ansikte
  - Nacke
  - Böjveck
  - Händer
  - Övre bål

Försämringsfaktorer

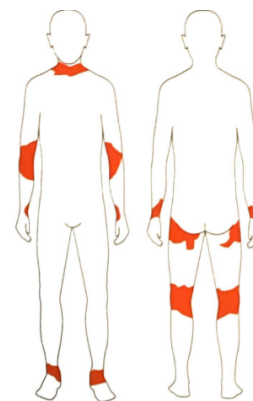
- Kemisk irritation
- Mekanisk irritation
- Svette/värme
- Infektioner
- Stress
- Torr kall luft

Komorbiditet

- Atopi
  - Ökad risk för Allergier, astma, rinit, eksem

Diagnostik

- Diagnostiska kriterier (Williams)
  - Kliande hudutslag + 3 av följande:

FIGUR 10.2 Böjveckslokalisering av atopiskt eksem.

FIGUR 10.7 Atopiskt eksem med exkorationer och lichenifiering.

FIGUR 10.14 Atopiskt eksem där hypopigmentering och rodnad framträder.

- Anamnes på typisk utbredning
- Anamnes på andra atopiska sjukdomar (Eller hereditet om <2 åå)
- Anamnes på generellt torr hud
- Aktuellt synlig böjveckseksem
- Debut före 2 års ålder

Differentialdiagnostik

- Allergisk kontakteksem
- Iktyos
- Irritationseksem
- Neurodermatit
- Seborroiskt eksem
- Skabb
- Tinea

FIGUR 10.9 Atopiskt eksem med nummulär bild.

Handläggning

- Behandling
  - Mild
    - Mjukgörande
      - Direkt efter dusch och bad
    - Eksemskola
    - Undvikande av triggers
  - Måttlig
    - Mjukgörande
    - Kortisonkräm
      - Slå hårt, sätt ut mjukt
      - Styrka
        - Beror på lokalisation, svårighetsgrad och ålder
        - Småbarn - Initialt grupp 2, trappa ner till grupp 1
        - Äldre barn och vuxna - Initialt grupp 3, trappa ner
    - Om kortison ej fungerar --> Tacrolimus/Pimecrolimus
  - Svår
    - Avancerad kortisonbehandling
    - UV
      - Om eksemet anamnestiskt blir bättre på sommaren
  - Bakterie/Svamp infektion --> Antibiotika/Antimykotika

FIGUR 10.6 Atopiskt eksem med sekundärinfektion.

Soleksem

Epidemiologi

- Kvinnor > Män
- Ljushylta > Mörkhyade
- Vanligast på våren/försommaren - Varje år

Patogenes

- Försämrande faktorer
  - Sjukdomar
    - Lupus
    - Porfyrier
    - Herpes
  - LM
    - Doxycyklin
    - Tiazid
    - NSAID

Symptom

- Polymorft utslag på solexponerade ytor:
  - Rodnad
  - Papler
  - Vesikler
  - Plaque
  - Fjällning
  - Urtikariella utslag
- Klåda

Diagnostik

- Oftast lindringa och kortvariga symptom
- Patienten brukar förstå vad det beror på och söker ej vård
- Vid fototoxiska reaktioner är noggrann anamnes viktigt

Differentialdiagnostik

- Andra typer av eksem

Handläggning

- Solskydd
- Akuta besvär
  - Kortisonkräm
    - Grupp 1-2 på ansikte
    - Grupp 3-4 på kroppen
- Svåra fall - Remiss dermatolog för ljusbehandling (Härdning) månaderna innan solsäsong
- Patientinfo
  - Sola ej barn < 1 år
  - Var försiktig kl 11-15
  - Tätt vävda textilier ger bäst solskydd
  - Använd solskyddsmedel med hög solskyddsfaktor mot UVA som komplement till kläder

- Reflekerat ljus kan också ge solbränna
- Man kan bli solbränd en mulen dag

Seborroiskt eksem

Allmänt

- Kallas även mjälleksem
- Eksem som uppstår i områden med stor talgkörtelaktivitet

Epidemiologi

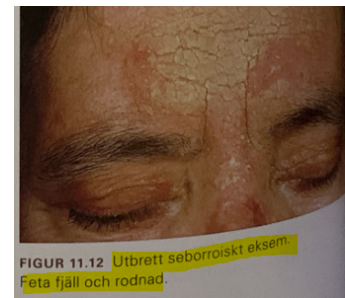
- Infantil form
- Vuxen form
- Högst prevalens hos vuxna
- Män > Kvinnor
- Vintertid

Patogenes

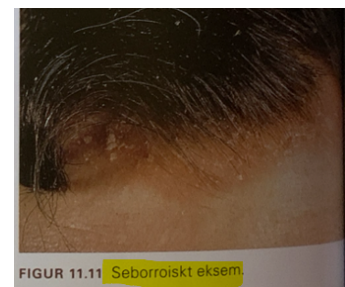
- Okänd
- Kolonisering med *Malassezia furfur* bidrar

Symptom

- Spädbarn
  - Debuterar månad 1-3
  - Läker ut månad 6-12
  - Välavgränsat erytem och fjällning
- Vuxen
  - Rodnad och fjällning
  - Lokalisationer
    - Skalp
    - Näsvingar
    - Ögonbryn
    - Skäggbotten
    - Bakom öron
    - Kan även vara på bröstet, intertrigonalt (hud mot hud)
  - Ofta periodiskt återkommande under många år
  - Intensivt seborroiskt eksem kan vara debutsymptom vid HIV

FIGUR 11.12 Utbrett seborroiskt eksem. Feta fjäll och rodnad.

FIGUR 11.11 Seborroiskt eksem.

FIGUR 11.8 Seborroiskt eksem, infantil fas.

FIGUR 11.13 Seborroiskt eksem, typisk lokalisation.

Diagnostik

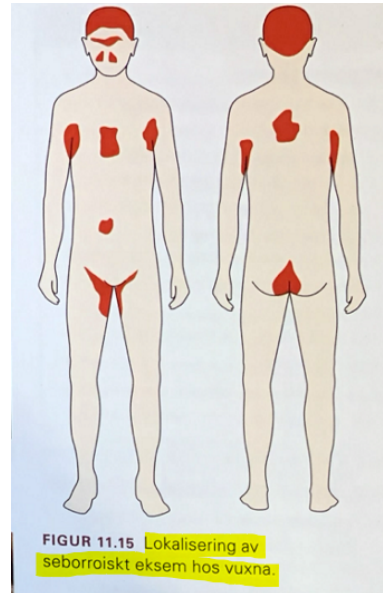
- Klinisk diagnos

Differentialdiagnostik

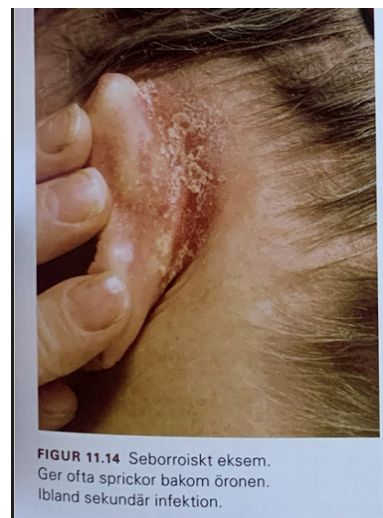
- Atopiskt eksem
- Pityriasis capitis (mjäll)
- Pityriasis rosea
- Pityriasis versicolor
- Psoriasis
- Tinea capitis
- Tinea corporis

Handläggning

- Barn
  - Hydrokortison
  - Vätskande - Badda först i kaliumpermanganat
- Vuxna
  - Hårbotten
    - Kortisonlösningar G3
    - Antimykotiskt ketokonazol
    - Salicylsyra
    - Daktakort/cortimyk (kortison + antimykotisk)
  - Andra delar av kroppen
    - G1-2
    - Antimykotika
    - Vätskande - Badda

FIGUR 11.15 Lokalisering av seborroiskt eksem hos vuxna.

FIGUR 11.14 Seborroiskt eksem. Ger ofta sprickor bakom öronen. Ibland sekundär infektion.

Staseksem

Epidemiologi

- Kvinnor > Män

Patogenes

- Etiologi
  - Venös insufficiens/hypertension + Ödem + Kronisk vävnadsskada
  - Leder till ulkus eller staseksem
- Patogenes
  - Venös hypertension leder till att vätska läcker ut i interstitiet
  - Detta gör att cellerna och kappilärrerna hamnar längre ifrån varandra
  - Det blir en ischemi och vävnadsskada i keratinocyterna

FIGUR 11.16 Staseksem med stark lamellär fjällning.

- Cytokiner frisätts och det bildas ett inflammatoriskt ödem i epidermis

Symptom

- Lokalisation
  - Underbenets mediala sida
  - Vid ankel
- Eksem
  - Papler
  - Fjällande
  - Klåda --> Exkorationer

Diagnostik

- Klinisk diagnos

Differentialdiagnostik

- Allergiskt kontakteksem
- Nummulärt eksem

Handläggning

- Kompression av underbenet
- Kortisonkräm G3
- Mjukgörande kräm

Neurodermatit

Allmänt

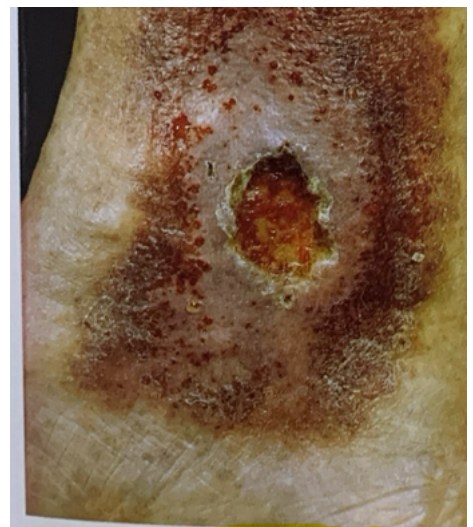
- Kroniskt eksem förknippat med klåda och rivning
- Även kallat: Lichen simplex chronicus

Epidemiologi

- Ofta mellan 30-50 år

Patogenes

- Intensiv klåda och rivningar av banala hudförändringar som till exempel skavsår eller insektsbett
- Stress starkt bidragande orsak

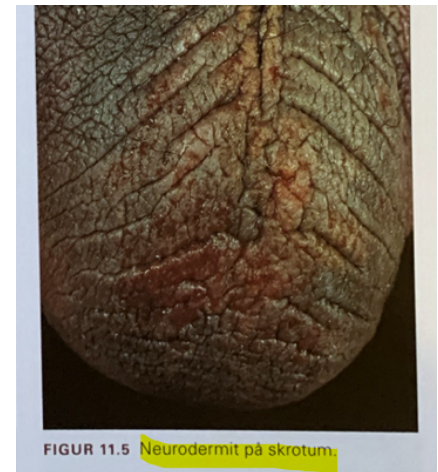
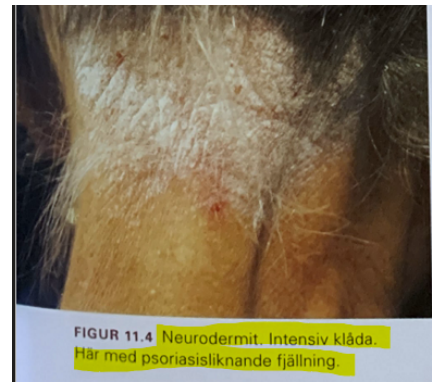
FIGUR 11.17 Staseksem kring sklerotiskt förändrad hud och sår.

FIGUR 11.3 Neurodermit. Folliklarna framträdande.

Symptom

- Ett eller flera plack som är:
  - Vålavgränsade
  - Lichenifierade
  - Fjällande
- Papler runt om
- Exkorationer vanligt

- Lokalisation:
  - Nacken (Kvinnor)
  - Underbens framsidor (Män)
  - Armarnas sträcksidor
  - Vulva
  - Skrotum
  - Runt anus

Diagnostik

- Klinisk diagnos
- Ibland stansbiopsi

Handläggning

- Kortisonkräm
- Eventuellt under ocklusion
- Eventuellt bucky

Intertriginöst eksem

Allmänt

- Eksem där hud ligger mot hud

Symptom

- Rodnad, klåda, maceration, vätskning
- Lokalisation:
  - Områden med hud-hudkontakt
- Ofta vätskande, eroderat
- Ofta candida albicans --> Satellitpustler

Differentialdiagnostik

- Invers psoriasis
- Pyodermi

- Seborroiskt eksem
- Tinea
- Candida

Handläggning

- Kortisonkräm
  - G1
  - Svårare fall - G2-3
- Eventuellt antimykotika
- Vätskning --> Badda
- Torra kompressioner
- Avlasta hud-hud kontakten

Blöjdermatit

Allmänt

- Typ av irritativt eksem

Symptom

- Rodnad med inslag av papler, fjällning och vätskning
- Lokalisation
  - Perianalt
  - Genitalt
  - Glutealt

Diagnostik

- Klinisk diagnos

FIGUR 11.2 Ilsket blöjekssem, antytt vätskande.

Handläggning

- Luftning av området
- Vätskning - Badda
- Kortisonkräm
  - G1
  - Svårare fall G2-3
- Eventuellt antimykotika
- Bakterieodla

Papuloskvamösa sjukdomar

Psoriasis

Epidemiologi

- Prevalen 2-3%
- 50% diagnos under 30 år
- Lika vanligt bland män och kvinnor
- Ärftligt
- Mått på psoriasis grad
  - BSA, PASI, DLQI

Patogenes

- Genetiska faktorer:
  - Flera kopplade gener - särskilt HLA-Cw6.
  - Ökad risk hos individer med familjehistorik.
- Miljöfaktorer:
  - Stress och infektioner (t.ex. streptokocker) kan utlösa sjukdomen.
  - Vissa läkemedel (litium, betablockerare) kan förvärra psoriasis.
  - Trauma på huden kan leda till utbrott (Koebners fenomen).
- Immunsystemets aktivering:
  - Autoimmun reaktion med aktivering av Th1- och Th17-celler.
  - Frisättning av cytokiner (TNF- α , IL-17, IL-23) bidrar till inflammation.
- Inflammatorisk kaskad:
  - Cytokiner initierar och upprätthåller inflammation i huden.
  - Leder till hyperaktivitet i keratinocyter och skapar psoriasisutslag.
- Epidermal hyperproliferation:
  - Snabb keratinocytoproliferation orsakar förtjockning av epidermis (akantos).
  - Överproduktion ger fjällning och skorpbildning.
- Vaskulär förändring:
  - Ökad blodkärlsbildning i dermis ger rodnad.
  - Förbättrad vaskularisering underlättar inflammation.

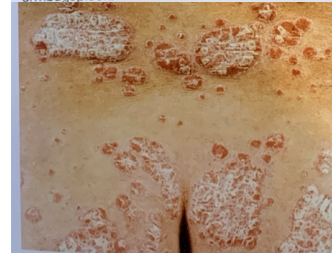
Symptom

Symptom

- Klåda
- Utslag
  - Välavgränsade
  - Runda
  - Infiltrerade fläckar
  - Röd yta täckta av stearinglänsande fjäll
  - Avlägsnas fjällen uppträder en rodnad och lättblödande hudyta

FIGUR 14.3 Psoriasis vulgaris. Typiskt armbågsplack.

FIGUR 14.4 Psoriasis vulgaris. Nummulära (myntstora) och diskoida (större) lesioner.

FIGUR 14.5 Psoriasis vulgaris med hyperkeratos. Erytemet är här mindre framträdande.

FIGUR 14.6 Psoriasis guttata efter Halsfluss.

FIGUR 14.8 Erythrodermisk psoriasis. Fjällningen är inte så framträdande.

- Drabbar predilektionsställen
  - Armbågar
  - Knän
  - Hårbotten
  - Ländrygg
  - Naglar
  - Sakrum

Psoriasistyper

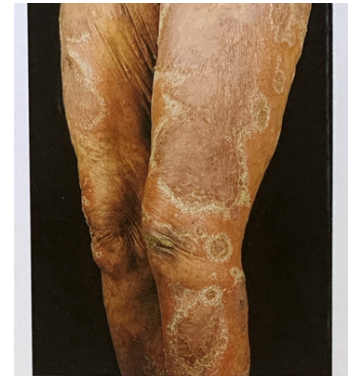
- Plaquepsoriasis
  - Vanligast.
  - Utslag på predilektionsställena; kan vara stora sammanflytande plack.
  - Psoriasiserythrodermi: > 90 % av hudytan engagerad.
- Guttat psoriasis
  - Mer akut
  - Första insjuknandet hos yngre.
  - 0,5-1 cm röda fläckar med fjällning.
  - Akut uppträdande, ofta efter streptokockinfektion, tex halsfluss
  - Gutta = Droppe
  - Rikligt med små papler över hela bålen och extremiteter
  - Köbnerreaktionen vanlig - Huden reagerar med psoriasis varhelst den irriteras
- Invers psoriasis
  - Förekommer i hudveck.
  - Rodnade, välavgränsade lesioner utan fjällning.
  - Predilektionsställena: panna, nasolabialt, ögonbryn.
- Hand-fotpsoriasis
  - Lokaliserad till hand- och fotryggar, särskilt knogar.
  - Kan vara palmärt/plantärt.
- Hårbottenpsoriasis
  - Tjocka fjäll på rodnad yta i hårbotten.
  - Engagerar även öron och hörselgångar.
- Nagelpsoriasis
  - Punktformiga fördjupningar, rödgula fläckar, porös nagel.
  - Förekommer hos ca 25 % av patienter.
- Generaliserad pustulös psoriasis (GPP):
  - Svårt sjuk med feber och systemisk inflammation; kräver inneliggande vård.
- Acrodermatitis continua:
  - Pustler distalt på tår, fingrar och naglar.
- Pustulosis palmoplantaris (PPP):
  - Recidiverande pustler i handflata och/eller fotsulor; genetiskt skild från vanlig psoriasis.

Komplikationer

- Erythrodermi
  - >90% av kroppen rodnar

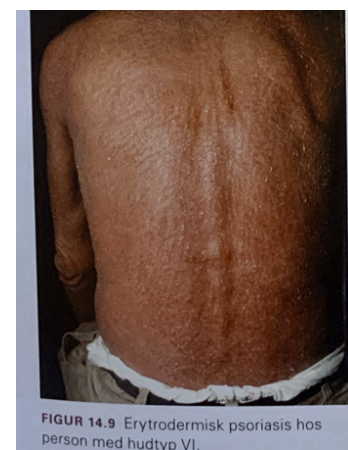
FIGUR 14.7 Köbnerreaktion efter rivning vid psoriasis guttata.

FIGUR 14.10 Psoriasis pustulosa. Rikligt med små sterila pustler.

FIGUR 14.11 Handpsoriasis med artrit och nagelengagemang.

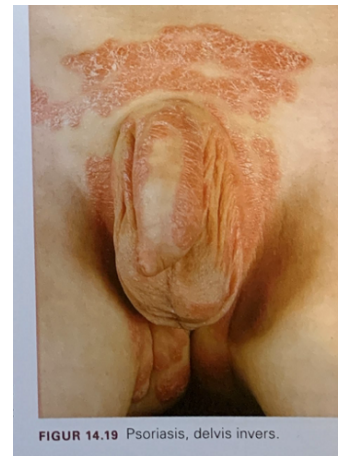
FIGUR 14.9 Erythrodermisk psoriasis hos person med hudtyp VI.

FIGUR 14.14 Nagelpsoriasis med "oljedroppar" och distal onykolyt.

Diagnostik

- Klinisk diagnos
- Diagnosen baseras på:
  - Anamnes
  - Utseende
  - Lokalisation
- Vid osäkerhet
  - Biopsi
    - Förtjockning av epidermis och corneum
    - Med papiller eller kryptor som går ner i dermis
  - Skrapning
    - Ger blödningar pga att massa blodkärl går upp i hud förtjockningen
    - Det gör den inte vid tex eksem

FIGUR 14.19 Psoriasis, delvis invers.

Differentialdiagnostik

Psoriasis	Diff diagnos
Guttat psoriasis	Pityriasis rosea
Psoriasis i ansikte och hårbotten	Seborroiskt eksem (mjällleksem)
Plaquesoriasis med mindre omfattande fjällbildning	Tinea corporis (ringorm)
Nagelpsoriasis	Nagelsvamp
Psoriasis på händer och fötter (palmoplantar psoriasis)	Eksem
Invers psoriasis	Intertrigo-candidainfektion

FIGUR 14.15 Hårbottenpsoriasis, fjällen kryper upp på håren.

FIGUR 14.13 Nagelpsoriasis med onychia punctata.

Handläggning

- Lokalbehandling (Ges till alla)
  - Mjukgörande medel
    - Karbamid/Propylenglykol
  - Antipsoriatiska medel
    - Vitamin D3 analoger
    - Glukokortikoider
  - Avfällande
    - Salicylsyra
  - Calcineurinhämmare
- Ljusbehandling (bör skötas av dermatolog)
  - Olika typer
    - Soljus (OBS 5-10 % blir sämre av solljus)
    - Smalbands UVB
    - PUVA
    - Bucky
- Systemiskt tillförda läkemedel (bör skötas av dermatolog)
  - Konventionella

FIGUR 14.12 Pustulös, akral psoriasis på fingertopp.

FIGUR 14.17 Invers psoriasis i armhålan.

- Metotrexat
- Biologiska
  - Anti TNFa
  - Anti IL17
  - Anti IL23

- Beror på svårighetsgrad
  - PASI - Psoriasis Area Severity Score
  - BSA - Body Surface Area
- <3% mild
- 3-9% måttlig
- >10% svår
  - DLQI - Dermatological Life Quality Index

Generellt; behandling dagligen tills bra (2-4v), "slå hårt trappa ut långsamt" därefter underhållsbehandling 2 ggr/vecka efter utläkning om snabbt recidiv, "weekend therapy"

Lokalisation	Substans	Hur ofta?
Kroppen	Vit D + Grupp III steroid	x 1/dag
	Grupp III steroid Tjärsalva	x1/dag
	Avfjällande!	Till natten tills avfjällat
Skalpen	Grupp III	x1/dag i 1 vecka sedan 1-3 ggr/v
	Grupp III + salicylsyra Vit D + grupp III	Diprosalic (lösning)(som ovan) Daivobet (gel) (Dagl 2 v sedan 2 ggr/v alt som ovan)
	Avfjällande!	Salicylsyra (2-5%) i decubal kräm (till natten tills avfjällat)
Invers psoriasis (hudveck)	Grupp II Takrolimus Mikonazol + grupp I Ekonazol + grupp II	Locoid, Emovat (x1-2/dag) Protopic 0,1% (x1-2 ggr/dag) Cortimyk (x1-2 ggr/dag) Pevisione (x1-2 ggr/dag, max 10 dagar enl FASS)
Ansikte /invers	Mikonazol + grupp I, alt bara grupp I Takrolimus	Cortimyk alt Mildison (x1-2 ggr/dag) Protopic 0,1% (x1-2 ggr/dag)

Behandling baserat på svårighetsgrad

- Mild - Lokalbehandling
- Måttlig - Lokal/Ljus
- Svår - Systemisk

Guttat psoriasis

- Smalbands UVB + Grupp 3 till kroppen

Komorbiditet

- Många får efter några år Psoriasisartrit
  - Fråga om led/muskelsmärtor
  - Fråga om daktylit
- Ökad risk för kardiovaskulär sjukdom

Pustulosis palmoplantaris (PPP)

Epidemiologi

- Drabbar främst rökande medelålders kvinnor
- Ärftlig

FIGUR 14.22 Pustulosis palmoplantaris. Pustulerna av olika ålder i röd och fjällande hud.

Patogenes

- Starkt associerad med rökning och psoriasis

Symptom

- Utslag
- Klåda
- Smärtsamma sprickbildningar och pustler
- Sprick- och sårbildning palmoplantart
- Fjällning
- Rodnad: kan variera från diskret till ilsken
- Pustler: Färska pustler gula och intorkade är mer brunaktiga i karaktären
- Flera pustler kan i mer ovanliga fall konfluera till större "pustelsjöar"

Diagnostik

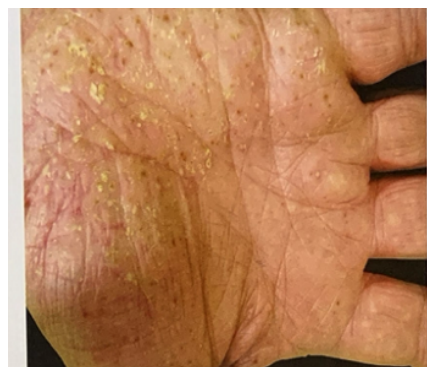
- Klinisk diagnos utifrån:
  - Anamnes
    - Hereditet för psoriasis
    - Debutålder
    - Tidigare provade behandlingar
    - Nagelförändringar
    - Ledvärk
    - Rökning
  - Helkroppsinspektion

Differentialdiagnostik

- Tinea pedis
- Psoriasis vulgaris
- Pustulös bakterid

Handläggning

- Rökstopp
- Minimera hudfriktion
- Baddning kaliumpermanganat
- Mjukgörande krämer
- Kortisonkrämer G3-4
- Eventuellt Kalcipotriol
- Svårare fall
  - Bucky
  - Metotraxat

FIGUR 14.21 Pustulosis palmoplantaris i handflata.

FIGUR 14.20 Pustulosis palmoplantaris. Kan påminna om tinea pedis.

Pityriasis rosea

Allmänt

- Även kallat "Medaljongsjuka och "Fjällros"

Epidemiologi

- Vår/höst
- 15-40 åå

Patogenes

- Okänd etiologi
- Kan föregås av viros, tex herpes

Symptom

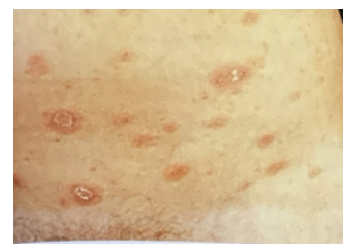
- Prodromalsymptom med feber kan förekomma
- Ett stort, lokaliserat plack ses (primär medaljong)
- 2v senare ses utspridda mindre plack
- Dessa plack är:
  - Ovala
  - Annulärt fjällande
  - Rodnade
- Lokalisation
  - Bålen
  - Proximalt på extremiteter
  - Som en T-shirt

Diagnostik

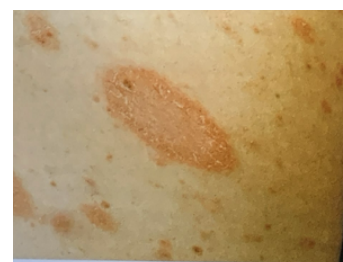
- Klinisk diagnos
- Det primära placket kan ha läkt när pt söker, och de har ofta inte märkt av det
- Kontrollera **syfilisprover**

Differentialdiagnostik

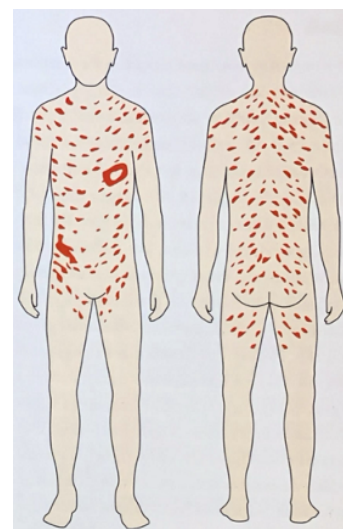
- Sekundär syfilis

FIGUR 15.8 Pityriasis rosea. Ringfjällande ovaler i hudens sprickriktning.

FIGUR 15.9 Pityriasis rosea med primärmedaljong.

FIGUR 15.11 Utbredningen av pityriasis rosea med primärmedaljong.

FIGUR 15.12 Pityriasis rosea. Atypiskt småpapulös och vesikulös.

- Guttat psoriasis
- Tinea corporis
- Nummulärt eksem
- Läkemedelsreaktion

Handläggning

- Info om spontanläkning och ofarlighet
  - Läker normalt inom 2 mån
- Vid klåda
  - Kortisonkräm
  - Mjukgörande

Erythrodermi

Allmänt

- Rodnad > 90% av huden

Patogenes

- Flera orsaker
  - Eksem
  - Psoriasis
  - Läkemedel
  - Kutant T-cellslymfom
  - Skabb

Symptom

- Erytem följs ofta av:
  - Fjällning
  - Klåda
  - Ödem
  - Frossa
  - Takykardi
  - Lymfadenopati

Diagnostik

- Ta reda på orsak

Handläggning

- Seponera alla onödiga läkemedel

- Övervaka vätskebalans och VP
- Kortisonkräm
- Mjukgörande
- Antibiotika vid bakteriell infektion
- Antihistaminer vid uttalad klådan

Lichen ruber planus

Allmänt

- 2 typer
  - Utbredd akut
  - Lokaliserad kronisk

Epidemiologi

- Vanligare hos vuxna
- 1%

Patogenes

- Okänd etiologi

Symptom

- Efflorescens
  - Papler som är
    - Platta
    - Kantiga
    - Glänsande
    - Gulröda
  - Wickhams striae
    - Vit linjeteckning på ytan av papler och i mun
  - Paplerna glänser vid stark belysning
- Lokalisation
  - Handleder
  - Underarmar
  - Underbenens framsidor
  - Underlivet

Diagnostik

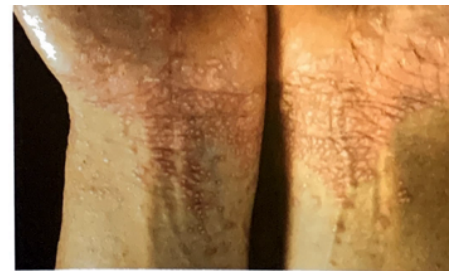
- Klinisk diagnos

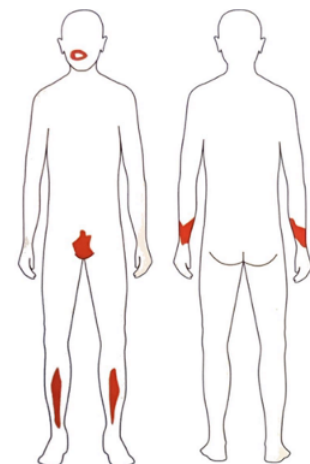
FIGUR 15.2 Utbredd akut lichen planus.

FIGUR 15.3 Lokaliserade lichen-papler vid handloven.

FIGUR 15.7 Lichen planus. De platta paplerna glänser. Köbnerreaktion.

FIGUR 15.5 Lokalisering av lichen planus.

Differentialdiagnostik

- Guttat psoriasis
- Kontakteksem
  - Ger runda papler
  - Ger vesikler
  - Detta får man ej vid lichen
- Läkemedelsreaktion
  - Anamnes viktig
- Sekundär syfilis
  - Kräver serologi
- Lichen sclerosus
  - Sitter framförallt genitalt

FIGUR 15.6 Lichen planus hypertrophicus. Vanlig på underbenen.

Handläggning

- Akut form
  - Kortisonkräm G3
  - Stark klåda --> Systemisk kortison
- Kronisk form
  - Kortisonkräm G2-4 under oklusion
  - Trappas ner långsamt
  - Ev. bucky

Prognos

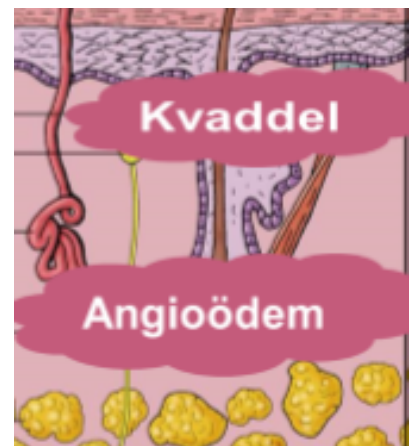
- Akut form - Låker obehandlad inom 2 år

Urtikaria och andra reaktionsmönster

Urtikaria

Allmänt

- Urtikaria
  - Central svullnad med rodnad runt
  - Försvinner inom minuter-24h och nya uppstår
  - Låker utan rester i huden
  - Klassificering
    - Akut urtikaria < 6v
    - Kronisk urtikaria > 6v
      - Spontan
      - Inducerbar
        - Fysikalisk
          - Dermografism
            - Kvaddel vid drag med spatel av visst ämne
          - Värme/Kyla
          - Tryck
            - Ryggsäck
            - Påsar
          - Vibration
          - Sol
        - Kolinerg
          - Oftast fysisk ansträngning som utlöser
        - Kontakt
        - Akvagen
- Angioödem
  - Akut, självbegränsande svullnad i huden/slemhinnor orsakat av ödem i nedre dermis, subkutis eller submukosa

Epidemiologi

- 25%
- Alla åldrar
- Kvinnor > Män (2:1)

Patogenes

- Idiopatisk aktivering av mastceller
- Mastceller frisätter histaminer
- Histaminer aktiverar H1 och H2 receptorer som orsakar:
  - Vasodilatation

- Ökad kärlpermeabilitet i postkapillära vener
- Axonreflexmedierad rodnad
- Klåda

Etiologi

- 50% av fall med Akut urtikaria hittas ingen orsak

Symptom

- Kvaddlar
- Klåda

Diagnostik

- Klinisk diagnos
- Anamnes och status viktigast
- Biopsi vid osäkerhet
- Allergitredning vid misstanke

Differentialdiagnostik

- Urtikariavaskulit
  - Om kvaddeln kvarstår mer än 24h

Handläggning

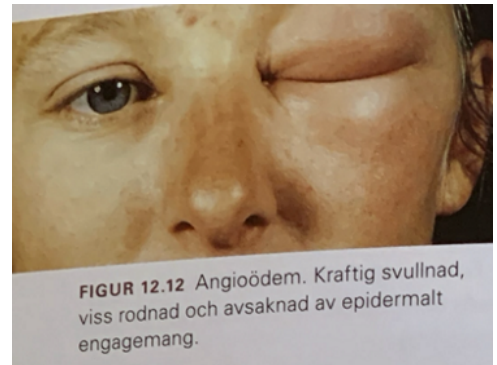
- Icke sederande antihistaminer
  - Desloratadin
- Svårare fall:
  - Kortison po
- Akuta fall med allmänpoöverkan
  - Behandla som anafylaxi
    - Adrenalin im
    - Kortison
    - Desloratadin
    - Följ VP

Angioödem

Angioödem

- Plötsligt påkommen svullnad
- Pågår upp till 72h
- 2 typer
  - Histaminutlöst angioödem (vanligare)
    - Samma sjukdom som urtikaria, men att svullnaden ligger subkutant
    - Kan förekomma både med och utan urtikaria

- Behandlas som urtikaria
- Bradykininutlöst angioödem
  - 3 typer:
    - Hereditär C1-inhibitordefekt
      - Hereditär angioödem (HAE)
      - Alla nya fall hittas före 20 åå
      - Svullnad i 2-5 dygn
      - Kan komma spontant eller till följd av stress, trauma, infektion
      - Ofta GI besvär pga svullnader i GI submukosa
      - Diagnostik - Blodprov
        - C4 - Låg
        - C1 - Låg
        - C1q - Normal
      - Behandling
        - C1-inhibitor iv
        - Bradykininantagonist iv
    - Förvärvad C1-inhibitordefekt
      - Ger samma symptom som HAE
      - Debuterar efter 40-50 åå
      - C1q är sänkt
    - Läkemedelsbiverkan av ACE-hämmare (Vanligast)
      - Ödem oftast i ansikte, läppar eller tunga, ibland larynx
      - Kan uppstå några dagar efter ACE behandling påbörjas men också efter månader
      - 0,5% av alla ACE behandlade
      - Vanligare hos kvinnor, rökare, mörkhyade
      - Behandlas genom säponering av ACE

Anafylaxi

Allmänt

- Anafylaxi är en akut, svår, snabbt insättande systemisk överkänslighetsreaktion från minst två olika organsystem och är potentiellt livshotande. Reaktionen inkluderar **alltid** en objektiv respiratorisk, kardiovaskulär och/eller kraftig allmänpåverkan

Epidemiologi

- Prevalens - 5-50/100 000
- Mortalitet - 20/år
- Riskfaktorer
  - Vuxen

- Tidigare anafylaxi
- Höga IgE-nivåer mot födoämnen, särskilt jordnötter
- Underbehandlad astma

Patogenes

- De vanligaste orsakerna är läkemedel, födoämnen och insektsstick.

Symptom

1. Initialstadiet
  1. Minuter efter kontakt med agens
  2. Klåda i handflator, fotsulor, bröst
  3. Stramhetskänsla i hårbotten
  4. Oro
  5. Obehag
  6. Tryck över bröstet
2. Progresstadiet
  1. Urtikaria
  2. Angioödem
  3. Dyspné
  4. Takykardi
  5. Buksmärtor
3. Chockstadiet
  1. Synkope
  2. Hypotoni

Diagnostik

- Anamnes
- S-tryptas inom 30m-3h
- Bestäm graden av anafylaxi

Differentialdiagnostik

- Urtikaria/Angioödem
  - Detta ensamt i frånvaro av luftvägs- och/eller hjärtkärlsymtom är inte anafylaxi

Handläggning

- **Adrenalin** 0,3-0,5mg im
- **Salbutamol** 5 mg
- **Syrgas** 5L/min på mask vid hypoxi
- **Ringer Acetat** 1L snabbt vid allmänpåverkan/hypotension
- **Desloratadin** 10 mg
- **Betapred** 5 mg

Exantemsjukdomar

Allmänt

- Utslag som är:
  - Snabbt debuterande
  - Symmetrisk
  - Generaliserad
  - Makulopapulöst (Morbilliformt)
- Etiologi
  - Äldre patient - Läkemedelsreaktion
  - Yngre patient - Infektion
    - Morbilli
    - Rubella
    - Erytema infectiosum (Femte sjukan)
    - Exanthema subitum (Roseola infantum)

Morbilli

Epidemiologi

- Mycket smittsam
- Sprids via luftvägssekret
- Stor sjukdomsbörda i låginkomstländer
- Vaccin har kraftigt minskat incidensen
- Epidemier kan förekomma vid låga vaccinationstäckningar

Patogenes

- Paramyxovirus

Symptom

- Initialt:
  - Hög feber
  - Hosta
  - Konjunktivit
  - Snuva
- Kopliks fläckar i munslemhinnan
- Efter 2-5d:
  - Makulopapulöst exantem
  - Täcker hela kroppen

Diagnostik

- Serologi - IgM
- PCR - NPH/Blod

Differentialdiagnostik

- Rubella
- Erytema infectiosum
- Exantema subitum
- Mononukleos
- Läkemedelsexantem

Handläggning

- Symptomatisk behandling
  - Vätska
  - Febernedsättande
- Isolering
- Vaccinering av oskyddade kontakter inom 72h

Rubella

Epidemiologi

- Sprids via luftvägssekret
- Endemisk i områden med låg vaccinationsgrad
- Kan orsaka fosterskador (kongenital rubella) om gravida infekteras

Patogenes

- Rubellavirus (togavirus)

Symptom

- Lätt feber
- Makulopapulöst exantem
- Lymfadenopati

Diagnostik

- Serologi
  - IgM-antikroppar
  - Fyrfaldig ökning av IgG
- PCR
  - NPH
  - Fostervatten

Differentialdiagnostik

- Morbilli.
- Erytema infectiosum.
- Exantema subitum.
- Allergiskt exantem.

Handläggning

- Symptomatisk behandling
- Isolering
- Gravida --> specialist

Erytema infectiosum

Epidemiologi

- Skolbarn
- Sprids via luftvägssekret och intrauterint

Patogenes

- Parvovirus B19
- Virus infekterar erytroida förstadijeceller i benmärgen

Symptom

- Rodnad över kinderna (slapped cheek)
- Exantem på extremiteter och bål som kan komma och gå i veckor
- Ledbesvär hos vuxna

Diagnostik

- Klinisk diagnos vanligtvis tillräcklig

Differentialdiagnostik

- Rubella
- Exantema subitum
- Allergiskt exantem
- SLE

Handläggning

- Symptomatisk behandling
- Undvik exponering av gravida och immunsupprimerade

Exanthema subitum

Epidemiologi

- Drabbar främst spädbarn och småbarn
- Smitta via saliv

Patogenes

- HHV-6, ibland HHV-7
- Virus infekterar T-lymfocyter och etablerar latent infektion

Symptom

- Plötslig hög feber i 3d
- Sedan makulopapulöst exantem, främst på bålen

Diagnostik

- Klinisk diagnos vid typisk presentation.

Differentialdiagnostik

- Morbilli
- Rubella
- Erytema infectiosum
- Meningokocksepsis (vid initial hög feber)

Handläggning

- Symptomatisk behandling
  - Vätska
  - Febernedsättande
- Ingen specifik behandling krävs

Erythema multiforme

Epidemiologi

- Unga vuxna
- Män > Kvinnor

Patogenes

- Infektion (90%)
  - HSV
  - Mycoplasma pneumoniae
- Läkemedel

Symptom

- Rodnader utspridda över extremiteter och ansikte
  - 1-2 cm
  - Runda
  - **Måltavleformade**

Diagnostik

- Klinisk diagnos
- Eventuell biopsi

Differentialdiagnostik

- Bullös pemfigoid
- Urtikariell vaskulit

Handläggning

- Symptomatisk
- Eventuellt kortison mot klåda
- Försvinner efter 1-2v

Erytema multiforme major (RIME - Reactive infectious mucocutaneous eruption)

- Mucocutan reaktion i mun, ögon och underliv
- Främst barn och unga vuxna
- Kräver inläggande vård

RIME

SJS/TEN

Allmänt

- SJS
  - Stevens-Johnsons syndrom

- Body surface area (BSA) < 10%
- TEN
  - Toxisk Epidermal Nekrolys
  - Body surface area (BSA) > 30%
- SJS/TEN overlap
  - Body surface area (BSA) = 10-30%

Epidemiologi

- 1-5/miljon
- Kvinnor > Män

Patogenes

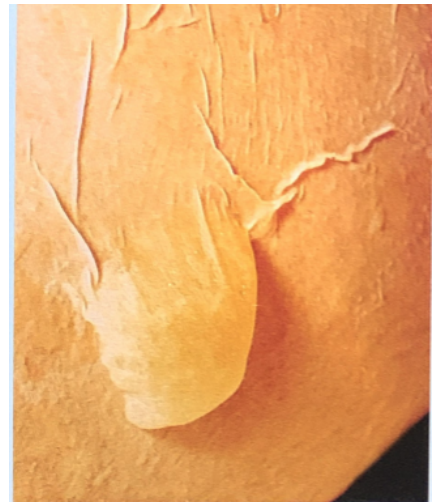
- Etiologi
  - Läkemedel - 80%
    - Debuterar oftast 1-4v efter insättning
    - Vanliga läkemedel
      - Allopurinol
      - Antibiotika (sulfa)
      - Antiepileptika
      - Furosemid
      - Analgetika
      - PPI
      - ACE
  - Infektioner
    - Oftast Mycoplasma pneumoniae

Symptom

- Prodomer några dagar:
  - Feber
  - Sjukdomskänsla
  - Övre luftvägssymptom
- Sedan:
  - Akut smärtsamt exantem i ansikte och bål, progress till extremiteter
  - Epidermis lossnar - Stora slappa blåsor tillkommer
  - Liknar brännskador
  - Huden är lättblödande och infektiöskänslig
  - Hår och naglar kan lossna
  - Slemhinnor smärta >90%
  - Allmänpåverkan (ffa vid TEN)

Diagnostik

- Klinisk diagnos +
  - Stansbiopsi styrker diagnos

FIGUR 20.17 Toxisk epidermal nekrolys. Utbrett, några dagar efter den akuta reaktionen.

FIGUR 20.18 Toxisk epidermal nekrolys.

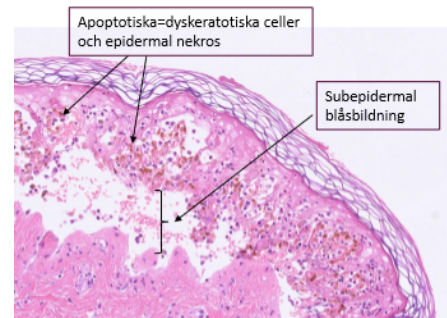
FIGUR 20.19 Toxisk epidermal nekrolys där också ögonbrynen har skadats.

- Nikolskys tecken
  - Epidermis lossnar vid lätt gnuggning av huden

Differentialdiagnostik

- SSSS
  - SSSS har en ytligare nekrolys - Diffas via biopsi
- Erytema multiforme
- Pemfigus
- Bullös pemfigoid
- Bullös impetigo
- AGEP

/Toxisk epidermal nekrolys (TEN)

Handläggning

- IVA fall
- Läkemedel
  - Sätt ut alla icke-livsnödvändiga läkemedel
  - Symptomatisk behandling, testa ge någon av dessa
    - Anti-TNF α
    - Cikloprin
    - IVIG
    - Plasmafares
- Kräver multidisciplinärt omhändertagande via:
  - ÖNH
  - Ögon
  - Hud
  - Plastikkirurg
  - Infektion
  - Gyn
- Stor sepsis risk
- Fortlöpande ögonkontroller

AGEP

Allmänt

- Acute Generalized Exanthematous Pustulosis
- Läkemedelsutlöst överkänslighetsreaktion

Epidemiologi

- 1-5/miljon
- Lite vanligare hos vuxna
- Mortalitet 5%

Patogenes

- Etiologi:
  - Läkemedel (90%)
    - Antibiotika
    - NSAID
    - Kalciumkanalblockerare

Symptom

- Debut några dagar efter exponerat läkemedel
- Feber
- Små, sterila pustler på erytematös och ödematös hud
- Lokalisation
  - Börjar i ansikte och intertriginöst
  - Sprids snabbt över stora hudområden
- Pågår 2v - Fjällande hud efter läkning
-

Diagnostik

- Anamnes - Läkemedel
- Biopsi
- Neutrofili, hög CRP

Differentialdiagnostik

- Pustular psoriasis

Handläggning

- Omedelbar seponering av misstänkt läkemedel
- Ev. lokal kortison/antihistamin
- Ev. inläggning

DRESS

Allmänt

- Drug Rash with Eosinophilia and Systemic Symptoms
- En allvarlig läkemedelsreaktion som påverkar flera organsystem samtidigt
- Klassificeras som en allvarlig kutan läkemedelsreaktion (SCAR)

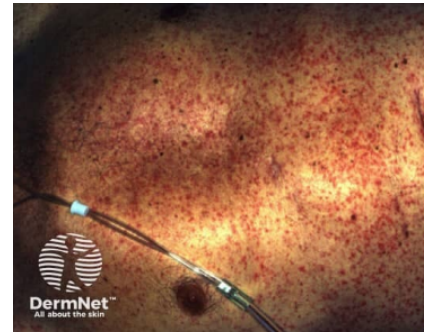

Epidemiologi

- 10/100 000
- Vanligast hos vuxna

Patogenes

- Etiologi
  - Läkemedel
- Patogenes
  - Fördröjd T-cellsmedierad immunreaktion
  - Vävnadsskada via cytotoxiska T-celler och cytokiner

Symptom

- 2-8v efter insatt läkemedel
- Feber & Nedsatt AT
- Myalgi & Atralgi
- Ansiktsödem
- Hud:
  - MPE
  - Purpura
  - Blåsbildning
  - Pustler

Diagnostik

- Klinisk triad av:
  - Hög feber
  - MPE
  - Organpåverkan
- RegiSCAR kriterier:
  - Sjukhusvård
  - Läkemedelsrelaterad reaktion
  - MPE
  - Feber >38°C
  - Lymfadenopati
  - Organpåverkan
    - Oftast hepatit
  - Blodförändringar
    - Tex: Eosinofili

Differentialdiagnostik

- SJS/TEN
  - Epidermal avlossning, saknar eosinofili
- AGEP
  - Snabbare debut, sterila pustler
- Virala exantem
  - Ingen organpåverkan

- Serumsjuka
  - Ingen eosinofili eller leverpåverkan

Handläggning

- Akut
  - Omedelbar utsättning av misstänkt läkemedel
- Övervakning
  - Sjukhusinläggning vid allvarliga fall
  - Vätske- och elektrolythantering
- Farmakologisk behandling
  - Prednisolon vid allvarliga symptom.
- Symptomatisk behandling
  - Kortisonkräm och mjukgörande
  - Antihistaminer vid klåda

Erythema nodosum

Allmänt

- "Knölros"
- Typ av panniculit - inflammation i fettväven under huden

Epidemiologi

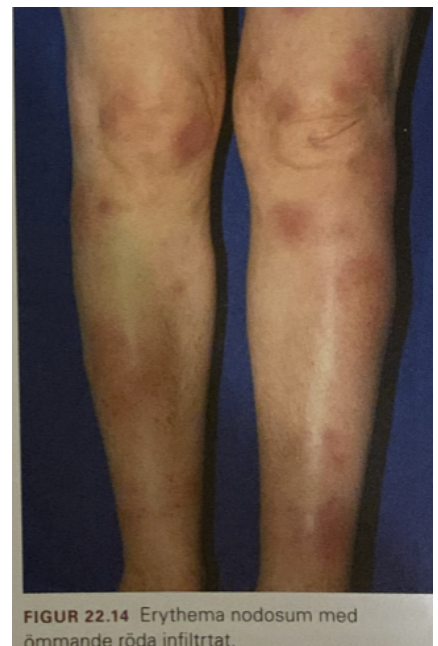
- Kvinnor 20-40 år

Patogenes

- Immunologisk reaktion
- Immunsystemet reagerar på infektioner, läkemedel eller andra triggers
- Leder till inflammation i subkutana fettvävnader
- Etiologi
  - NO - NO etiology found (60%)
  - D - Drugs
  - O - Oral contraceptives (P-pillar)
  - S - Sarcoidosis (Löfgrens)
  - U - Ulcerös kolit, Crohns
  - M - Microorganisms (Infektioner tex TB, Hepatit, Salmonella)

Symptom

- Smärtsamma, blårröda knölar (vanligtvis 2–5 cm stora) på framsidan av underbenen.
- Ofta symmetriska utslag på båda benen.
- Feber, trötthet och ibland ledvärk.

- Ingen ulceration eller nekros i huden.

Diagnostik

- Klinisk diagnos
- Biopsi vid osäkerhet

Handläggning

- Vila och högläge av ben
- Behandla underliggande orsak, tex infektion eller läkemedel
- Ibland NSAID

Fixt läkemedelsutslag (FDE)

Allmänt

- Fixed Drug Eruption (FDE)
- Fixerad = Utslagen kommer på samma ställe varje gång man exponeras för läkemedlet
- GFDE - Generalized Fixed Drug Eruption
  - Allvarligare form
  - Drabbar äldre (65+)

Patogenes

- Läkemedelsorsakad

Symptom

- 1-2v efter insatt LM
- En eller några runda skarpt avgränsade röda och svullna utslag
- Central blåsa
- Lokalisation
  - Läppar & Ansikte
  - Händer & Fötter
  - Genitalia
- PIH

Diagnostik

- Klinisk diagnos

Handläggning

- Seponera läkemedlet
- Symptomatisk behandling
  - Kortisonkräm

FDE

GFDE

Bett och infestationer

Skabb

Allmänt

- Kvalster: *Sarcoptes scabiei hominis*
- 0,4 mm stor
- Smittas genom tät direktkontakt
- Mistänk alltid skabb vid klåda

Epidemiologi

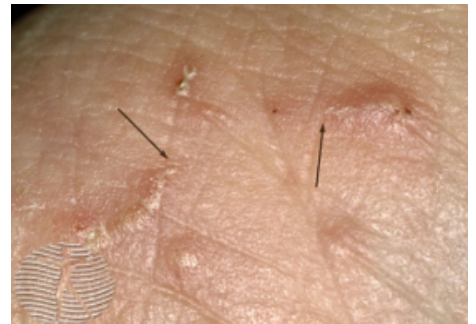
- Vanligt i trångboddhet
- Vinter

Symptom

- Svår klåda
- Exkorationer
- Ofta symptom över hela kroppen trots att man bara brukar ha 10-20 skabb på kroppen

Diagnostik

- Utredning
  - Skabbgångar
  - Lokalisation:
    - Mellan fingrar
    - Handleder
    - Tår
    - Men även bröst, penis, navel
- Anamnes:
  - Omgivningsfall
  - Klåda sämre nattetid
- Diagnostik
  - Undersök hela huden
  - Särskilt mellan fingrar
  - **Identifikation av skabbdjur krävs för diagnos**
  - Gör med dermatoskopi
  - Annars dras skabbdjur ut och placeras på objektglas för mikroskopi

Differentialdiagnostik

- Eksem, särskilt sekundärinfekterade eksem
- Prurigo nodularis
- Lymfomatoid papulos

- Andra infestationer och bittreaktioner
- Dermatitis herpetiformis

Handläggning

- Enbart efter diagnos
- Efter kroppstvätt. Smörj **Tenutex** över hela kroppen, ej huvud
  - Samtliga familjemedlemmar bör göra
- Ska sitta 24h

Huvudlöss

Epidemiologi

- Sommaren vanligast
- Efter skolornas terminstart brukar epidemier börja
- Sprids genom kontakt hår mot hår
- Smitta via kammar och mössor ytterst ovanligt
- Lever på blod, inte smuts, därför kan alla drabbas

Patogenes

- Pediculus capitis

Symptom

- Klåda i hårbotten
- Ibland
  - Exkorationer
  - Svart puder på kudden - avföring

Diagnostik

- Luskam mot vitt underlag
- Diagnos ställs genom att hitta levande löss
- Kamma hela familjen (alt. hela klassen)

Handläggning

- Hedrin eller NYDA
  - Förstahandsval
- Tenutex
  - Andrahandsval
- + Noggrann finkamning

Flatlöss

Epidemiologi

- Smittar via nära kroppskontakt
- Inte lika vanligt idag då allt fler rakar pubis

Patogenes

- Phtirus pubis

Symptom

- Klåda (och ev eksem)
- Lokalisation
  - Pubisregionen
  - Skägg, axiller, ögonbryn

Diagnostik

- Fynd av flatlöss

Handläggning

- Tenutex 48h

Väglöss

Epidemiologi

- Vanligt i urbana områden
- Förekommer oftast i hotell, bostäder, transportmedel och andra platser med hög mänsklig aktivitet

Patogenes

- Cimex lectularius
  - Skinnbagge
- Bor i väggar och möbler
- Kommer ut på natten
- Överlever mellan -19 och 45 grader C

Symptom

- Klinade urtikariella papler
- Ofta i rad eller grupp

- Blod på sängkläder
- Avföring vid madrassen

Diagnostik

- Inspektion av sängar, madrasser och möbler för att hitta levande insekter eller ägg.

Differentialdiagnostik

- Loppor
  - Liknande bett men ofta runt anklarna
- Myggbett
  - Mer spridda och inte i grupper.
- Allergiska reaktioner
  - Kan se ut som bett men utan andra tecken på väggloss.
- Skabb
  - Kliande utslag som ofta förekommer i intertriginösa områden.

Handläggning

- Identifiera och åtgärda orsaken genom att sanera bostaden.
  - Dammsuga, tvätta textilier i hög temperatur (>60°C).
  - Professionell skadedjursbekämpning med kemiska eller värmebehandlingar.
- Symptomatisk behandling
  - Antihistaminer eller kortison mot klåda
- Förebyggande åtgärder
  - Undvik att ta in begagnade möbler utan inspektion.
  - Kontrollera bagage och textilier efter resor

Klädlöss

Patogenes

- Pediculosis corporis
- Läger ägg och bor i klädsömmar som har kontakt med hud

Symptom

- Kliande rodnande papler på bettställen
- Exkorationer
- Ärr
- Hypopigmenteringar

Diagnostik

- Fynd av löss i sömmar

Handläggning

- Behandla enbart kläder
  - Maskintvätt >60 C
  - Stryk sömmar

Loppor

Patogenes

- Pulex irritans
- Kan hoppa 0,5m
- Ofta bett av loppor som lever på djur (fågel, hund, katt)
- Lopporna brukar inte kolonisera människan utan hoppar från husdjuret till människan och biter den
- Kan fungera som vektor för olika sjukdomar, tex pest, tyfus

Symptom

- Urtikariella papler
- Central hemorragisk punktum
- Oftast på underben

Diagnostik

- Klinisk diagnos

Handläggning

- Topiskt kortison/antihistamin
- Undersök och behandla även husdjur

Fågelkvalster

Epidemiologi

- Temporär parasit hos människor, vanligtvis från fågelbon nära bostäder
- Vår och sommar

Patogenes

- Suger blod från fåglar

- Kan tillfälligt bita människor vid brist på värdar

Symptom

- Röda, kliande utslag, ofta grupperade
- Vanligt på exponerad hud

Diagnostik

- Anamnes
  - Kontakt med fågelbon.
- Inspektion av miljön för kvalster eller fågelbon

Differentialdiagnostik

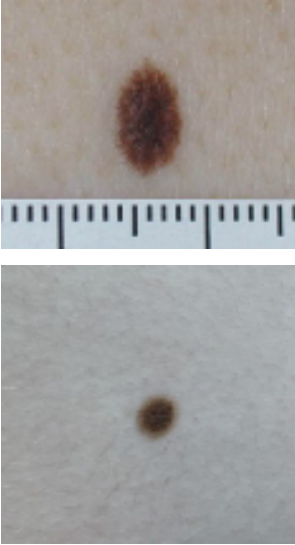

- Loppor
- Vägglöss
- Skabb

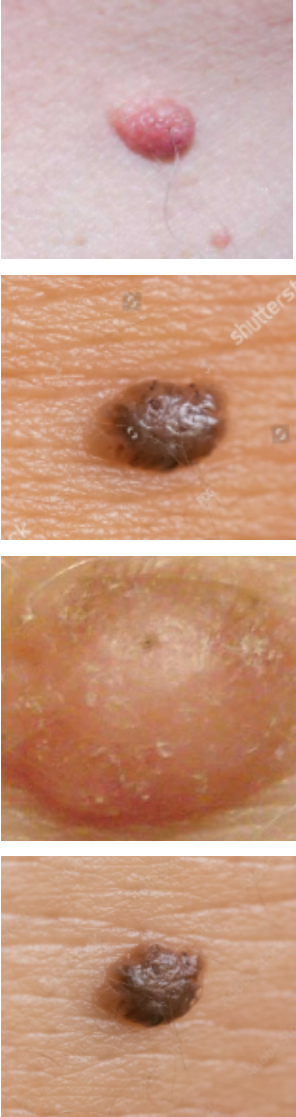

Handläggning

- Avlägsna fågelbon
- Sanera området
- Symptomatisk behandling med antihistaminer/kortison

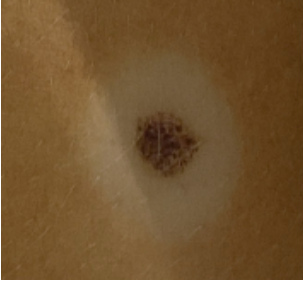

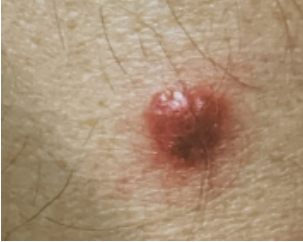

Hudtumörer

Benigna tumörer

Nevustyper	Handläggning	Bilder
Junction nevi	Ingen åtgärd	
Compound nevi	Ingen åtgärd	

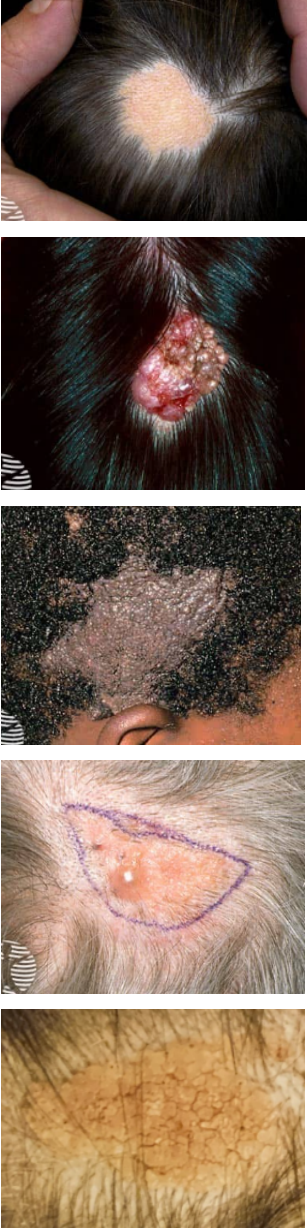
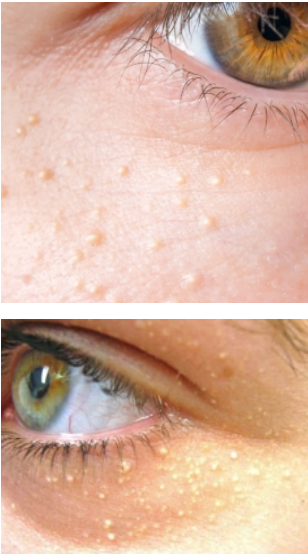
<p>Intradermala nevi</p>	<p>Ingen åtgärd</p>	
<p>Dysplastiska nevi</p>	<p>Excision om grav atypi eller tecken på förändring; noggrann uppföljning</p>	

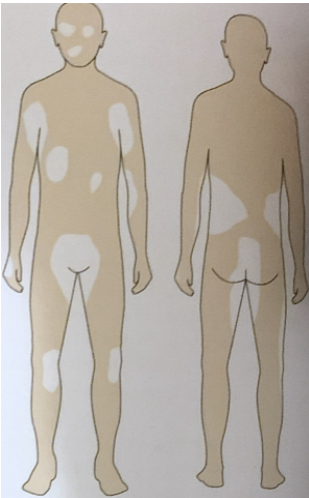

<p>Kongenitala melanocytära nevi</p>	<p>Risk för melanomutveckling vid större lesioner (>20 cm)</p> <p>Kirurgisk excision vid förändring eller kosmetiska skäl</p> <p>Livslång uppföljning vid stora nevi</p>	
<p>Halonevus</p>	<p>Ingen behandling om benign</p> <p>Differentialdiagnos till melanom</p> <p>Dermatoskopi, excision vid osäkerhet</p>	
<p>Nevus spilus</p>	<p>Ingen åtgärd</p>	
<p>Blått nevus</p>	<p>Ingen åtgärd</p>	
<p>Spitz nevus</p>	<p>Svår att skilja från melanom</p> <p>Excision för histopatologisk diagnos</p>	
<p>Reeds nevus</p>	<p>Ingen åtgärd</p>	

Beckers nevus	Ingen åtgärd	
Dermatofibrom	Ingen åtgärd	
Lentigo solaris	<p>Ingen åtgärd</p> <p>Laser/kryo vid kosmetiska problem</p>	

<p>Seborroiska keratoser</p>	<p>Ingen åtgärd</p> <p>Curettage/Kryo/Laser vid kosmetiska problem</p>	
<p>Dermatosis papulosa nigra</p>	<p>Ingen åtgärd</p>	

<p>Nevus sebaceus</p>	<p>Excision i vuxen ålder p.g.a. risk för basalcellscancer</p>	
<p>Milier</p>	<p>Ingen åtgärd</p>	

<p>Juvenilt xantogranulom</p>	<p>Ingen åtgärd</p>	
<p>Keloid</p>	<p>Tryckbehandling</p> <p>Steroidinjektioner</p> <p>Ev. excision med strålning</p>	
<p>Vitiligo</p>	<p>Solskydd</p> <p>Topikala steroider/kalcineurinhämmare</p> <p>UVB-terapi</p>	

<p>Melasma</p>	<p>Solskydd</p> <p>Hydrokinon</p> <p>Retinoider</p> <p>Ev. laserbehandling</p>	
<p>Kongenital dermal melanocytos</p>	<p>Ingen åtgärd</p>	
<p>Infantila hemangiom</p>	<p>Ingen åtgärd</p> <p>Propanolol vid hotande vitalfunktion (t.ex vid läpp, eller näsa osv osv.)</p>	
<p>Körbärsangiom</p>	<p>Ingen åtgärd</p>	
<p>Pyogent granulon</p>	<p>Excision eller curettage med elektrokauter</p>	

Nevus flammeus	Pulsad färglaser	
Spindeltelangiectasi	Ingen åtgärd	
Storkbett	Ingen åtgärd	
Telangiectasier	Ingen åtgärd	

Aktiniska keratoser

Allmänt

- Ytliga solskador i epidermis

Epidemiologi

- Vanligt hos äldre
- Ljushylta
- 1/3 av 50+ har aktiniska keratoser
- Män > Kvinnor
- Kan förekomma vid 20-30 åå, men mycket vanligare 50+

Patogenes

- AK är ett mycket tidigt förstadium till SCC
- Sker pga stor solexponering

- Riskfaktorer:
  - Ljushylthet
  - Hög ålder
  - Frekventa resor till soliga länder
  - Immunosuppression

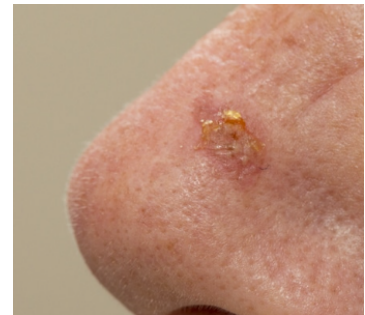
Symptom

- Enstaka eller multipla, rodnade, fjällande fläckar i solexponerad hud
- Ofta 3-10 mm
- AK känns oftast sträva
- Patienten upplever oftast att de har "ett eksem som inte läker trots smörjning"
- Ibland ger AK upphov till klåda

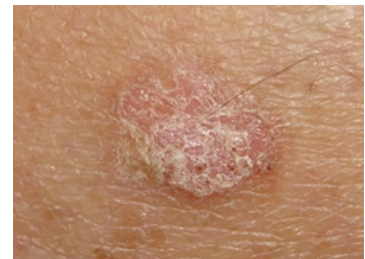
Diagnostik

- Klinisk diagnos
- Biopsi vid osäkerhet
  - Grad I - lätt skivepiteldysplasi
  - Grad II - medelsvår skivepiteldysplasi
  - Grad III - svår skivepiteldysplasi (Mb Bowen)

Differentialdiagnostik

- Superficiellt basaliom
- Mb Bowen
- SCC
- Seborroisk keratos
- Psoriasis

Handläggning

- Behandling beror på flera faktorer
  - Enstaka AK
    - Curettage + Kryo
  - Multipla AK
    - Fotodynamisk terapi (smörj sedan bestråla)
      - Tex med Imikvimod (Aldara)
  - Expektans
    - Äldre kosmetiskt opåverkade patienter
  - AK på ben
    - Curettage + Bränning
      - Låker bättre (ben)
      - Men lämnar ärr
- Patientinformation
  - Info om diagno
  - Stor risk för nya AK i framtiden

- Ge solskyddsråd

Seborroiska keratoser

Epidemiologi

- Äldre

Symptom

- Kan vara flera färger, ofta rosa-gul-brun-grå-svart
- Skarp avgränsade
- Mjuka
- Ibland upphöjda som plack, ibland som vårtor

Diagnostik

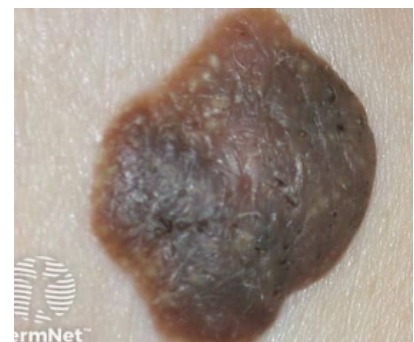
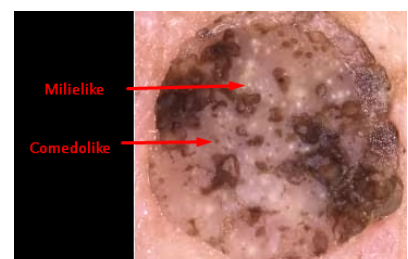
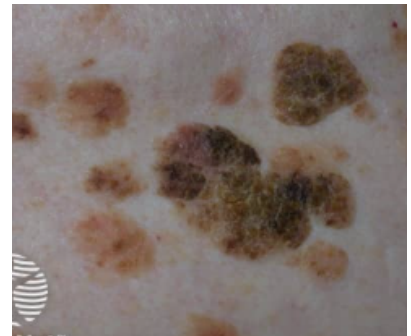
- Helkroppsinspektion
- Dermatoskopi
  - Förekomst av milieliknande cystor (vita prickar)
  - Förekomst av komedoliknande öppningar (svarta prickar)
  - Wobble sign
    - När dermatoskopet vickas fram och tillbaka
    - Seborroiska keratoser följer med dermatoskopet när detta görs

Differentialdiagnostik

- Lentigo solaris
- Melanocyttärt nevus
- Skin tag
- Verruca vulgaris
- Cornu cutaneum
- Melanom i huden
- Lentigo maligna
- Pigmenterad aktinisk keratos
- Aktinisk keratos
- Mb Bowen
- SCC
- Basalcellscancer

Handläggning

- Behandlas inte i normalfall
- Kan dock curretteras med ev. kryo
- Ingen uppföljning behövs

Basaliom (basalcellscancer)

Epidemiologi

- Vanligaste formen av hudcancer
- Riskfaktorer
  - Intermittent intensivt solande
  - Ljushylthet
  - Hög ålder
  - Immunosuppression

Patogenes

- Växer långsamt men destruktivt
- Ger ej metastaser

Symptom

- Knuta/Eksemliknande fläck/Sår som inte vill läka
- Kan vara Ulcererade/Pigmenterade/Hyperkeratotiska/Cystiska
- 3 typer
  - Nodulär BCC (30%)
    - Huvud-hals regionen
    - Glansig, genomskinlig knottra
    - Vaskulariserad
    - Ulcerar ofta i mitten
  - Superficiell BCC (20%)
    - Bål regionen
    - Lätt fjällande
  - Morfeiforma BCC (6%)
    - Huvud-hals regionen

Diagnostik

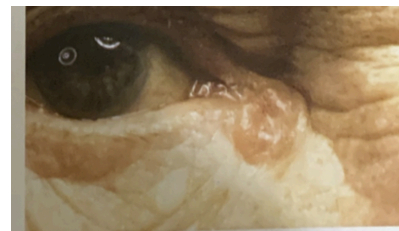
- Osäker diagnos - Stansbiopsi
- Om okänslig plats - Excidera och skicka till PAD

Differentialdiagnostik

- AK
- Mb Bowen
- SCC
- Keratoakantom

Handläggning

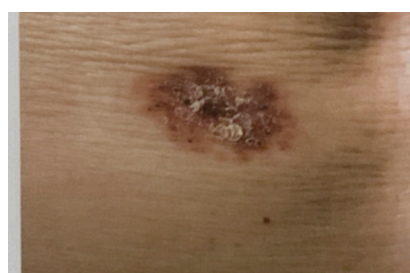
- Beror på

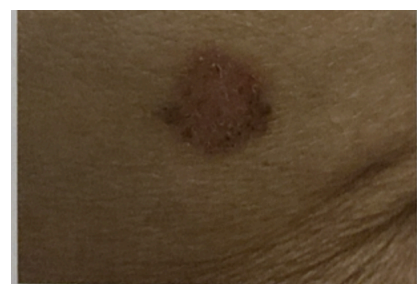
FIGUR 29.14 Basalcellscancer, nodulär typ. Kan ulcerera.

FIGUR 29.15 Nodulär basalcellscancer på kinden utan ulceration.

FIGUR 29.16 Basalcellscancer, superficiell typ. Delvis pigmenterad, på ryggen.

FIGUR 29.17 Basalcellscancer, superficiell typ.

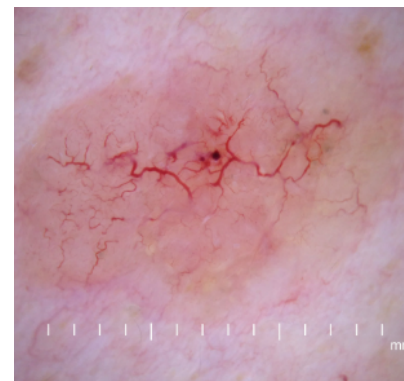

FIGUR 29.18 Morfeiform basalcellscancer på bålen.

- Lesionens aggresivitetsgrad
- Lesionens storlek och lokal
- Patientens ålder
- Excision vid:
  - BCC i ansikte
  - BCC av medel-högaggressiv typ
  - Recidiv
- Mohs kirurgi
  - Vid tigha ansiktsområden
- Curettage + Kryo
  - Låg-medelaggressiv
  - Utanför ansiktet
  - Ibland på tex kinder
  - EJ på ben pga risk för bensår
- Curettage + Elektrodesiccation
  - Lågaggressiva
  - Ben
- Imikvimod (Aldara)
  - Superficiella BCC

FIGUR 29.19 Morfeiform basalcellscancer, en lokalt högaggressiv tumör.

Mb Bowen

Allmänt

- Samma sak som skivepitelcancer in situ

Epidemiologi

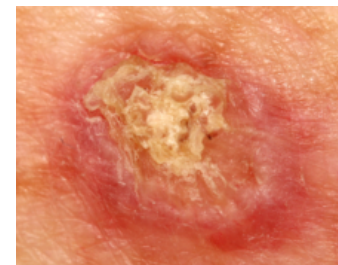
- Ovanlig före 40 åå

Patogenes

- Riskfaktorer
  - Solexponering
  - Immunosuppression

Symptom

- Skarpt avgränsad fjällande rodnad
- Lokalisation
  - Huvud-hals
  - Bål

- Extremiteter

- Kan förekomma genitalt i form av PIN, VIN och AIN

Diagnostik

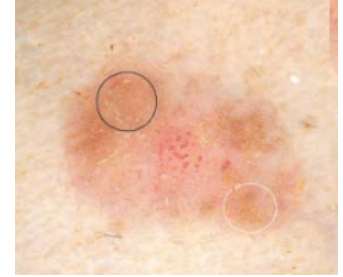
- Dermatoskopi
  - Glomerulära kärl (kärl i små kluster)
  - Vita fjäll
  - Ytliga erosioner
- Stansbiopsi
- Excision och skicka till PAD

Differentialdiagnostik

- Superficiellt basaliom
- Psoriasis
- Eksem
  - Eksem kliar vilket Mb Bowen inte gör

Handläggning

- Excision
- Curettage + Kryo
- Curettage + Bränning
- Fotodynamisk terapi
- Imikvid

Skivepitelcancer

Allmänt

- Invasiv cancer som utgår från keratinproducerande celler i huden

Epidemiologi

- Äldre
- Män > Kvinnor

Patogenes

- Riskfaktorer

- Aktiniska keratoser
- Tidigare hudcancer
- Ljushylta
- Immunsupprimerade
- Etiologi
  - Solexponering (Speicellt UVB)
  - Rökning
  - Åldrande
  - Immunsuppression

Symptom

- Några millimeter till decimeter stor rodnad med central fjällning och krusta
- Kan ulcerera
- Kan smärta
- Växer över veckor-månader
- Lokaliserade på solexponerade områden
  - Ansikte
  - Läppar
  - Öron
  - Händer
  - Underarmar
  - Underben

Diagnostik

- Biopsi
  - Om oklar diagnos och svårt ställe att excidera
  - Differentieringsgraden är viktig att veta för rätt excisionsmarginal
- Excision med analys av PAD
  - Om lätt att excidera
- Palpation av regionala lymfkörtlar

Differentialdiagnostik

- Aktinisk keratos
- Basaliom
- Keratoakantom
- Seborroisk keratos

Handläggning

- Excision
  - 4-6 mm marginal om
    - Okomplicerade tumörer
    - Keratoakantom

- 6-10 mm marginal om
  - Komplicerade tumörer
- Mohs kirurgi
  - Ansikte
  - Recidiv

Maligt melanom

Allmänt

- 4 typer
  - Superficiellt spridande melanom (SSM) - 65%
  - Nodulärt melanom (NM) - 25%
  - Lentigo maligna melanom (LMM)
  - Akvalt lentiginöst melanom (ALM)

Epidemiologi

- Något vanligare bland män
- Medianålder 68 år

Patogenes

- Etiologi
  - Solexponering
- Riskfaktorer
  - Ljushylta
  - Stor mängd nevi
  - Stora nevi
  - Familjärt melanom
  - Immunosuppression
  - Tidigare melanom

Symptom

- Inga symptom
- Patienten noterar ett förändrat nevus alt ett nytt snabbt växande nevus

Diagnostik

- Skilj på melanocytärt nevus mha ABCDE:
  - Assymetri
  - Border
  - Color

- Diameter (>6 mm)
- Evolution
- "The ugly duckling sign"
  - Om ett nevus sticker ut tydligt jämför med andra på kroppen bör det undersökas extra noggrant
- Dermatoskopi
  - Chaos and clues
    - Är den oregelbunden i mönster eller färg?
      - Om nej - Benign
      - Om ja - Gå vidare
    - Har den någon ledtråd? (Clue)
      - Blå/Grå strukturer
      - Eccentrisk strukturlös area
      - Tjocka linjer
      - Svarta prickar
      - Radiella linjer, pseudopods, segmentala
      - Vita linjer
      - Parallella linjer, ridges eller kaos
      - Polymorfa kärl
      - Angulerade linjer
- Excision
  - För att säkerställa diagnosen krävs excision av hela förändringen
    - 2mm radikalitet

Differentialdiagnostik

- Alla typer av melanocytära nevus
- Lentigo solaris
- Basaliom
- SCC
- Kutana metastaser
- Dermatofibrom
- Seborroisk keratos
- Angiom, angiokeratom
- Hypertrofiskt ärr, keloid
- Subungual blödning (subungualt melanom)
- Kronisk paronyki (subungualt melanom)
- Melanonychia striata (subungualt melanom)

Handläggning

- Excision
  - Huvud hals region/ALM
    - 10-20 mm
  - Bål/Extremiteter
    - In situ
      - 5 mm
    - Breslow < 2 mm
      - 10 mm

- Ner till muskelfascia
- Breslow > 2 mm
  - 20 mm
  - Ner till muskelfascia
- Breslow > 1 mm - Gör Sentinel lymph node biopsi

Keloider

Allmänt

- Överdrivna fibroproliferativa ärr
- Växer bortom gränserna för ursprunglig vävnadsskada
- Regresserar inte spontant
- Resultatet av överdriven kollagenproduktion under sårhäkning

Epidemiologi

- Vanligare hos Fitzpatrick 4-6
- Oftast 10-30 år

Patogenes

- Överproduktion av kollagen i ärrvävnad

Symptom

- Upphöjda, fasta, glänsande ärr
- Sträcker sig utanför den ursprungliga skadan

Diagnostik

- Klinisk diagnos

Differentialdiagnostik

- Dermatofibrom
- Granulom
- Lipom

Handläggning

- Behandling är kosmetisk
- Finns många behandlingar, ex:
  - Kirurgi
  - Kortison
  - Imkvimod
  - Kryoterapi

- Etc....

Dermatofibrom

Allmänt

- Även kallat Fibröst histocytom

Epidemiologi

- Oftast vuxna
- Kvinnor > Män

Symptom

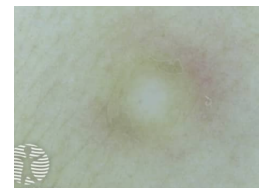
- 1 cm stor centralt fibrös, hård, vitaktig knuta med perifer pigmentering
- Kan vara lätt upphöjd, i nivå med huden eller lätt nedsänkt
- Fritt försjukbar mot subkutis
- Lokalisation
  - Extremiteter oftast
- Kan vara multipla
- Kan klia
- Ibland föregås de av insektbett eller follikulit

Diagnostik

- Dimple sign
- Dermatoskop
  - Vit centralt
  - Pigmenterad runt

Handläggning

- Ingen åtgärd

Keratoakanthom

Allmänt

- En typ av högt differentierad SCC
- Väldigt snabbväxande

Epidemiologi

- Ljushylta
- Äldre
- Män

Patogenes

-

Symptom

- Solitär, snabbt växande noduli
- Vulkanformad
- Central hornplugg
- Solexponerade ytor

Diagnostik

- Kan inte skiljas från SCC i dermatoskopi/histologi
- Kan gå i spontanregress
  - Enda sättet att veta att det faktiskt var ett keratoakantom

Differentialdiagnostik

- SCC
- Nodulär Basaliom

Handläggning

- Behandlas som SCC
- Excideras med 4 mm marginal

Hudlymfom

Allmänt

- Kallas även Mycosis fungoides, kallas även Kutant T-cells lymfom
- Vanligaste lymfomet med hudengegemang

Epidemiologi

- Medianålder 60 år
- Män > Kvinnor

Patogenes

- Patch stage (Bild 1, 2)
  - Asymptomatska
- Plaque stage (Bild 3, 4)
  - Kliande
  - Röda
- Tumour stage

Symptom

- Börjar som tunna, **klåda**, ofta eksem/psoriasis liknande fläckar/plack.
- Långdraget förlopp
- Övergår sedan långsamt till tjockare infiltrat och tumörer
- Debut till tumörstadium tar 15-20 år

Diagnostik

- Kliniska fynd + Histopatologi

Differentialdiagnostik

- Eksem
- Psoriasis

Handläggning

- Kortisonkräm
- Ljusbehandling (UVB)
- Cytostatika
- Immunmodulerande

Plaque stage mycosis fungoides

Blod och lymf

Bensår

Symptom

- Svårläkt sår - Sår som inte läkt efter 4-6v
- Typer av svårläkta sår
  - Venöst sår
  - Arteriellt sår
  - Ateriovenöst sår
  - Diabetessår
    - Angiopati + Neuropati
    - Mikroangiopati - Liknar arteriella sår men ofta mer distalt (Tåspetsar)
  - Neuropatiska
    - Påverkan
      - Motorisk
        - Felställning/anatomi påverkan
      - Sensorisk
        - Känner inget
      - Autonom
        - Torr pga nedsatt svettsekretion
    - Sår oftast plantart
    - Nedsatt sensibilitet
    - Torrhet
    - Felställningar
  - Atypiskt sår
  - Traumatiskt sår
  - Trycksår

Diagnostik

- Ta reda på bakomliggande orsak
- Anamnes

- Klinik
- Ankel/arm index (ABI)

Handläggning

- Behandla orsaken
- Kompression (VIKTIGAST)
  - Ödemet är den största behandlingshämmande faktorn
- Smärtlindra
- Överanvänd inte antibiotika
- Om det inte svarar på behandling - Ta biopsi (3 mm stans)

Venösa bensår

Allmänt

- Svårläkt sår - Sår som inte läkt efter 4-6v

Patogenes

- Etiologi
  - Bensår är ett symptom
  - Vanligaste orsaken till venöst bensår är venös insufficiens
  - Venös insuff sker ofta till följd av varicer
  - Klaffarna i venenra sluter inte tätt
  - Försämrade venöst återflöde till hjärtat
  - Ökat tryck i venerna
  - Ödem
  - Hypoperfusion till vävnader
  - Bensår

Symptom

- Tyngdkänsla
- Smärta
- Ödem
- Sår runt ankeln
- Varicer
- Hemosideros - Rödbrun pigmentering
- Lipodermatoskleros
- Atrophie blanche
- Gulaktig fibrin i såret
- Hypostatiskt eksem

Diagnostik

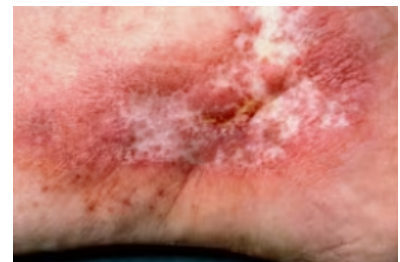
- Fynd av ovanstående tecken
- Palpabla pulsar och normalt ABI

Differentialdiagnostik

- Arteriellt bensår
- Malignitet

Handläggning

- KOMPRESSION

- Behandla orsak
- Kirurgisk behandling:
  - Ytlig insuff + Normala djupa vener
    - Invasiv behandling
  - Ytlig insuf + Djup insuff
    - Invasiv behandling
  - Normala ytliga vener + Djup insuff
    - Livslång kompression
- Hypostatisk eksem
  - Kompression
  - Kaliumpermanganat
  - Kortison G3
  - Salvstrumpa

Arteriella bensår

Allmänt

- 15% av alla bensår

Epidemiologi

- Etiologi
  - Ateroskleros med stenosering eller ocklusion
  - Ischemisk hudnekros
  - Claudicatio intermittens
  - Ischemisk hjätsjukdom
- Riskfaktorer
  - Rökning
  - Hypertoni
  - Hyperlipidemi
  - Diabetes

Symptom

- Smärtsamt, särskilt nattetid
  - Sänka foten nedom sängen brukar hjälpa pga ökad vaskularisering
- Blek fot vid liggande - Värre vid elevation av ben
- Såret är:
  - Djupt
  - Nekrotiskt
  - Ibland exponering av senor/skelett
- Frånvaro av hårväxt
- Lokal:
  - Fot

Diagnostik

- Svårt palpabla pulsar
  - Dorsalis pedis hittas aldrig
  - Om den hittas utesluter det arteriell insuff
- Lågt ABI
  - Referensintervall
    - Normalt
      - $> 0,9$
    - Måttlig arteriell insuff
      - $0,7-0,9$
    - Betydande arteriell insuff
      - $0,5-0,7$
    - Kritisk ischemi
      - $< 0,5$
  - Falskt för högt vid mediaskleros
  - Ta då istället tåtryck
- Långsam kapillär fyllnad i tånagel

Differentialdiagnostik

- Venöst bensår
- Malignitet

Handläggning

- Ta reda på orsak
- Behandla orsak
- Kompression
- Smärtlindra
- Kirurgisk
  - Ballongdilatation (PTA)

Leukocytoklastisk vaskulit

Allmänt

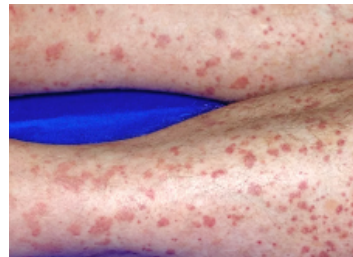
- Småkärlsvaskulit
- Leukocytoklasi = Kärlsönderfall

Epidemiologi

- Vanligare bland äldre

Patogenes

- Etiologi
  - Infektioner
    - Strp, HCV, HIV
  - Läkemedel
    - AB, Diuretika, NSAID
  - Autoimmuna sjukdomar
    - Lupus, RA
- Patogenes
  - Antigen-Antikropp bildar immunkomplex
  - Fastnar i mindre kärl
  - Inflöde av neutrofiler
  - Skada på kärlväggen
  - Läckage av vätska och blod
  - Purpura

Symptom

- Akut debut
- Bilaterala purpura och petechier på underben (Ej borttryckbara)
- Ibland systemiskt engagemang (Njurar, Leder, GI)

Diagnostik

- Klinisk bild + Anamnes på nytt LM/Nylig infektion
- Bekräfta med biopsi
- Blodprover
  - Urinsticka
  - Inflammationsmarkörer
  - Leverprover & Njurprover
  - Elfores
  - Halsodling

Handläggning

- Behandla orsak
- Symptomatisk behandling
- Läker spontant

Nevus flammeus

Allmänt

- Kapillär missbildning
- Sturge-Weber's syndrom
  - Naevus flammeus i Nervus trigeminus
  - Ger epilepsi, glaukom, kognitiv nedsättning

Epidemiologi

- Bebisar

Symptom

- Synligt vid födseln
- Växer med barnet
- Oftast unilateral

Diagnostik

- Klinisk diagnos
- Borttryckbar

Differentialdiagnostik

- Nevus simplex

Handläggning

- Kan behandlas med laser kosemtiskt

FIGUR 28.40 Nevus flammeus (eldsmärke), en kapillär missbildning som inte spontant läker.

Infantila hemangiom

Epidemiologi

- Vanligaste benigna hudtumören hos barn
- 1-2% av nyfödda
- Vanligare hos prematura

Patogenes

- Finns inte vid födelsen
- Uppstår inom några veckor med snabb tillväxt
- Försvinner alltid spontant från ca 1 års ålder under loppet av 3-4 år

Symptom

- Lokal
  - Huvud-hals oftast

Diagnostik

- Klinisk diagnos
- Ev. biopsi

Handläggning

- Oftast ingen behandling
- Behandlas med propranolol vid komplikationer

Storkbett

Patogenes

- Orsakas av dilation av kapillärer i huden.
- Medfödd vaskulär missbildning som är godartad.
- Vanligt hos nyfödda, särskilt på områden med tunn hud.

Symptom

- Rödaktiga fläckar
- Ofta symmetriska
- Lokalisation
  - Panna, ögonlock, överläpp, bakhuvud eller nacke
- Blir tydligare vid gråt, ansträngning eller temperaturförändringar
- Bleknar oftast spontant inom det första levnadsåret (men kan kvarstå i nacken)

Diagnostik

- Klinisk diagnos

Handläggning

- Ingen behandling
- Spontan läkning

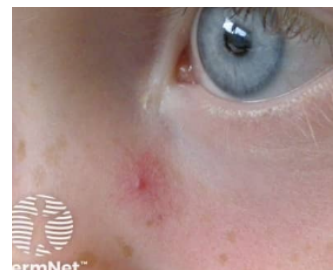
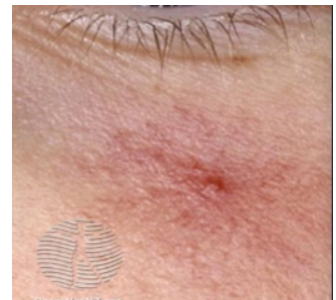
Telangiektasier

- Synliga små kärl i huden
- Ses vid:
  - Rosacea
  - Solskadad hud
  - Steroidatrofi
  - Systemisk skleros
- Klinisk diagnos
- Ingen åtgärd

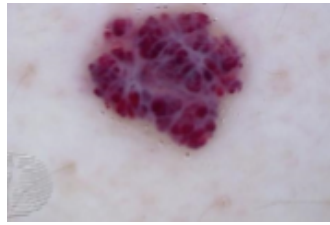
Spiders

- "Spider naevus"
- "Spider telangiectasia"
- Radierande telangiektasier kring en tillförande arteriol
- Bleknar vid tryck
- Ses vid
  - Gravitet
  - P-piller
  - Leversjukdom
- Lokal:
  - Övre bål
  - Ansikte
- Klinisk diagnos
- Brukar försvinna spontant
- Kan behandlas kosmetiskt med diatermi/laser

Cherry Angiom

- Tumör av endotelceller
- Mycket vanlig hos äldre
- Rodnad kärlpapel
- Röd-lila
- Oftast < 5 mm
- Bål vanligaste lokalisering
- Klinisk diagnos
- Ingen åtgärd

Pyogent granulom

Allmänt

- "Granuloma telangiectaticum"
- Nodulär snabbväxande kapillärproliferation

Patogenes

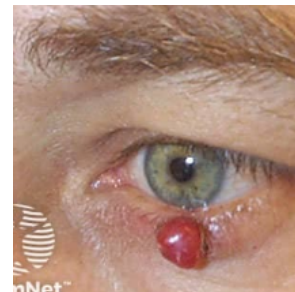
- Etiologi
  - Trauma
  - Infektion

Epidemiologi

- Barn och unga vuxna
- Män > Kvinnor

Symptom

- Tumor som är:
  - Lättblödande
  - Rödbrun
  - Cm stor
  - Snabbt växande (2-4v)
- Lokal
  - Fingrar
  - Ansikte
- Under graviditet vanligt med stora tumorbildningar

Diagnostik

- Klinisk diagnos

Differentialdiagnoser

- Amelanotiskt melanom

Handläggning

- Planexcision och preparat till PAD
- Diatermi i sårbottnen
- Skicka alltid för PAD för att **utesluta amelanotiskt melanom**

Fotodermatologi och pigmentförändringar

Fräcknar

Allmänt

- "Efelider"

Epidemiologi

- Ofta Fitzpatrick I, med rött hår och kan inte bli bruna
- Vanliga under sommar, bleknar under vinter

Patogenes

- Melanocyterna producerar för mycket melanin i fräcknar
- Genetisk
- Stimuleras av sol

Symptom

- Bruna makula
- 3-10 mm
- Runda
- Lokal:
  - Solexponerade ytor
  - Ofta näsa och kinder
- Uppstår ej vid födsel

Diagnostik

- Klinisk diagnos

Differentialdiagnostik

- Cafe au lait
- Lentigo solaris
- Melanocytära nevi

Handläggning

- Ingen behandling

Lentigo solaris

Epidemiologi

- Ofta > 40 år

Patogenes

- Etiologi
  - Solexponering
- Seborroiska keratoser kan utgå från lentigo solaris

Symptom

- Makula
  - Rund eller oregelbunden
  - En eller flera
  - Brunare än huden runtom
  - Kan fjälla

Diagnostik

- Klinisk diagnos
- Misstänkt melanom?
  - Dermataskopi (Sista bilden)
    - Strukturlöst
    - Ljusbrun
    - Skarpt avgränsad
    - Oregelbunden kant
  - Biopsi

Differentialdiagnostik

- Lentigo maligna

Handläggning

- Ingen behandling
- Kosmetiskt
  - Kryolaser
- Solskydd

Café au lait-fläckar

Epidemiologi

- Vanligare bland mörkare hudtyper

Patogenes

- Finns vid födsel eller uppstår som spädbarn
- Tydlig koppling till Neurofibromatos typ 1

Symptom

- Makula
  - Vålavgränsad
  - Oregelbunden kant
  - Ljusbrun

Diagnostik

- Om >6 cafe au lait --> Misstanke om Neurofibromatos typ 1

Differentialdiagnostik

- Melanocytärt nevus

Handläggning

- Ingen behandling
- Ev. kosmetisk med laser

Melasma

Allmänt

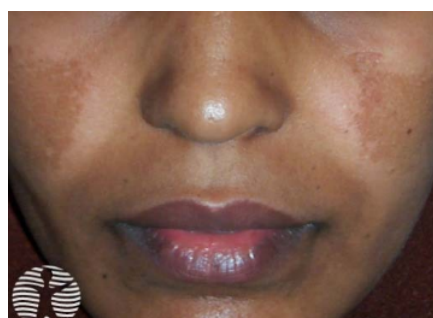
- Även kallat "Kloasma"

Epidemiologi

- Kvinnor > Män
- Ofta 20-40 åå
- Fitzpatrick III/IV

Patogenes

- Riskfaktorer
  - **Hereditet**

- Solexponering
- Graviditet
- P-piller
- Läkemedel

Symptom

- Makula
  - Bilaterala
  - Bruna
  - Oregelbundna kanter
- Asymptomatisk
- Lokal
  - Oftast centralt på ansiktet
  - Kan även vara på armar

Diagnostik

- Klinisk diagnos

Differentialdiagnostik

- PIH
- Lentigo solaris

Handläggning

- Solskydd året om

Vitiligo

Epidemiologi

- 1%
- 80% Debuterar före 30 åå

Patogenes

- Hereditär
- Förlust/Destruktion av melanocyter

Symptom

- Oftast långsamt progredierande förlust av pigmentering
- Lokal
  - Solexponerade områden
  - Områden med trauma

Diagnostik

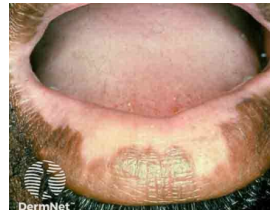
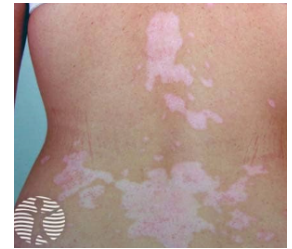
- Klinisk diagnos

Differentialdiagnostik

- Halo naevus
- Naevus anemicus
- Naevus depigmentosus

Handläggning

- Ingen behandling
- Solskydd på depigmenterade områden

Kongenital dermal dermatos

Allmänt

- "Mongolfläck"

Epidemiologi

- >90% Asiaster
- Spädbarn

Symptom

- Makula
  - Stort
  - Blå-grå
- Lokal
  - Ländrygg
  - Glutealt

Diagnostik

- Klinisk diagnos

Handläggning

- Ingen åtgärd
- Bleknar och försvinner vid 4 åå

Bindvävssjukdomar, blåsdermatoser och systemsjukdomar

Kronisk kutan lupus erythematosus

Allmänt

- Även kallat "Diskoid lupus, DLE, CCLE"

Epidemiologi

- Vanligaste formen av LE
- Kvinnor > Män

Patogenes

- Riskfaktorer
  - Rökning
- Låg sannolikhet för övergång till SLE (5-10%)

Symptom

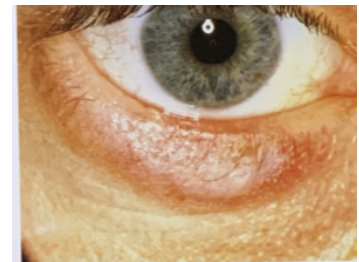
- Plack
  - Röda
  - Vålavgränsade
  - Fjällande
  - Cm stora
  - Central ärrläkning
  - Central depigmentering
- Lokal
  - Ansiktet
  - Ytteröron
  - Skalp
- Försämras av solljus
- Skalpengegemang kan ge fläckvis irreversibel alopeci

Diagnostik

- Klinisk bild
- Biopsi
  - Lichenoid vävnadsreaktion
- Immunofluorescens
  - Lupusbandtest
  - Positivt hos 50%
- Blodprover
  - Inget specifikt

FIGUR 21.4 Kronisk kutan LE på kinden. Delvis fjällande, vitt och atrofiskt.

FIGUR 21.6 Kronisk kutan LE på ögonlock.

FIGUR 21.5 Kronisk kutan LE. Orsribben drabbas ofta.

FIGUR 21.7 Kronisk kutan LE med permanent atrofi och alopeci.

© Waikato District Health Board

Differentialdiagnostik

- Ljusexantem
- Aktinisk keratos
- Rosacea
- Tinea
- Psoriasis

Handläggning

- Solskydd
- Kortisonkräm G3
- Plaquenil
- Tacrolimuskräm

Subakut kutan lupus erythematosus

Allmänt

- "SCLE"

Patogenes

- Läkemedelsutlöst i 1/3 fall
- 50 % får SLE

Symptom

- Papler/Plack
  - Utbredda
  - Annulära
  - Fjällande
  - Ibland psoriasisforma
- Lokalisation
  - Bröst
  - Rygg
  - Ansikte
  - Armarnas sträcksidor
- Försämring sommar

Diagnostik

- Klinisk bild
- Antikroppar

FIGUR 21.3 Subakut kutan lupus erythematosus. Spridda rodnade papler och plack, vissa annulära och fjällande lesioner.

- SSA/Ro-AK
  - AV-block hos foster
- Starkt associerade med SCLE
- Biopsi
  - Immunofluorescens
  - Positivt lupusbandtest
- Läkeemedelsanamnes

Differentialdiagnostik

- Psoriasis
- Seborroiskt eksem
- Erytema multiforme
- Kutan-T-cellslymfom
- Läkeemedelsexantem

Handläggning

- Solskydd
- Kortisonkräm G3
- Plaquenil
  - Under sommarhalvåret
- Tacrolimuskräm

Akut kutan lupus erythematosus

Allmänt

- "ACLE"

Epidemiologi

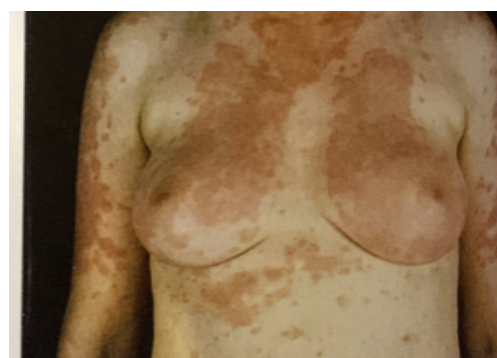
- Unga kvinnor

Patogenes

- Alla med ACLE har SLE

Symptom

- Fjärilsexantem/Andra makula
  - Övergående
  - Inga ärr
- Lokal
  - Solexponerade områden
- Allmänsymptom

FIGUR 21.2 Akut kutan lupus erythematosus, symmetrisk, diffus. Misstanke om SLE.

- Trötthet
- Feber
- Muskel/Ledvärk

Diagnostik

- Serologi
  - ANA
  - Anti-dsDNA
- Biopsi
  - Immunofluorescens
  - Positivt lupusbandtest

Differentialdiagnostik

- Rosacea
- Dermatomyosit

Handläggning

- Solskydd
- Kortisonkräm G3
- Plaquenil
- Tacrolimuskräm

Morfea

Allmänt

- Även kallat "Lokaliserad sklerodermi"
- 3 typer
  - Plack morfea
  - Linjär morfea
    - Vanligare bland barn
  - Generaliserad/Spridd morfea

Epidemiologi

- Kvinnor > Män
- Alla åldrar

Symptom

- Plack
  - Förtjockade
  - Fasta

FIGUR 21.1 Akut kutan lupus erythematosus med systemiskt engagemang, SLE.

- Hårlösa
- En eller flera
- Gulvit yta
- Blåröd randzon
- Risk för tillväxtrubbningar vid linjär morfea på extremitet hos barn
- Coup de sabre
  - Linjär morfea på pannan kan gå upp till skalp och orsaka alopeci

Diagnostik

- Klinisk bild
- Biopsi

Differentialdiagnostik

- Lichen sclerosus
- Borrelia

Handläggning

- Kortisonkräm G3-4
- Vitamin D
- Tacrolimuskräm
- UVA1
- Allvarliga former
  - Prednisolon
  - Metotrexat
- Om lednära - Övervaka och behandla aktivt vid tecken på ledinskränkning

Linjär morfea

Bullös pemfigoid

Allmänt

- Vanligaste autoimmuna blåsdermatosen
- Mycket vanligare än pemfigus

Epidemiologi

- Framförallt personer över 60 år

Patogenes

- Antikroppar mot hemidesmosomer som förankrar keratinocyter
- Blåsor subepidermalt

Symptom

- Till en början klåda
- Sedan Blåsor
  - Olika storlek
  - På rodnad botten
- Lokal
  - Spridda över kroppen
- SÄLLAN Slemhinneengagemang

Diagnostik

- Hudbiopsi
  - Immunofluorescens
- Serologi

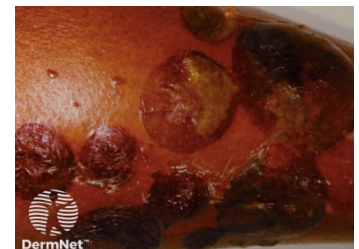
Differentialdiagnostik

- Bullös impetigo
- Erythema multiforme
- Pemfigus
  - Skörare blåsor (intraepidermala)

Handläggning

- Milda fall
  - Kortisonkräm G4
  - Kaliumpermanganat
- Svåra fall
  - Prednisolon
  - Metotrexat

Klådtillstånd

Dermatologiska orsaker

- Atopiskt eksem
  - Torr hud
  - Inflammation
  - Ofta hos barn
- Kontakteksem
  - Allergisk eller irriterande
  - Associerad med specifika utlösare
- Psoriasis
  - Mindre vanligt klådigt men kan förekomma
  - Särskilt vid guttat eller invers psoriasis

- Urtikaria
  - Akut eller kronisk
  - Kvaddlar som försvinner inom 24h
- Lichen planus
  - Intensiv klåda
  - Ofta på handleder, ben eller slemhinnor.
- Skabb
  - Intensiv klåda
  - Värre nattetid
  - Ofta i interdigitala områden, genitalier
- Svampinfektioner
  - Tinea corporis
  - Tinea pedis
  - Candidiasis

Systemiska orsaker

- Njursvikt (uremi)
  - Generaliserad klåda
  - Särskilt hos dialyspatienter
- Leversjukdomar (kolestas)
  - Ofta värst på extremiteter och handflator/fotsulor.
- Hematologiska sjukdomar
  - Järnbristanemi
  - Polycytemia vera (klåda efter bad)
  - Hodgkins lymfom
- Endokrinologiska tillstånd
  - Hypotyreos
  - Hypertyreos
- Diabetes mellitus
  - Klåda relaterad till xerosis, svampinfektioner, eller neuropati

Systemisk lupus erythematosus

Generellt

- Kronisk autoimmun sjukdom som karakteriseras av fibrotisering och förtjockning av huden samt inre organ
- Klassifikation:
  - Organförstörande SLE
    - Njurar
    - Myokard
    - Lungvävnad
    - CNS
    - Cytopenier
    - Vaskuliter
  - Icke-organförstörande SLE

- Hud
- Leder
- Muskler
- Serösa hinnor (pleura, perikard, peritoneum)

Epidemiologi

- 68/100 000
- 90% kvinnor
- 15-45 år

Symptom

- Trötthet
- Feber
- Led- och muskelvärk
- Håravfall
- Hudutslag
- Solkänslighet
- Sår i munnen
- Fjärilsexantem

Utredning

- Diagnos kan sättas om:
  - Tecken på inflammatorisk systemsjukdom
  - SLE-liknande engagemang av minst 2 organsystem
  - Positiv antikroppar (oftast ANA)
- Blodprover
  - SR, CRP
  - Blodstatus, krea
  - Komplement
  - Urinstickor
  - Antikroppar
    - ANA (Hög sens, Låg Spec)
    - Anti-dsDNA (positiv i ca 50 % av fallen men indikerar då nästan alltid SLE)
    - Antikroppar mot kardiolipin och β 2 glykoprotein respektive cirkulerande lupus antikoagulans - förekommer ofta vid det associerade fosfolipidantikroppssyndromet: trombosor, embolier, spontanaborter

Behandling

- Plaquenil
  - Rekommenderas till alla SLE patienter
- Mindre skov
  - Prednisolon ökad dos några veckor, sedan nedtrappning
  - Vid upprepade skov:

- Prednisolon
  - Antireumatisk LM
  - Plaquenil
- Om ändå inte bra - DMARDS
  - Metotrexat
  - Ciklosporin
  - etc
- Större skov
  - Cyklofosamid var 3:e vecka i.v. ELLER Mykofenolatmofetil (CellCept) - Beroende på typ av organpåverkan
  - Glukokortikoider (Solu-Medrol) varannan dag vid 3 tillfällen, sedan prednisolon po
- Nefritskov
  - Symptom: Ödem, trötthet, hårfall, subfebrilitet
  - Behandling typ samma som större skov, eventuellt tillägg av kalcineurinhämmare (Tacrolimus)
- Neuropsykiatrisk lupus
  - Symptom: Neuros, depression, psykos, motoriska bortfall
  - MR-hjärna
  - Behandling som vid större skov
- Lungfibros/Alveloit
  - Dyspné, torrhosta
  - Behandla som större skov

Systemisk skleros

Allmänt

- 2 typer
  - Begränsad SSc
  - Diffus SSc

Epidemiologi

- Kvinnor > Män

Patogenes

-

Symptom

- Hudsymptom
  - Raynauds
  - Puffy hands
  - Sklerodaktyli
  - Calcinosis cutis

FIGUR 21.14 Systemisk sklerodermi. Stramhet kring munnen, "karpmun".

FIGUR 21.13 Systemisk sklerodermi. Sklerodaktyli.

- Digitala sår
- Telangiektasier
- Salt and peppar pigmentation
- Njur, lung, GI och hjärtengagemang
  - Vid diffus SSc

Diagnostik

- Biopsi

Handläggning

- Immunsupp
- Kalciumflödeshämmare
  - Mot Raynauds
- Hög dos UVA

Raynaud's fenomen

Puffy hands

Calcinosis cutis

Sklerodaktyli

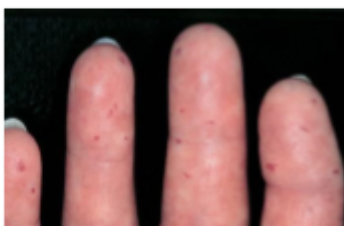
Digitala sår

Mukokutana telangiektasier

"Salt and pepper sign" pigmentation

Obs ej vitiligo

Dermatomyosit

Epidemiologi

- Kvinnor > Män
- Alla åldrar

Patogenes

- Försämrande faktorer
  - Virusinfektioner
  - Solexponering'
- Starkt associerad med cancer

Symptom

- Muskelsvaghet/Trötthet
- Heliotriopt erytem
  - Rodnade och ödematösa ögonlock
- Gottrons papler
  - Rodnade, fjällande papler och plack på knogar
- Gottrons tecken
  - Erytem
    - Knogar
    - Armbågar
    - Knän
    - Mediala malleoler
- Raynauds
- V-sign
- Shawl sign
- Holster sign

Diagnostik

- Biopsi
  - Lichenoid vävnadsreaktion
- EMG
- CK och LD
- Serologi

Differentialdiagnostik

- Angioödem
- Eksem
- Sklerodermi
- SLE

Handläggning

- Solskydd

FIGUR 21.17 Dermatomyosit. Den rosa-violetta (heliotropa) färgen ger misstanke om sjukdomen.

FIGUR 21.18 Dermatomyosit med heliotrop rodnad av ögonlock. Muskelsvaghet kan saknas i tidigt skede.

FIGUR 21.19 Dermatomyosit. Röda knogar med Gottron-papler.

Holster sign

- Kortisonkräm G3
- Tacrolimus salva
- Plaquenil

Pemfigus

Allmänt

- Bl.a. 2 typer
  - Pemfigus vulgaris
  - Pemfigus foliaceus

Patogenes

- Autoantikroppar mot desmogleiner (Förankringsproteiner)
- Destrueras
- Keratinocyter lossar från varandra

Symptom

- Blåsor
  - Slappa
  - Tunnväggade
  - Icke rodnad hud
  - Lättbristande
- Lämnar ulcerationer
  - Röda
  - Smärtsamma
  - Vätskande
- I munnen
  - Sälän blåsor
  - Kronisk ulcerös stomatit
- Lokal
  - Hud
  - Slemhinnor
- Typer
  - P. foliaceus
    - Hudavlossning
    - Erosioner
    - Fjällning
    - Lokal
      - Ansikte
      - Bål
    - Ger ej synliga blåsor

Diagnostik

- Nikolskys tecken positivt
- Biopsi
  - Immunofluorescens

Handläggning

- Prednisolon
- Metotrexat

Dermatitis herpetiformis

Allmänt

- Liknar Herpes, därav namnet, men inte herpes som agens - Etiologi är autoimmun

Epidemiologi

- Drabbat folk med celiaki
- Vuxen ålder

Patogenes

- IgA medierad autoimmun dermatit

Symptom

- Klåda
- Vesiklar
  - Sönderrivna
  - Symmetriska
- Lokal
  - Sträcksidor
    - Armbågar
    - Knän
  - Rygg
  - Crena ani
  - Hårbotten

Diagnostik

- Biopsi (IF)

Differentialdiagnostik

FIGUR 20.10 Dermatitis herpetiformis. Ofta symmetriskt, enstaka små blåsor ger misstanke om diagnosen.

FIGUR 20.12 Dermatitis herpetiformis. Symmetriskt med intensiv klåda. Histopatologi behövs för diagnos.

FIGUR 20.11 Dermatitis herpetiformis. Eksemliknande. Lätt att förbise diagnosen vid enbart denna lokalisering.

- Pemfiogid
- Eksem
- Prurigo nodularis
- Skabb

Handläggning

- Dapson

Pyoderma gangrenosum

Allmänt

- Neutrofil dermatos
- Missuppfattas ofta som sårinfektion

Epidemiologi

- Associerad med IBD, RA och leukemi

Symptom

- Börjar som trauma
- Börjar som Makulopapel/Nodulus/Pustel/Blåsa
- Utvecklas snabbt till ulceration
  - Smärtsamt
  - Blåsvart kant
- Lokal
  - Ben
  - Glutealt
  - Bål

Diagnostik

- Uteslut
  - Infektion
  - Tumör
  - Primär vaskulit

Handläggning

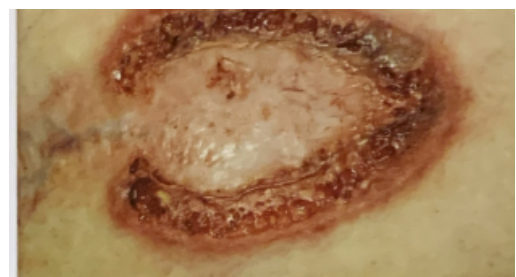
- Mild
  - Fuktighetsbevarande förband
  - Kortisonkräm
  - Takrolimussalva

FIGUR 26.10 Pyoderma gangrenosum med karakteristisk blåsvart, underminerad kant. Kan lätt förväxlas med vaskulit.

FIGUR 26.9 Pyoderma gangrenosum med blå-röd missfärgning och hudavlossning i periferin. Kan lätt misstolkas som primär sårinfektion (ektyma).

FIGUR 26.8 Pyoderma gangrenosum. Hästskoformat sår med ärrigt centrum och perifer tillväxt.

- Svår
  - Prednisolon
  - Ciklosporin

Granuloma annulare

Epidemiologi

- Barn/Unga vuxna

Symptom

- Papler/plack
  - Fasta
  - Hudfärgade
  - Annulära
- Lokal
  - Handrygg
  - Fotrygg
  - Armbågar
  - Knän

Diagnostik

- Klinisk diagnos

Handläggning

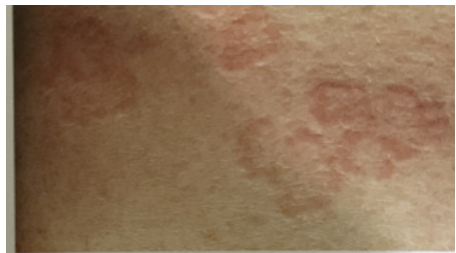
- Ingen behandling

FIGUR 22.5 Granuloma annulare med bågformation på typisk lokal. Lesionen fjällar inte.

FIGUR 22.6 Granuloma annulare med småknottrigt, delvis annulärt mönster.

FIGUR 22.7 Granuloma annulare med multipla ringformationer.

Xantelasma

- Gulvita fettinlagringar på ögonlocken
- Ibland kopplad till hyperlipidemi
- Behandling (kosmetisk)
  - Kirurgi
  - Laser

FIGUR 22.16 Xantelasma. Ibland kopplat till hyperlipidemi.

Gendermatoser

Keratosis pilaris

Epidemiologi

- 60% av tonåringar
- 40% av vuxna

Patogenes

- Hyperkeratinisering av hårfolliklar
- Associerad med eksem

Symptom

- Lokalisation
  - Överarmar (vanligast)
  - Lår
  - Ansikte

Diagnostik

- Klinisk diagnos

Differentialdiagnostik

- Eksem

Handläggning

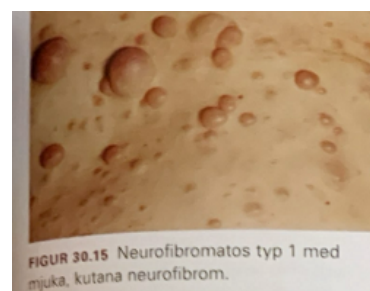
- Ingen behandling
- Ev. Mjukgörande

Neurofibromatos typ 1

Symptom

- Multipla café au lait fläckar
  - Medfödda eller kommer som spädbarn
- Neurofibrom
  - Debuterar i tonåren

Diagnostik

- Kriterier
  - >6 cafe au lait
  - etc..

Handläggning

- Ingen behandling

Iktyos vulgaris

Allmänt

- Kallas även "Fiskfjällssjukan"
- Iktyos = Olika grad av hudtorrhet, hyperkeratos och grova fjäll
- 2 typer
  - Iktyos vulgaris
  - Könsbunden Iktyos

Epidemiologi

- Drabbar spädbarn och best

Symptom

- Iktyos vulgaris
  - Några månader efter födsel
  - Torr hud
  - Fjällning
    - Mest uttalad på sträcksidor
  - Keratosis pilaris
  - Vinterförsämring
- Könsbunden Iktyos
  - Strax efter födsel
  - Mer uttalade symptom
  - Inte årsvariation

Diagnostik

- PCR av X kromosom

Handläggning

- Mjukgörande
- Vitamin D

Epidermolysis bullosa

Allmänt

- Grupp ovanliga sjukdomar
- Uppkommer redan vid födsel

Symptom

- Det gemensamma symptomet är blåsor
- Uppstår spontant eller framkallat av trauma

Diagnostik

- Biopsi

Handläggning

- Förebygga trauma och friktion

FIGUR 30.7 Epidermolysis bullosa simplex. Ytligt, läker utan ärr.

FIGUR 30.8 Epidermolysis bullosa dystrofica av dominant typ. Läker med ärr.

Palmoplantar keratodermi

Patogenes

- Epidermal förtjockning
- Hyperkeratos
- Handflator och fotsulor

Symptom

- Lichenifierad hud i handflator och fotsulor

FIGUR 30.5 Keratoderma palmoplantaris. Skarp gräns mellan normal hud och fotsulans hyperkeratos.

Diagnostik

- Klinisk diagnos

Handläggning

- Mjukgörande
- Salicylsyra
- Svårfall
  - Retionoider

Dariers sjukdom

Epidemiologi

- Debuterar i tonåren

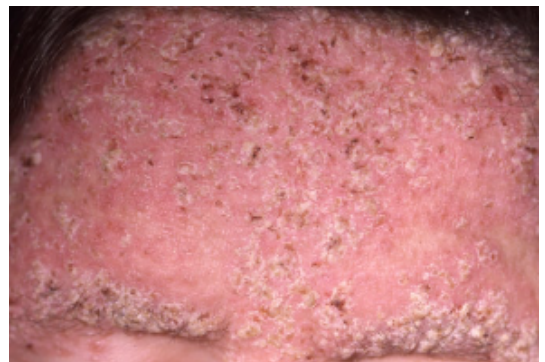
Patogenes

- Försämras av
  - Sol
  - Svette

Symptom

- Papler
  - Brunaktiga
  - Fuktiga
  - Illaluktande
  - Follikulära
  - Keratotiska
- Lokal
  - Seborroiska lokaler
  - Intertriginöst

Diagnostik

- Biopsi

Handläggning

- Undvik
  - Fukt
  - Värme
  - UV-strålning
  - Trauma

- Mjukgörande
- Klorhexidinkräm

Hailey-Hailey

Allmänt

- "Benign familjär pemfigus"

Epidemiologi

- Debuterar mellan 10-40 åå

Symptom

- Erosioner(Krustor/Macerationer)
  - Smärtsamma
  - Kliande
- Lokal
  - Intertriginöst
  - Friktionsställen

Diagnostik

- Biopsi

Handläggning

- Undvik
  - Fukt
  - Värme
  - UV-strålning
  - Trauma
- Mjukgörande
- Klorhexidinkräm

Xeroderma pigmentosum

Patogenes

- Genetisk defekt
- UV-inducerade skador i DNA kan inte åtgärdas

Symptom

- Solskador
- Risk för multipla hudcancer
  - Framför allt i ansiktet
- Ögonproblem
  - Fotofobi
  - Konjunktivit

Handläggning

- Solskydd
- Borttagning av misstänkta lesioner

Albinism

Patogenes

- Mutation i tyrosinasgenen betydande för melaninbildning
- Ingen eller väldigt lite melanin bildas

Symptom

- Inget pigment
- Solkänslighet
- Ögonsymptom
  - Nedsatt syn
  - Nystagmus

Diagnostik

- Klinisk diagnos

Handläggning

- Solskydd
- Uppföljning hudcancer (särskilt SCC)
- Korrigering synfel

FIGUR 30.10 Okulokutan albinism drabbar hud, hår och ögon. Hudcancer förekommer även i unga år.

Infektioner

Dermatofyter (Tinea)

Tinea corporis

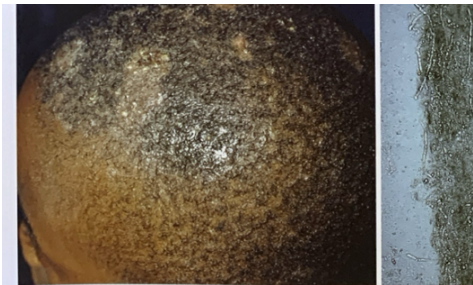
- Symptom
  - Papler/plack
    - Enstaka eller multipla
    - Fjällande
    - Annulära
    - Konfluerande
  - Lokal
    - Bålen
    - Armar
    - Ben
    - Ansikte
- Handläggning
  - Terbinafin
  - Metronidazol
  - (Kräm/PO beroende på allvarlighet)

FIGUR 18.3 Tinea corporis ("ringorm") orsakad av *M. canis*-smitta från katt. Lesionerna kan förväxlas med nummulärt eksem eller annulär form av psoriasis.

Tinea capitis

- Epidemiologi
  - Vanligare hos barn
  - Vanligare hos afrikaner
- Symptom
  - Papler/plack
    - Enstaka eller multipla
    - Fjällande
    - Annulära
    - Konfluerande
  - Alopecia areata
  - Lokal
    - Hårbotten
- Handläggning
  - Terbinafin
  - Metronidazol
  - Ketokonazolschampo

FIGUR 18.8 Tinea capitis av antropofil typ (*T. violaceum*). Vänster: diskret fjällning, fläckvist hårfavfall och enstaka pustler i hårbotten. Höger: riklig förekomst av svamptrådar vid direktmikroskopi av ryckta hårstrån.

Tinea pedis (Fotsvamp)

- Handläggning
  - Terbinafin
  - Metronidazol

FIGUR 18.11 Tinea pedis av interdigital typ.

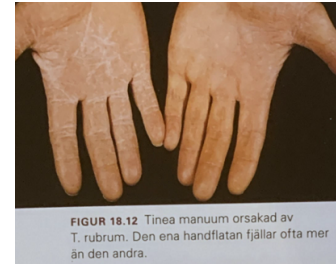
FIGUR 18.10 Tinea pedis av mockasintyp orsakad av *T. rubrum*.

- (Kräm/PO beroende på allvarlighet)

Tinea manuum

- Handläggning
  - Terbinafin
  - Metronidazol
  - (Kräm/PO beroende på allvarlighet)

Tinea cruris

- Handläggning
  - Terbinafin
  - Metronidazol
  - (Kräm/PO beroende på allvarlighet)

Tinea unguinum

- Handläggning
  - Enbart kosmetiska besvär - Ingen behandling
  - Om symptomatisk:
    - Terbinafin po 3m
    - Nagellack 1 år
      - Amorolfin
      - Ciklosporin

Candida

Allmänt

- Jästsvamp

Epidemiologi

- Oral candida
  - Barn "Torsk"
  - Immunsupprimerade
  - Diabetes

Patogenes

- Smittar oftast inte
- Uppstår genom rubbad balans mellan värd och organism
- Tex vid trauma eller immunosuppression

Symptom

- Intertriginös candida
  - Intertriginös rodnad
  - Klåda
  - Sveda
  - Satellit pustler
  - Lokal
    - Axill
    - Under bröst
    - Ljumskar
    - Under buk fett
- Oral candida
  - Vita beläggningar
  - Svidande
- Candidaparonyki
  - Våtkontakt
  - Rodnad, svullen och öm nagellvall

Diagnostik

- Klinisk diagnos
- Mikroskopi/odling vid osäkerhet

Handläggning

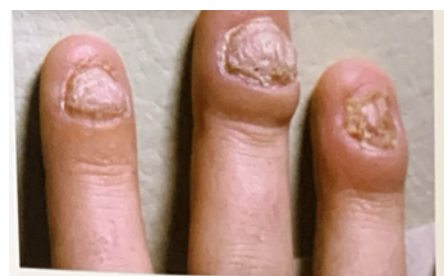
- Mild
  - Candidaintertrigo
    - Metronidazolkräm + Kortisonkräm G1-2
  - Candidaparonyki
    - Metronidazolkräm
  - Oral candida
    - Nystatin munskölj
- Svår (Alla typer)
  - Flukonazol po

FIGUR 18.18 Munvinkelragad orsakad av fuktighet och candidaöverväxt.

FIGUR 18.16 Candidaintertrigo i fingervecken.

FIGUR 18.17 Candidaparonyki och svampangrepp på naglarna hos patient med kronisk mukokutan candidainfektion (autoimmunt polyendokrint syndrom typ 1).

Malassezia (Pityriasis versicolor)

Allmänt

- Jästsvamp
- Förekommer normalt på talgkörtelrika lokaler
- Kan ge
  - Pityriasis versicolor
  - Malasseziafollikulit

Epidemiologi

- Yngre vuxna

Symptom

- Makula
  - Små
  - Runda
  - Lätt fjällande
- Uppmärksammas på sommaren (ljus fas)

Diagnostik

- Ljus fas
  - Klinisk diagnos
- Mörk fas
  - Mikroskopi (Skrapa + metylenblått)

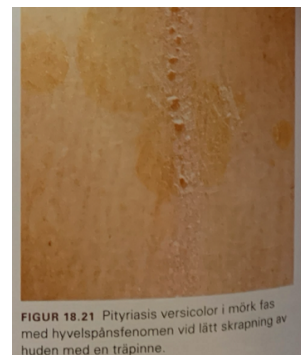
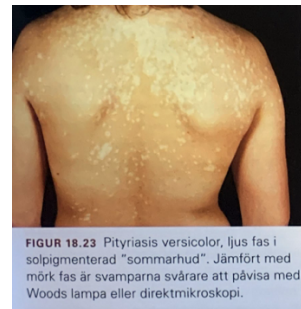
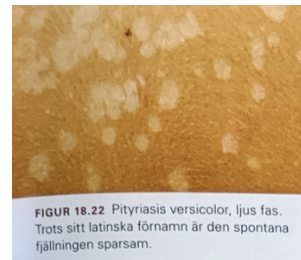
Handläggning

- Välj någon
  - Selendisulfidschampo
  - Ketokonazolschampo
  - Imidazolkräm
  - Terbinafinkräm
  - Propylenglykollösning

Bältros

Allmänt

- VZV virus
- Man blir infekterad som barn sen sitter viruset latent i ganglie

Symptom

- Debut
  - Ensidig värk/bränna
  - Allmänsymptom
  - Feber
- Efter 1-3d
  - Vesikler/Bullae
    - Unilateralt
    - Längs ett dermatom
    - Rodnad botten
- Lokal
  - 50% Thorakalsegment
  - 15 % Trigeminus

Diagnostik

- Klinisk diagnos
- PCR på blåssekret vid osäker diagnos

Handläggning

- Mild
  - Smärtlindring
- Svår
  - Valaciklovir

Molluskvirus

Allmänt

- Smittar via direktkontakt

Epidemiologi

- 2-5 åå
- Vuxna immunosupp
- Kontaktsporter
- Sexuellt
- Vanligt hos barn med atopiskt eksem

FIGUR 17.8 Herpes zoster med serösa vesikler och bullae inom thorakalsegment. Foto: Shutterstock.com.

FIGUR 17.9 Herpes zoster med hemorragiska vesikler inom sakralsegment.

FIGUR 17.11 Zoster ophthalmicus. Grupper av vesikler inom det område som innerveras av trigeminusnervens översta gren. Ögat måste undersökas.

FIGUR 17.16 Utbredda, delvis inflammerade mollusker hos ett barn.

Symptom

- Papler
  - Enstaka
  - Hudfärgade
  - Små
  - Glansiga
  - Kupolformade
  - Tydlig navling (vulkan)

Diagnostik

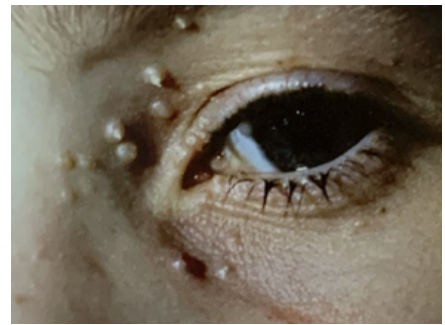
- Klinisk diagnos

Handläggning

- Spontanläker
- Ingen behandling

FIGUR 17.17 Mollusker hos barn med atopiskt eksem (överst) och vuxen med immunsupprimerande behandling (nederst).

Impetigo

Allmänt

- Inkubationstid 2-3d
- 2 typer
  - Krustös Impetigo
  - Bullös Impetigo

Epidemiologi

- Vanlig 2-5 åå
- Men drabbar alla
- Mycket smittsam

Patogenes

Krustös Impetigo

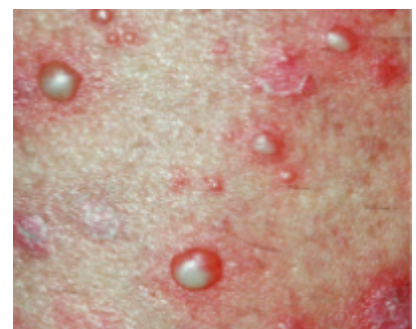
- Staf aureus och GAS
- Börjar i småsår
- Små pustler → spricker → honungsfärgade krustor

Bullös Impetigo

- Staf aureus
- Drabbar intakt hud
- Bullae → spricker → röd, fuktig hud och omgivande hud flagnar

Krustös Impetigo

Bullös Impetigo

Symptom

Krustös Impetigo

- Gulaktiga krustor
- Runt näsa och mun, extremiteter

Bullös Impetigo

- Eksemliknandeförändringar
- Blåsor som snabbt går över i större sårytor och spricker lätt

Diagnostik

- Klinisk
- Odling vid osäkerhet

Handläggning

- Läker spontant
- Hygienråd (Noggrann handhygien)
- Krustor blöts och tas bort med tvål och vatten
- Klorhexidin kan användas
- Klipp naglarna korta och täck krusta med förband om klåda och barnet kliar mycket för att förhindra spridning